МЕЖДУНАРОДНЫЙ ДВУЯЗЫЧНЫЙ РУССКО-АРМЯНСКИЙ ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЖУРНАЛ

Գործարար

ГОРЦАРАР

ИЮЛЬ-СЕНТЯБРЬ № 7-9 (111-113) 2008 г.

московский
международный
кино
фестиваль
19.06–28.06.2008

Победители 30-го Московского международного кинофестиваля Церемония закрытия

19 июня открывался очередной 30 Московский международный кинофестиваль. Были многочисленные гости, участники, представители прессы и зрители на ежегодном кинофоруме. Нынешний фестиваль принес много радостных открытий всем, кто посетил фестивальные площадки. Российское кино начало обретать чувство реальности и уже не остается в стороне от злободневных вопросов жизни страны. В нынешнем году наше кино представлено на крупнейших мировых кинофорумах. Интерес к российскому кино возвращается. Сегодня российское кино занимает достойное место среди других муз.

Цель кинофестиваля – показать лучшие мировые фильмы взыскательным отечественным зрителям, которые устали от засилья пошлости, безвкусия. Свободными личностями, достойными гражданами могут быть лишь просвещенные, культурные люди. Кинематограф не имеет границ, он объединяет мир и способствует взаимопониманию между народами.

28 июня в к/т «Пушкинский» прошла церемония закрытия 30-го юбилейного Московского международного кинофестиваля. Неделя «высокого кино» завершилась. Лучшие из лучших стали лауреатами фестиваля.

Призы 30-го ММКФ:

Главный приз за лучший фильм «Золотой Святой Георгий» – «Проще простого» (Иран), реж. Реза Мир Карими.

«За лучший фильм конкурса» «Перспективы» и сертификат на десять тысяч метров кинопленки – «Кумбия нас связала» (Мексика), реж. Рене У. Виллареаль.

Приз за лучшую режиссерскую работу – Явор Гырдев («Дзифт») (Болгария).

Приз за лучшее исполнение женской роли и часы Carrera y Carrera - Маргарита Буй («Дни и облака») (Италия).

Приз за лучшее исполнение мужской роли и часы Carrera y Carrera – Ричард Дженкинс («Посетитель») (США).

Специальный приз жюри – Марион Лейн за фильм «Простая душа» (Франция).

Приз имени Станиславского «Я верю» за выдающееся актерское мастерство получила французская актриса Изабель Юппер (Франция).

В финале церемонии, 30-го юбилейного московского кинофестиваля президент ММКФ и кинорежиссер Никита Михалков объявил, что специально для Гуса Хиддинка была учреждена новая номинация «За выдающуюся режиссуру в спорте».

Никита Михалков, вызвав на сцену зампредседателя правительства РФ Александра Жукова, вручил ему кинохлопушку с автографами гостей фестиваля с тем, чтобы тот передал приз «за лучшую режиссуру Euro» Гусу Хиддинку.

«Я не знаю, кто принял такое мудрое решение, если вообще можно сказать так, но как футбольный болельщик я с ним на сто процентов согласен, потому что наша команда ехала на этот чемпионат Европы как какая-то провинциальная труппа, имен которой никто не знал, - заявил вице-премьер Александр Жуков. - А сегодня оказалось, что эта команда сплошь состоит из звезд мировой величины. И я думаю, что это под силу только гениальному режиссеру».

Еще один специальный приз Московского международного кинофестиваля присужден главной персоне закрытия форума, знаменитой французской актрисе Изабель Юппер. Ей вручили награду имени Станиславского «Верю» за «покорение вершин актерского мастерства и верность принципам школы Станиславского». 53-летняя звезда интеллектуального кино известна зрителям, прежде всего, по таким картинам как «Вальсирующие», «8 женщин», «Алоиза», «Женское дело» и «Пианистка». Напомним, что на XVII ММКФ Изабель Юппер была удостоена премии за лучшую женскую роль в фильме «Мадам Бовари».

Гран-при фестиваля получила картина «Проще простого» иранского режиссера Резы Мира Карими. Награды в рамках конкурсной программы «Перспективы» удостоена лента «Кумбия нас связала» Рене У. Виллареаля – о молодом человеке, увлеченном кинематографом и снимающем на камеру все, что попадает в его поле зрения. Режиссеру также вручили 10 тысяч метров кинопленки на съемку следующей киноработы.

«Серебряного Георгия» за «лучшую режиссуру» отдали болгарину Явору Гырдеву за фильм «Дзифт». Действие картины разворачивается в течение одной ночи, когда главный герой по кличке Мотылек выходит из тюрьмы. Он отсидел пятнадцать лет по ложному обвинению в убийстве в 1944 году, а по освобождению оказывается в новом мире – тоталитарной Болгарии 60-х годов.

Приз за «лучшую женскую роль» получила Маргарита Буй в итальянско-швейцарском фильме «Дни и облака», а лучшим актером назван Ричард Дженкинс, снявшийся в картине Томаса МакКарти «Посетитель». Специального приза удостоена режиссер фильма «Простая душа» (Франция) Мэрион Лэйн. Награду международной критики и кинопрессы ФИПРЕССИ получила лента Кати Шагаловой «Однажды в провинции».

Главная героиня фильма «Райские птицы» — Оксана АКИНЬШИНА.

Главная героиня фильма «Проще простого» — Хенгамех ГАЖИАНИ.

Кинорежиссер Юрий МАМИНОВ.

Кинорежиссер Андрей СТЕПАНОВ.

Кинорежиссер Роман БАЛАЯН.

ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇ

ԱՐԱՐԱՏ ԼԵՌԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Հոգևոր առումով խորհուրդ նաև գաղտնիք է նշանակում, որը մեր առօրեական մտքին անհաս է, մինչև չխորանանք էության մեջ: Եվ այժմ պիտի փորձեմ ընթերցողին հնարավորինս ներկայացնել Արարատ լեռան խորհուրդը, որն ամեն օր տեսնում ենք, բայց միաժամանակ չենք տեսնում:

Այս անունը, որ դարերով համահունչ է դարձել Հայաստան անվանը, իր ամենահին վկայությունն ունի Աստվածաշունչ մատյանից. «Յոթներորդ ամսի քսանյոթին տապանը նստեց Արարատ լեռան վրա» (Ծննդ 8.4): Աստվածաշնչում ընդհանրապես սա առաջին վկայությունն է որևէ լեռան մասին: Երբ Նոյը ջրհեղեղից հետո Տիրոջից հրաման ստացավ տապանից ցամաք իջնել իր ընտանիքի հետ, նա առաջինը ոտք դրեց Արարատ լեռան լանջին ու այդ հողի վրա հիմնադրեց ու կառուցեց ապագա քաղաքների և գավառների մայրը և անվանեց Նախավան, այսինքն ազգերի հոր և իր ընտանիքի առաջին ավան, որը տասներորդ դարից հետո կոչվել է Նախիջևան:

Այստեղ Նոյը առաջին զոհասեղանը պատրաստեց Աստծուն պատարագ մատուցելու համար: Այս հողում էլ ամփոփվեց այդ արդար ու աստվածավախ այրի մարմինը: Որպես հաստատումն դրա, հայոց պատմիչները փաստում են, որ Նոյի կինը՝ Նոյեմզարան թաղված է հայոց Վասպուրականի նահանգի Մարանդ, կամ Մայրավանդ կոչվող վայրում: Նոյը Արարատ լեռան լանջին հետագայում հիմքը դրեց ու կառուցեց Նախավանը, այսինքն՝ ազգերի հոր և իր ընտանիքի առաջին ավանը:

Նաև, ըստ Սուրբ Գրքի, Աստված Եդեմի դրախտը ստեղծեց և Իր արարած մարդուն՝ Ադամին, այնտեղ դրեց: Աստծո Խոսքը մեզ տեղեկացնում է, որ. «Մի գետ էր բխում Եդեմից, որը բաժանվում էր չորս ճյուղերի, որպեսզի ոռոգեր պարտեզը: Մեկի անունը Փիսոն էր, երկրորդ գետի անունը Գեհոն էր, երրորդ գետի անունը Տիգրիս էր, չորրորդ գետը Եփրատն էր: Տեր Աստվածը Իր ստեղծած մարդուն տեղավորեց բերկրության դրախտում, որպեսզի սա մշակի և պահպանի այն» (Ծննդոց 2.8-17):

Իսկ պատմաբանները մեզ հեշտությամբ կապացուցեն, որ Փիսոնը համանուն հայոց Փիսիսն է, որ նաև Ճորոխ է կոչվել, Գեհոնը մեր Արաքսն է, իսկ մյուս երկուսի անունները այդպես էլ չեն փոխվել (տե՛ս լատինական հինավուրց քարտեզը, որտեղ մեջտեղում Եդեմի դրախտն է իր չորս գետերով, իսկ վերևում և աջ մասում երկու անգամ նշված է Արմենիա անունը):

Քանի որ Աստվածաշունչ մատյանում ամեն բան իր խորհրդաբանական նշանակությունը ունի, ապա այս էլ իմանանք, որ ըստ հայտնի աստվածաբան Փիլոն Եբրայեցու, Եդեմի գետը խորհըրդանշում է Աստծո իմաստությունից բխող բարության առաքինությունը, որը բաժանվելով չորս առանձին գետերի, ոռոգում է ողջ երկիրը, և Փիսոնը խոհականության խորհրդանիշն է, Գեհոնը՝ արիության, Տիգրիսը՝ ողջախոհության, իսկ Եփրատը, կամ Արածանին՝ արդարության (Փիլոն Եբրայեցի, «Ճառք»): Ու քանի որ Արարիչ Աստված կամեցավ որ մեր ազգը մկրտվի Եփրատում, ապա դա նշանակում է, որ Տերը մեզ առաջինը արդարացրեց մեր մեղքերից և Իր անդրանիկը դարձրեց համայն ազգերից, որոնք պետք է դավանեին Աստծո Որդու փրկարար անունը:

Այս էլ իմանանք, որ, ըստ ժամանակակից գիտնականների լուրջ ուսումնասիրությունների, կորուսյալ դրախտը այժմ գտնվում է Վանա լճի հատակում: Ջրհեղեղից հետո Արարիչ Աստված երկրային դրախտը իսպառ ծածկեց մարդկանց աչքերից, ճշմարիտ հավատի աչքեր տվեց, որ երկնային ու անանց դրախտին սևեռենք:

Իսկ Ղևոնդ Ալիշանի պնդմամբ, աշխարհի չորս ամենահինավուրց ազգերից են համարվում հայերը, որոնք, ըստ Աստվածաշնչի, սերում են անմիջապես Նոյի որդի Հաբեթի թոռից՝ Թորգոմից, հրեաները՝ Աբրահամից, որը Նոյից հետո տասներորդն էր, մյուս երկուսն էլ չինացիներն ու հնդիկներն են համարվում: Նա հիմնվել է Հովհաննես Իմաստասեր Սարկավագ վարդապետի հաշվարկներին, ըստ որի, հայոց ազգի տարիքը կազմում է 2492 տարի, Քրիստոսից առաջ ու գումարած ներկա թվարկությունը: Այսինքն մեր ազգի տարիքն է 4500 տարի:

Վերջում ոչ թե կեղծ հայրենասիրական պաթոսով, այլ այժմյան հոգևոր վիճակին համապատասխան մի մտորում ևս ավելացնենք. որ Արարատ լեռը մեր ազգի լինելության մշտամնա ապացույցն է, դա անհերքելի է, բայց որ այն արդեն մեկ դար է գերության մեջ է անօրենների ձեռքում, դա ևս փաստ է: Բայց այստեղ կարևոր է, թե ինչո՞ւ է Տերը թույլ տվել, որ սրբությունը անսուրբների գերության մեջ մնա:

Ըստ իս, մեր ազգը դեռևս հոգևորապես անպատրաստ է Արարատ լեռը հետ ստանալու, քանի որ սրբության հետ անսրբությամբ վարվելով, մենք առավել մեծ պատժի կենթարկվենք: Ասածիս ապացո՞ւյց եք ուզում. խնդրեմ, գնացեք մեր ազգի համար սուրբ վայր համարվող Եղեռնի հուշահամալիր, և դեռ այդ վայրը չմտած, հենց մուտքի մոտ սրբապղծության ամենատարածված սիմվոլը կտեսնեք. մերկանդամ ինչ-որ պարուհու-կնոջ ռեկլամային սիլուետ, որը ձեզ «հրապուրելով» կանչում է գիշերային արկածների ակումբ, որը ճիշտ այդ հուշահամալիրի հարևանությամբ է գտնվում: Իսկ քիչ այն կողմ «Հավանա» կոչվող սրճարան, թե ռեստորան անունով մի շինություն է ծավալվել: Թե ի՞նչ կապ ունի գիշերային զվարճատունն ու Կուբայի մայրաքաղաքը մեր նահատակների հուշահամալիրի հետ, բացարձակապես անհասկանալի է:

Հիմա պատկերացնո՞ւմ եք, թե մեր «տղերքը» ինչեր, ինչեր կսարքեին Արարատի փեշերին, կամ նույնիսկ ձյունաճերմակ գագաթին, եթե այդ սուրբ լեռը մեզ վերադարձվեր: Չէ՞ որ արդեն իսկ օդանավակայանից Հայաստանի մայրաքաղաք մտնելիս մեր ազգի առաջին այցեքարտը հենց դրանք են. գիշերային ակումբներն ու վառ արտահայտված անուններով կազինո-խաղատները:

Այս մտորումները ձեզ մատուցեց
Երուսաղեմի սուրբ Հակոբյանց վարժարանի կրոնի նախկին ուսուցիչ
Մեհրուժան ԲԱԲԱՋԱՆՅԱՆԸ

ՀԱՅՏՆԱԲԵՐՎԵԼ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՊԱՆԱՔԱՐ

Համադանում հայտնաբերվել է պատմական նշանակություն ունեցող հայկական մի տապանաքար, որը մեր օրերն է հասել Իրանի Ղաջար հարստության թագավորներից Մոհամմադալի շահի միապետության և Սահմանադրական շարժման ժամանակաշրջանից՝ 1912-ի մայիսի 6-ից: Տապանաքարն ունի 104 սմ երկարություն, 58 սմ լայնություն և վրան 11 տողանոց միացյալ տառերով գրություն կա: Այն պատկանում է հայազգի նահատակ Տրդատ Չիջյանին: Հայերեն գրությամբ այս տապանաքարը վերջերս հայտնաբերվել է Իրանի մշակութային ժառանգության կազմակերպության միջոցով՝ Համադանի հայոց առաքելական Ս. Ստեփանոս եկեղեցու մոտակայքում, Մարաստանի պատմական Հեգմաթանե մայրաքաղաքի հետազոտությունների ընթացքում: Տապանաքարի վերին մասը զարդարված է խաչով, որի ձախ կողմում՝ հրացան, իսկ աջ կողմում՝ ատրճանակ է քանդակված: Հաշվի առնելով, որ տապանաքարի թվականը համընկնում է ազգային-հեղափոխական գործիչ Եփրեմ խանի նահատակության թվականին, ենթադրվում է, որ այս տապանաքարը պատկանում է Եփրեմ խանի խմբի մաս կազմող 12 հայ կամավորներից մեկին, որոնք նրա կողքին մասնակցել են Համադան քաղաքից 70 կմ հեռավորությամբ գտնվող Սուրջի գյուղի բերդի գրավման նպատակով մղված կռիվներին:

«Ալիք» օրաթերթ, Թեհրան

Լոռու մարզի Մարգահովիտ գյուղի պատմամշակութային հուշարձանները

(Պատմական ակնարկ հետադարձ հայացքով)

Աղստև գետի հովիտը հազարամյակների ընթացքում մեծ դեր է խաղացել հայ ժողովրդի տնտեսական և մշակութային պատմության ասպարեզում: Այդ մշակույթի ամենավառ օրինակները մինչև օրս պահպանվել են նշված տարածքում: Սակայն հովտի հնագույն անցյալը և այն ներկայացնող հնագիտական հուշարձանները չափազանց թույլ են ուսումնասիրված՝ հատկապես գետի վերին հոսանքում: Վերջին տարիների հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ այս տարածքը ևս չափազանց հարուստ է բրոնզ-երկաթեդարյան բնակատեղիներով և դամբարանադաշտերով, ինչպես նաև միջնադարյան բնակավայրերով ու գյուղատեղիներով: Ուրույն հետաքրքրություն ներկայացնող հուշարձանների մեծ մասը, ցավոք, դուրս է մնացել ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված Լոռու մարզի հուշարձանների ցուցակից:

Հատկապես կարևորվում է Մարգահովիտ գյուղի տարածքում գտնվող Սարի Սոփ բլրի վրա տեղակայված բնակատեղին, որի մշակութային շերտերը պատկանում են հիմնականում Քուռ-արաքսյան մշակույթի եզրափակիչ փուլերին: Բնակատեղին մեզ է հասել համարյա անխաթար վիճակում: Նրա հարավային կողմում նկատելի են պաշտպանական պարսպաշարի հետքեր, իսկ բլրի գագաթին հանդիպում են խաչքարերի բեկորներ և արաբատառ արձանագրություններ ունեցող տապանաքարեր: Ըստ ՀՀ ԳԱԱ Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի տվյալների՝ բնակատեղիի մակերեսից հավաքված նյութերը՝ խեցանոթների բեկորները և վանակատե առարկաները ցույց են տալիս, որ այդ տարածքը բնակեցվել է առնվազն Ք. ա. 27-26 դարերում: Այս տարի ակնկալվում է պեղումներ իրականացնել վերոհիշյալ տարածքում, որից ձեռք բերված նյութերը մեծ նշանակություն կունենան ոչ միայն հյուսիս-արևելյան Հայաստանի, այլև ողջ տարածաշրջանի, Քուռ-արաքսյան մշակույթի եզրափակիչ փուլերի պատմական օրինաչափությունները լուսաբանելու և ընկալելու գործում, ինչպես նաև կարող են նպաստել Մարգահովիտ համայնքի սահմաններում զբոսաշրջության զարգացմանը:

Նախկին գյուղատեղի Գզրավերը գտնվում է Մարգահովիտից 2 կմ հյուսիս-արևմուտք: Ավերակները համարյա անհետացած են: Ասում են, թե այս ավերակների տեղում առաջ գյուղ է եղել, որն ունեցել է շատ դաժան մի գզիր: Հարկ հավաքելիս, զորակոչի կանչելիս և ուրիշ առիթներով գզիրը այնքան է նեղում գյուղացիներին, որ նրանք ստիպված թողնում են իրենց տունն ու տեղը և հեռանում գյուղից: Ժամանակ անց, երբ գզիրը ծերանում է և զգում, որ մեռնելու օրերը մոտեցել են, որոշում է նորից սարսափ ազդել գյուղացիներին: Կանչում է գյուղի քահանային, հաղորդություն ընդունում և պատվիրում նրան մեռնելուց հետո իրեն թաղելու փոխարեն կախ տալ մի բարձր ծառից: Երբ գզիրը մեռնում է, քահանան կատարում է նրա պատվերը: Մոտակա գյուղերի բնակիչները տեսնելով ծառից կախված գզիրին, ուրախանում են և հավաքվելով նրա դիակի շուրջը՝ պար են բռնում ու երգ ասում: Այդ ժամանակ ծառի մոտով անցնելիս է լինում մովրովը: Նկատելով կախված գզիրին և կարծելով, որ դա գյուղացիների արածն է, հրամայում է այրել գյուղը: Մովրովի հրամանը անմիջապես կատարվում է: Դրանից հետո գյուղատեղի ավերակները կոչվում են Գզրավեր:

Ըստ ՀՀ ԳԱԱ Հնեաբանության ու ազգագրության ինստիտուտի գիտաշխատող Բորիս Գասպարյանի՝ Գզրավեր բնակատեղին իրենից ներկայացնում է մի բազմաշերտ, սակայն արդեն գործնականում ավերման եզրին հասած հուշարձան, որի տարածքից հավաքված նյութերը պատկանում են թե Քուռ-արաքսյան, թե ուշ բրոնզ-վաղերկաթեդարյան, թե վաղ միջնադարյան և թե զարգացած միջնադարյան փուլերին: Վաղ միջնադարյան համալիրին պատկանող խեցանոթների նմուշների հետ առկա են նաև կղմինդրների բեկորներ, ինչը խոսում է ժամանակին այստեղ առկա եկեղեցական շինության մասին:

Աչաջուր հանդամասը ևս հետաքրքրություն է ներկայացնում, որտեղ հայտնաբերվել են խոշոր չափեր ունեցող սալարկղային ուշ բրոնզ-վաղերկաթեդարյան դամբարաններ, որոնց մի մասը ժամանակին ավիրվել է: Տարածքում առկա են նաև միջնադարյան գյուղատեղիի հետքեր, որտեղ պահպանվել են խաչքարեր և տապանաքարեր:

Այբասան գյուղատեղին գտնվում է ՀՍՍՀ գյուղից մոտ 3 կմ հարավ-արևմուտք, որտեղ հայտնաբերվել են հնագույն նյութական մշակույթի մնացորդներ:

Ըստ մեզ հասած բանավոր ավանդությունների՝ Այբասանը եղել է դպրանոց: Գուգարքի բդեշխ Աշուշայի հրավերով տարածաշրջանում գտնվող Մեսրոպ Մաշտոցը դպրոց է բացել նաև Այբասանում: Այստեղից էլ գալիս է գյուղատեղիի անվան ստուգաբանությունը՝ այբ ասողներ, տառ ասողներ, այբ ասան:

Գյուղատեղիի մակերևույթից հավաքվել են վաղ և ուշ միջնադարյան ժամանակաշրջանի խեցանոթների բեկորներ: Մինչ այժմ կանգուն է վաղ միջնադարյան խաչքարը:

Այբասանում պետք է առանձնացնել հատկապես 19-րդ դարի ջրաղացը, որը գտնվում է գյուղատեղիի արևմտյան եզրին: Այն իրենից ներկայացնում է մեկ աղացքարով ջրաղաց: Ըստ ՀՀ ԳԱԱ Հնեաբանության ու ազգագրության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող Ս. Հոբոսյանի՝ մինչև 20-րդ դարի 50-ական թվականները ջրաղացներ կային ՀՀ, այդ թվում և Լոռու մարզի գրեթե բոլոր բնակավայրերում, որոնք կոլեկտիվացման, հետագա տեխնիկական վերազինման և այլ պատճառներով դուրս եկան շահագործումից, աստիճանաբար մոռացվեցին ու վերացան: Դարեր գոյատևած մշակութային կարևորագույն մի բնագավառ ի չիք դարձավ, թողնելով աղոտ հուշեր ավերակ շենքերի, առուների, որոշ պարագաների ու բանահյուսական նյութի ձևով: Պահպանված ջրաղացը խիստ համեստ շինություն է, գուցե ամենապարզունակներից մեկը համանման հազարավոր ավերված արտադրական կառույցներից, բայց նրա մեծագույն արժեքը կայանում է նրանում, որ միակն է մարզի տարածքում: Որպես մշակութային եզակի արժեք, խիստ կարևոր է շինության պահպանությունը, մասնակի վերանորոգումն ու սեզոնային գործարկումը:

Այբասան գյուղատեղիից արևմուտք՝ մոտակա բլրի վրա, պահպանվել են նաև ամրոց-բնակատեղիի մնացորդներ, նկատելի են պաշտպանական պարսպաշարի հետքեր:

Ամրոց-բնակատեղիի հետքեր են նշմարվում նաև գյուղի հյուսիսային մասում գտնվող Քարհանք կոչվող բլրի մակերեսին:

Բացի վերոհիշյալ բնակատեղիներից՝ Մարգահովիտի տարածքում եղել են նաև Ջիթհանքեր, Չատոյի քարեր գյուղերը:

Նախկինում գյուղը Թագավորանիստ անունն է կրել՝ մտնելով Երևանի նահանգի Ալեքսանդրապոլի գավառի մեջ: Ցավոք, գյուղի նախկին անվան՝ Թագավորանիստի հետ կապված ընդարձակ գրավոր տեղեկություններ չունենք:

1860-ական թվականներին գյուղում հիմնադրվում է փոստային կայանը, տեղադրվում է փոստային կայանների միջև հեռավորությունը հաստատող սյունը (верстак), որը կանգուն է մինչև այժմ:

Գյուղի հյուսիսային մասում գտնվում է Հայրենական Մեծ Պատերազմում զոհվածների հուշարձանը:

Կանգուն է Ստեփան Շահումյանի կիսանդրին (գործ՝ Նորիկ Անանյանի), որն ընդգրկված է մարզի հուշարձանների ցուցակում:

Ինչպես իր «Հայրենապատում» գրքի երկրորդ հատորում նշել է Սերո Խանզադյանը՝ Մարգահովիտի եկեղեցին կառուցվել է հեթանոսական տաճարի հիմքերի վրա, ընդումին նշելով, ու դա եղել է Անահիտ աստվածուհու տաճարը: Չնայած նրան, որ եկեղեցու պատի վրա կա գրառում՝ «Շինեալ 1872 ամ», եկեղեցու եռանավ բազիլիկ ոճը, պատերի մեջ տեղադրված 5-րդ դարի քարերը (հնեաբանների վկայությամբ), խաչքարերը, հիմք են տալիս ասելու, ու դա վաղ միջնադարյան կառույց է, իսկ 1872 թ.՝ դա վերակառուցման տարեթիվն է: Եկեղեցու թաղակապ ծածկերով պատերը սրբատաշ են, երկլանջ տանիքը կառուցված է տուֆե գլանավոր ծածկասալերով, մուտքը հարավից է, լուսավորվում է հարավային և արևմտյան պատի երկուական և արևելյան պատի 3 ուղղանկյուն բացվածքներով, որոնք վերնամասում ունեն կա-

մարածև ավարտ: Ունի վեցանիստ քարաշեն զանգակաշտարակ, որն ավարտվում է վեղարածև ծածկով: Առջևի մասում նշմարվում են ավելի վաղ ժամանակաշրջանի եկեղեցու կամ մատուռի հետքեր, պահպանվել է մկրտության քարե ավազանը: Ի թիվս այլոց, եկեղեցում քահանայություն է արել նաև Հարություն Վարդապետը, ում գերեզմանը գտնվում է եկեղեցու բակում:

Գյուղը հիմնվել է 10-րդ դարում՝ Գրիգոր Համզե Պահլավունու կողմից: Առաջին գրավոր հիշատակությունը կատարել է պատմաբան, գրող Առաքել Դավրիժեցին, նկարագրելով Պարսկաստանի Շահ-Աբասի արշավանքը Հայաստան. «...Տարագրելիս ոչ թե մեկ կամ երկու գավառ քշեց Պարսկաստան, այլ շատ գավառներ: Եվ սկսեցին Նախիջևանի գավառներից, անցան Եղեգնաձոր, Գեղամա ծովեզերքով, Լոռիով, Համզաչիման գավառը, Ապարանը...»: Այսպիսով՝ 17-րդ դարի սկզբին գյուղն արդեն գավառակենտրոն էր:

Նախնիների պատմությունը կորստի չմատնելու պահանջը, պատմամշակութային հարուստ ժառանգությունը պահպանելու նպատակաուղղվածությունը հիմք հանդիսացան Մարգահովիտ համայնքում հիմնելու երկրագիտական թանգարան, որտեղ պահպանվում են գյուղից և նրա շրջակայքից ձեռք բերված մշակութային արժեքավոր գտածոները: Գյուղի մասին խոսելիս գյուղապետ Սեյրան Անանյանը հպարտությամբ է ներկայացնում թանգարանը. «Համայնքն իր պատմությամբ է համայնք, իսկ թանգարանն էլ այդ պատմության վկայագիրն է»:

Թանգարանում ցուցադրվում են Ք.ա. 3-րդ հազարամյակից մինչև մեր օրերն ընկած բազմաթիվ հետաքրքրիր և յուրօրինակ նմուշներ՝ վաղ և ուշ բրոնզեդարյան խեցեղեններ, գավաթներ, կարասներ, թասեր, դաշույն, ապարանջաններ, քերիչ, փոխանակման միավոր: Այդ ժամանակահատվածի ուշագրավ ցուցանմուշ է ծիսական սափորը՝ (կժռնոս): Հետաքրքիր նմուշ է նաև 5-րդ դարի իշխանական կնիքով մատանին, աղամանը: Այցելուների ուշադրությանն են գրավում 19-րդ դարի խուրջինները, կարպետները, կենցաղային ու տնտեսական իրերը: Թանգարանը սոսկ հին իրերի պահպանման վայր չէ, այնտեղ ի մի է բերված գյուղի պատմությունը: Ցուցավահանակների նկարները պատկերում են գյուղի դիտարժան տեսարանները, առանձին էջերով ներկայացված են նշանավոր համզաչիմանցիները, գյուղի աշխարհահռչակ և անվանի սպորտսմենները, գիտության ու մշակույթի մեծերը, երկրորդ աշխարհամարտում փառքով պսակվածները:

Մարգահովիտը աշխարհին է տվել բազում անվանի մարդիկ, որոնք աչքի են ընկել ամենատարբեր բնագավառներում: Գյուղի ծնունդ են Սովետական Միության հերոս Ավագ Անտինյանը, գնդապետ, դիվիզիայի հրամանատար Զաքար Դերձյանը, Մոսկվայի Պետրովսկու անվան վիրաբուժական ակադեմիայի միկրովիրաբուժության պրոֆեսոր, բժշկական ծառայության գեներալ-մայոր Նորայր Մատինյանը, Հայաստանի գրողների միության Լոռու բաժանմունքի քարտուղար, անվանի գրող Հրաչյա Սառուխանը, այլոք:

Ավագ ԽԱՌԱՏՅԱՆ
Մարգահովիտի երկրագիտական թանգարանի տնօրեն

ՀԱՐՍԱՆԻՔ

(սկիզբը՝ նախորդ համարներում)

Հին Հայաստանում հարսանիքները գրեթե բացառապես տեղի էին ունենում աշնան և ձմռան ամիսներին, երբ դաշտային աշխատանքներն ավարտվում էին և ամբարները լցվում տարվա պաշարով: Տղայի և աղջկա ընտանիքներում հարսանեկան նախապատրաստությունները սկսվում էին հինգշաբթի օրը: Ըստ ավանդույթի, հարսանյաց հանդեսները տևում էին յոթ օր: Յոթ թիվն ուներ կախարդական նշանակություն: 19-րդ դարում յոթ օր հարսանիք անելու ավանդույթը պահպանվում էր միայն ունևոր գերդաստաններում, մյուս խավերի ներկայացուցիչները սահմանափակվում էին 2-3 օրով:

Զևավորվել էին նաև հարսանիք հրավիրելու ավանդական ձևեր: Ամենատարածվածը զուռնա-նաղարայով հրավիրելն էր: Նվագողները բարձրանում էին հարսնատան կտուրը և հրավերի հատուկ եղանակ էին նվագում:

Եթե զուռնա-դհոլ չկար, հրավիրում էին բանավոր խոսքով, միաժամանակ տանտիրոջն առաջարկում մի բաժակ օղի կամ չոր միրգ:

19-րդ դարում քաղաքներում, իսկ 20-րդ դարում արդեն գյուղական բնակավայրերում մեծ տարածում գտավ հրավիրատոմսերով հարսանիք հրավիրելը:

Հարսանիքին նախորդում էին հանդեսի նախնական պատրաստությունները: Կտրվածքի ժամանակ որոշվում էր հարսանքի օրը: Հարևան գյուղից հարս բերելու դեպքում աղջկա կողմը, իմանալով հարսանքի մասնակիցների թիվը, որոշում էր նրանց հյուրընկալողներին: Նախապես ընտրվում էին փեսացուին և հարսնացուին զբաղեցնող մակարներն ու ծաղկոցավորները:

Պսակվող աղջիկներն ու տղաներն ունենում էին հատուկ ընտրված խմբեր, որոնք մասնակցում էին հարսանեկան բոլոր արարողություններին և հանդիսավորությունն էին հաղորդում հանդեսին: Փեսայի շքախմբի անդամները կոչվում էին մակար, թագվորղի, փեսամանուկ, փեսաղբեր, փեսավեր, փեսածու, մանկտիք, մոմկտիք, ինչպես նաև օտար տերմինով՝ ազաբ-ազաբչարի, իսկ հարսնացուի ընկերուհիները կրում էին քուրիկ, ծաղկոց, ծաղկվոր անունները:

Ծաղկվորները, շրջապատելով հարսնացուին, զբաղեցնում էին նրան զրույցներով, երգերով ու պարերով, նրա հետ մասնակցում այն հյուրասիրություններին, որ կատարում էին մերձավոր ազգականները և բարեկամները: Այդ հյուրասիրությունը կրում էր աղջիկ դուրս հանել անունը: Ծաղկվորները պաշտպանում էին հարսնացուի զգեստները, զարդերը ոչ միայն թագվորղիների, այլև մյուս բոլոր պատանիների «հափշտակումներից»:

Մինչև 20-րդ դարի սկիզբը պահպանված էր մակարների առաջնորդ ընտրելու սովորությունը: Հարսանեկան ծիսակատարությունների ժամանակ մակարները մակարապետի գլխավորությամբ ունեին մի շարք պարտականություններ: Նրանք թիկնապահների նման շրջապատում էին թագավորին և պաշտպանում նրան անակնկալներից՝ նրա զգեստները և մանավանդ գլխարկը «հափշտակելուց», որին մեծ եռանդով ձեռնամուխ էին լինում ծաղկոցավորները և բոլոր պատանիները: Ընդ որում, փեսան դիմադրելու կամ ձայն տալու իրավունք չուներ: Նա հնազանդորեն ենթարկվում էր մինչև իսկ այն աղջնակին, որը «կողոպտում» էր իրեն:

Մակարները կազմակերպում էին փեսային լողացնելու, ածիլելու, պսակի շորերը գովքի երգերով հագցնելու և այլ ծեսեր, որ կատարում էին կախարդական-հմայական զանազան ձևերով. հսկում էին փեսայի հայրական տան ներսն ու դուրսը, որպեսզի նրա հակառակորդները կախարդությամբ թագավորի առնական կարողությունը խափանելու որևէ բան չկիրառեին, հարսանեկան արարողությունների ողջ ընթացքում նրանք կազմակերպում էին ծիսային և ժողովրդական խաղեր, մարզական մրցումներ և այլն:

Հարսնացուն դուրս էր գալիս սենյակից հանդերձ հագցնող կնոջ ուղեկցությամբ և ծանր քայլերով մոտենում թագավորին:

Տնից դուրս գալիս հարսնացուի հայրն ու մայրը, նույնիսկ մոտ ազգականները մոտենում էին «մնաս բարով» ասելու և սկսում լաց լինել: Փեսացուի կողմի բարեկամները մխիթարում էին՝ ասելով. «Ի՞նչ եք լալիս,

աղջիկ եք տվել, տղա եք առել»:

Հարսնացուին հանելիս նրա եղբայրը փակում էր տան դուռը կամ դարպասը և չէր թողնում քրոջը տանեին՝ մինչև քավորը մի ընծա չտար: Դուրս գալով աղջկա տնից՝ հարսանեկան թափորն ուղղությունն էր վերցնում դեպի եկեղեցի:

Պսակադրության արարողությունը տարբեր շրջաններում տարբեր ձևով էր ընթանում: Սովորաբար եկեղեցում քահանան խոստովանեցնում էր հարսնացուին ու փեսացուին, ստանում նրանց համաձայնությունը, այնուհետև խորհրդավոր հանգույց անելով՝ նարոտը (կարմիր-սպիտակ կամ կանաչ-կարմիր գույների ոլորած բարակ

➲6

5➲

թելերը, գլխաշորերը) կապում էր նրանց գլխներին:

Երբ քահանան սկսում էր պսակադրությունը, քավորն ու քավորկինը, որպեսզի չարքերը փեսային չկպչեին, իրենց գրպաններում բացված փոքր կողպեքը կամ դանակը փակում էին՝ չմոռանալով, սակայն, վերստին բացել:

Մեկ այլ շրջանում քահանան առանձինառանձին խոստովանեցնում էր հարսին ու թագավորին, խրատներ տալիս նրան: Հատկապես թագավորին պատվիրում էր չորեքմուտք, ուրբաթմուտք և կիրակմուտք երեկոներին, ինչպես նաեւ ամբողջ մեծ պասին հեռու մնալ առագաստից, ինչպես նաև կնոջ ծննդաբերությունից առաջ և հետո քառասունք պահել:

Մեկ այլ վայրում էլ, մինչ քահանան պսակի խորհուրդ էր կատարում, թագավորը որոնում էր թագուհու մատների մեջ մոմի այն կտորը, որը թագուհու ընկերուհիներն էին դրել՝ կամենալով փորձել թագավորի հնարամտությունը: Մոմը գտնելուն պես տալիս էր մակարբաշուն, որպեսզի նա ցույց տա թագուհու ընկերուհիներին և գովի թագավորի խելքն ու շնորհքը, իսկ եթե թագավորը չէր գտնում մոմը, օգնության էր կանչում մակարբաշուն, որ նա մի ճար անի, ապա թե ոչ, փեսան ծաղրի առարկա կդառնար:

Պսակի խորհուրդը կատարելուց հետո քահանան Ավետարանը տալիս էր թագավորին, իսկ խաչը՝ թագուհուն և հարսնևորներին հրավիրում էր խաչհամբույրի:

Զուռնա-դհոլ նվագելով բոլորը շարժվում էին դեպի «հարսնքատուն»՝ հարսի տուն: Քեֆ էին անում, ուտում, խմում, ուրախանում, ապա շարժվում էին թագավորի տուն: Փեսայի տանը ապագա սկեսուրը մի սկուտեղի մեջ երկու լավաշ և մի փոքրիկ ափսեի մեջ կրակ՝ վրան խունկ դրած, պտտեցնում էր տան չորս անկյուններով, ապա դուրս էր գալիս և այդ ամենը երեք անգամ պտտում թագավորի և թագուհու շուրջը: Հետո մի բարձր տեղից ընկույզ կամ կաղին էր շաղ տալիս հարսի գլխին:

Շատ հաճախ, երբ հարսանեկան թափորը մոտենում էր թագավորի տանը, մակարները սկսում էին երգել. «Թագվորի մեր դուրս արի…» երգը:

(շարունակելի)

Տաթևիկ ԱԶԻԶԲԵԿՅԱՆ

ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ՈՒՏԵՍՏՆԵՐ՝ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՄԲ

Ծեսերն ու ավանդույթները յուրաքանչյուր ժողովրդի հարստությունն են, որոնցով ներկայանում են տվյալ ժողովրդի ազգային առանձնահատկությունները, արտացոլվում են ապրելակերպն ու գաղափարները: Ավանդույթների ու ծեսերի թվին կարելի է դասել նաև ազգային ուտեստներն ու նրանց պատրաստման եղանակները, որոնք նույնպես ժողովրդի ազգային նկարագիրն են ներկայացնում:

Խորվու, փախլավա, փոխինդ, գաթա, տոլմա, թթու, լավաշ ու էլի բազմաթիվ ուտեստներ հայկական ավանդական ճաշատեսակներ են, և կրում են ազգային կենցաղավարության տարրեր: «Ագրոբիզնեսի և գյուղի զարգացման կենտրոն» (CARD) հիմնադրամը, որ պատանեկան բազմաթիվ ծրագրերի հեղինակ է, այս անգամ իր ուշադրությունը սևեռել էր ազգային ուտեստների պահպանման խնդրին: Ծրագրի առաջնահերթ խնդիրներից է գյուղական համայնքներում բնակվող պատանիների (12-17 տարեկան) զբաղվածության ապահովումն ու առօրյա կյանքն ավելի հետաքրքրական դարձնելը:

«Ավանդական ուտեստներ» ծրագրի նպատակն է ներկայացնել ու պահպանել հայկական ավանդական կերակրատեսակները: 500 պատանիներ՝ շրջելով իրենց գյուղական համայնքներում և զրուցելով մեծահասակների հետ, հավաքել են հայկական ավանդական ուտեստների ավելի քան հինգ հարյուր բաղադրատոմս: Ավելի ուշ ազգային ուտեստների առանձնահատկություններն ամփոփվեցին «Հայոց ավանդական ուտեստ» պատկերազարդ գրքում, որի շնորհանդեսը կայացավ «Արմենիա-Մարիոթ» հյուրանոցում: Գրքում ներկայացված են Հայաստանի տասը մարզերի ավանդական կերակրատեսակները: Գիրքը միաժամանակ հաղորդակից է դարձնում նաև հյուրասիրության ավանդական կանոններին: Մինչ գրքի շնորհանդեսը, հանրապետության մարզերից ժամանած պատանիները նախ ներկայացրին իրենց պատրաստած ավանդական կերակրատեսակները, որն ուղեկցվում էր ազգագրական երգ ու պարով, փոքրիկ բեմադրություններով, ու յուրաքանչյուր մարզին հատուկ ծեսերով:

Տասնվեցամյա Ժենյան Արմավիրի մարզի Քարակերտ գյուղից է ու արդեն մի քանի տարի մասնակցում է CARD-ի ծրագրերին: «Ներկայացնելու ենք Արմավիրի մարզի առանձնահատկությունները՝ հովիվի պարն ու հովիվների սիրած կերակրատեսակը՝ խորվուն, որը պատրաստվում է ոչխարի մսից: Քարակերտում այն մատուցում են հաճարի հետ: Կերակրատեսակը ստացել է խորվու անունը, որովհետև միսը խորովում ենք թոնիրում: Հին ժամանակներում խորովելու ընթացքում երիտասարդ չամուսնացած տղաները ներկայացնում էին իրենց ուժն ու հմտությունները, իսկ աղջիկները պարում էին», պատմում է Ժենյան:

«Հուսով եմ, որ կատարած աշխատանքը ոչ միայն հետաքրքրական էր, այլև ուսանելի: Ներկայացրել եք հայկական ավանդույթների, ճաշատեսակների բազմազանությունն ու առանձնահատկությունները, որոնք անկասկած կհետաքրքրեն օտարերկրացիներին: Ծրագիրը հաջողված է և համոզված եմ դեռ երկար ժամանակ կաջակցի հայ պատանիներին», միջոցառման բացման արարողության ժամանակ ասաց ՀՀ-ում ԱՄՆ դեսպանության գործերի ժամանակավոր հավատարմատար Ջոզեֆ Փենինգթոնը:

Հասմիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

2➲

Московский кинофестиваль

«Райские птицы» Романа Балаяна

Московский международный кинофестиваль, не побоюсь некоторой высокопарности, был ознаменован появлением новой ленты маститого режиссёра, позволяющего себе раз в пять лет напоминать обществу о метаморфозах, имеюших место в нас и в обществе в целом. Фильм «Райские птицы» - не исключение. Это не полёты во сне и наяву, хотя опять в главной роли видим мы легенду нашего интеллектуального кино Янковского: мы летаем и... падаем вместе с героями ленты. Вернее, падаем в недавнее советское прошлое страны. Опросы, проведённые культурологами, показывают, что почти 70 % населения страдает ностальгией по советской жизни, где... каждому было по-своему комфортно жить. Фильм-размышление застаёт зрителя врасплох, побуждая осмыслить прожитое и обозначить горизонты дня грядущего.

На пресс-конференции режиссёр фильма был более чем лаконичен. Делая упор на творческое начало в каждом человеке, Балаян, в первую очередь, не отказывает своему верному зрителю в праве на собственное мнение обо всём происходящем. Создаётся впечатление, что он остро нуждается в нём, в этом проявлении индивидуального сознания.

Словно избегая всего коммерческого в кино, Балаян делает ставку на пространственное восприятие времени, в котором мы ещё недавно жили. Но мы продолжаем бытовать. И это не снимает с души ответственности за ближнего, ибо в каждом из нас заложен потециал и нашей порядочности. Жажда полёта - такова доминанта картины, которая 21 июня нашла свою нишу на столь престижном кинофоруме. Сдаётся, верность идее - раскрывать в будничном мире прекрасного пребудет в неистовых страстей режиссёре на все времена. Да, им отснято не так уж много лент, зато каждая запала в душу, осталась растворённой в нас, благодарных зрителях. На днях известный телеведущий Андрей Максимов «пытал» Балаяна на предмет его пристрастий. Стойкий Роман Гургенович отстоял и перед голубым экраном право кино на человечность. Будничную, повседневную, правдивую во всех своих проявлениях. Кинокритики ещё скажут своё слово, но последнее, главное - за зрителем, не предающим своего любимого режиссёра.

Эдуард ПЕТРОСЯН,
обозреватель журнала «Горцарар».

«Թող որ նրա արվեստի ճանապարհը բարի լինի»

Չափազանց պարզ, անիմանալիորեն բարդ է պատանեկան աշխարհը: Գունավոր երազների, գեղեցիկի զգայուն ու անմիջական աշխարհ:

Այդպիսի ինքնատիպ ու նրբին աշխարհում է ապրում Վանաձորի Ստեփան Աղաջանյանի անվան գեղարվեստի դպրոցի շրջանավարտ Աստղիկ Մելքոնյանը: Ինքն է ու իր ոսկե աշխարհը՝ գեղանկարչությունը, արվեստը:

«Ցեղասպանություն»

«Ջութակահարուհին»

Իր տարիքի համար լրջմիտ է, յուրաքանչյուր բառը մտովի վերլուծող, ծանր ու թեթև անող:

Խիստ տպավորվող է: Ունի տեսողական անուրանալի հիշողություն, վերարտադրելու մեծ կարողություն, պատկերավոր մտածողություն:

Այսպիսի նկարագրի տեր աղջնակին, աշխարհին ուղղված նրա հայացքներին՝ գեղագիտական թե կենսափիլիսոփայական, բնորոշ են երևույթների ներթափանցման, ներկայացման հատկություններ, գեղեցիկի հավերժական զգացումներ:

Իր պատանեկան անկեղծ էությունն ու անխառն զգացմունքներն է բացահայտում Աստղիկը իր աշխատանքներում: Դրանցում ալիքվում են վառվռուն գույները, և թվում է, թե համր ստեղծագործություններից յուրաքանչյուրը պատանեկան լեզվով իր հեքիաթն է պատմում շրջապատի մարդկանց, հայրենի բնության ու իր հայրենիքի պատմության մասին:

«Մեր համայնքը»

«Կնոջ կիսանդրի» (գծանկար)

«Ֆլորա»

«Իմ եկեղեցին»

«Բնության գրկում»

Նկարները՝ «Ցեղասպանություն», «Բնության գրկում», «Մեր համայնքը», «Իմ եկեղեցին», քանդակները՝ «Ջութակահարուհին», «Կնոջ կիսանդրի»-ն, իրենց թեմատիկ բազմազանությամբ ու բովանդակության խորությամբ են աչքի ընկնում առաջին իսկ հայացքից:

Աստղիկի մասին գրելիս հիշեցի այն աղջնակին, ում բանաստեղծական մի տողը հայտնի դարձրեց նրան աշխարհում՝

«Ես ամեն օր փակում եմ աշխարհին իմ կոպերով ...»
Ճիշտ Աստղիկի տարիքին, ճիշտ նրա նման...
Ինչպիսին կլինի վաղվա օրը և նրա ճանապարհը...
Թող որ նրա արվեստի ճանապարհը բարի լինի:

ԼևոՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
լուսանկարները Արմեն ՌԱՖԱՅԵԼՅԱՆԻ

«Հոբելյանական 50-րդը»

Կեսդարյա կենսագրություն և գեղեցիկ ավանդույթներ ունեցող Վանաձորի Ստեփան Աղաջանյանի անվան գեղարվեստի դպրոցը, ավանդույթի համաձայն, ուսումնական տարին եզրափակեց հոբելյանական՝ 50-րդ հաշվետու ցուցահանդեսի բացումով, ուր ցուցադրված էր 21 շրջանավարտների դիպլոմային և սաների քննական հաշվետու աշխատանքներ: Իսկ խորագիրը՝ «Իմ նախնյաց երկիրը», ցույց է տալիս, որ մենք բոլոր ժամանակներում վերադառնում ենք մեր ակունքներին, մեր կենսափիլիսոփայությանը:

Էմմա Ոսկանյանը, դպրոցի տնօրեն՝ Արսեն Ռաֆայելյանը, Մարիամ Ամիրխանյանը, ուսմասվար՝ Զեմֆիրա Մոսինյանը, Սարգիս Սարգսյանը մի խումբ շրջանավարտների հետ

Մանկական մաքրամաքուր երեվակայությամբ ստեղծված գործերը իրենց ուշագրավությամբ ներկաներին ստիպում էին բավականին երկար կանգնել Աշոտ Ժամհարյանի, Միեր Կուրղինյանի, Լիլիթ Սարգսյանի, Լիաննա Քոչինյանի նկարների առջև:

Իսկ շրջանավարտներ Աստղիկ Մելքոնյանի, Ցոլակ Ղուկասյանի, Արման Ալեքսանյանի, Մարիամ Սինդոյանի դիպլոմային աշխատանքները ցույց են տալիս, որ նրանց ձեռքի հմտությունն ու թեմատիկ ընտրությունը արդեն տարբերվում են մանկական պարզությունից:

Քաղաքապետ Սամվել Դարբինյանի և քաղաքապետարանի կրթության և մշակույթի բաժնի անունից բաժնի առաջատար մասնագետ Լ. Զարգարյանը, շնորհակալագրեր հանձնելով դպրոցի բազմավաստակ մանկավարժներ Մարիամ Ամիրխանյանին, Զեմֆիրա Մոսինյանին և Էմմա Ոսկանյանին, նշեց. «Ստեփան Աղաջանյանի անունը կրող ձեր դպրոցը ստեղծման օրից իրոք եղել է գեղարվեստի ավանդները պահպանող-խթանող կրթամշակութային լավագույն օջախներից: Ձեր՝ գեղարվեստի նվիրյալներիդ շնորհիվ սերունդներ են կրթվել և ինքնահաստատվել, ստացել գեղագիտական դաստիարակություն: Այսօր էլ, չնայած բազում դժվարությունների, դուք ձեր մեջ ուժ եք գտնում աննմանցորդ աշխատելու, կրթելու, դաստիարակելու և սերմանելու սերը՝ առ արվեստն ու գեղեցիկը: Ի սրտե շնորհավորելով ձեզ դպրոցի հիմնադրման 50-ամյակի կապակցությամբ՝ շնորհակալություն եմ հայտնում աննմանցորդ նվիրումի համար, մաղթում առողջություն, նորանոր հաջողություններ ձեր դժվարին և պատվավոր աշխատանքում»:

Արսեն ՌԱՖԱՅԵԼՅԱՆ
գեղարվեստի դպրոցի տնօրեն

Գրական-երաժշտական ցերեկույթ նվիրված Ռուսաստանի օրվան

Հայ-ռուսական վաղեմի բարեկամության և սերտ կապերի ևս մեկ ապացույց էր Լոռու մարզային կենտրոնական գրադարանում Ռուսաստանի օրվան նվիրված գրական-երաժշտական ցերեկույթը, որ կազմակերպել էին «Ռուսական մշակույթի օջախ» հկ-ն՝ նախագահ Ջուլիետա Կուզինան և «Ռոսիա» հկ-ի Վանաձորի մասնաճյուղը՝ ղեկավար Նատալիա Այդինյան:

Միջոցառմանը առավել շուք հաղորդեցին Գրիբոյեդովի անվան թիվ 11 դպրոցի երգչախումբն (ղեկավար Էմիլիա Ավետիքյան) ու Պուշկինի անվան թիվ 4 դպրոցի սամունքողները:

Հնչեցին Ռուսաստանին նվիրված երգեր, ոգեշունչ բանաստեղծություններ: Իրենց հուզումնալի կատարումներով ներկաներին մեծ բավականություն պատճառեցին երգչախմբի մենակատարներ Ռուզաննա և Լիանա Մխիթարյանները, Աննա Խաչատրյանը, Միլենա Սարգսյանը:

Իր գեղեցիկ բանաստեղծություններով

ներկաներին ուրախացրեց թիվ 4 դպրոցի աշակերտուհի Ռոզալյա Հակոբյանը:

Ներածական խոսքով հանդես եկավ «Ռուսական մշակույթի օջախ» հկ-ի նախագահ Ջուլիետա Կուզինան՝ մասնավորապես նշելով. «Ռուսները Հայաստանում հենց այնպես համայնք չեն, այլ կազմակերպված համայնքային կազմակերպություն և հանդիսանում են Հայաստան աշխարհի մի մասունքը»:

Ցերեկույթը լավ արձագանք գտավ ու արժանացավ ներկաների բարձր գնահատականին:

սեփ. լրատվություն-Վանաձոր

Стихотворения Розалии Акопян

«Мне 16 лет. Я учусь в 4 школе имени А. С. Пушкина г. Ванадзора и очень люблю свою школу.

Русским языком я хорошо владею благодаря моей маме - она украинка. С детства у меня появилась любовь к русскому языку и русской культуре».

Плач Ярославны.

(свободный перевод из «Слова о полку Игореве»)

Ярославны голос
слышен над Дунаем.
Обернувшись чайкой,
ранним свежим утром,
улететь к любимому-
вот ее желанье!
«О, Дунай, Дунай!
Омочу рукав свой шелковый
в чистых водах твоих студеных.
Оботру живой водицей целительной
раны тела моего любимого».
На стене Путивля причитанья
отправляет ветру, с ожиданьем помощи,
с мольбами о покое воинам,
что спят на поле брани.
«О, Ветрило-ветер, веешь ты свободно.
На море, на синем, корабли ласкаешь.
Облаками в небе ты легко играешь.
А мое веселье, как ковыль бросаешь».
Слезы Ярославны до Днепра стекают.
«О, Словутич Днепр, прекрасный!
Ласковый бываешь ты и страстный.

Մրցաշար Սարչապետում

Տաշիրի շրջանի Սարչապետ գյուղում անցկացվեց տեղի միջնակարգ դպրոցի մաթեմատիկայի վաղամեռիկ ուսուցիչ Աշոտ Պալաքյանի հիշատակին նվիրված շախմատի հերթական մրցաշարը:

Բացի համայնքի մասնակիցներից, մարզի տարբեր քաղաքներից ժամանած շախմատիստները 9 օր պայքարեցին՝ որոշելու հաղթողին: Իսկ հաղթողին սպասում էր դրամական պարգև ու գեղեցիկ գավաթ, որին արժանացավ Էդիկ Բարսեղյանը:

Տարբեր մրցանակներից ու դրամական պարգևներից անմասն չմնացին երկրորդը ճանաչված Ստեփանավան քաղաքի ներկայացուցիչ Ֆրեդերիկ Սարգսյանը, 3-4 տեղերը բաժանած տաշիրցի Մարկ Բարսեղյանը ու վանաձորցի Սպարտակ Պապյանը:

Սարչապետի գյուղապետ Արգամ Պողոսյանը համայնքի, մասնակիցների ու իր անունից խորին շնորհակալություն հայտնեց ՀՀ ԱԺ դեպուտատ Կարեն Կարապետյանին, կազմակերպման ծախսերը հոգալու համար՝ մասնավորապես նշելով, որ նա ոչ մի անգամ չի մոռանում հայրենի մարզի ո՛չ մարզիկներին, ո՛չ մշակույթի մարդկանց, ո՛չ մանուկներին՝ հովանավոր կանգնելով բազմաբնույթ միջոցառումների:

սեփ. լրատվություն-Վանաձոր

Միջոցառում՝ նվիրված Պուշկինի հիշատակին

Հունիսի 6-ին, Լոռվա բնության գողտրիկ մի անկյունում՝ Պուշկինի լեռնանցքում, ՌԴ գլխավոր հյուպատոսարանի և Հայաստանում Ռուսաստանի արտասահմանյան կապերի կենտրոնի ներկայացուցչության աջակցությամբ «Ռոսիա» հասարակական կազմակերպությունը, «Հարմոնիա» ռուսական մշակույթի ազգային կենտրոնը և ռուսհայկական երիտասարդական նախաձեռնության կենտրոնը կազմակերպել էին երրորդ հանրապետական միջոցառումը՝ նվիրված ռուս մեծ գրող Ա. Ս. Պուշկինի 209-րդ տարեդարձին: Միջոցառումը այն վայրում էր, ուր Պուշկինը հանդիպել է Գրիբոյեդովի դին տեղափոխող մարդկանց, ինչի կապակցությամբ հուշարձան է կառուցվել:

Ինչպես նշեց Հայաստանի «Ռոսիա» հկ-ի նախագահ Յուրի Եկովենկոն օրն, իրոք, տոնական էր, որը մեկ անգամ ևս հավաստում է Ա. Պուշկինի մեծ ավանդը համաշխարհային գրականության մեջ: Հնչեցին նրա բանաստեղծություններից և բանաստեղծություններ նվիրված նրան: Հանրապետական միջոցառմանը մասնակցում էին Աբովյանից, Վանաձորից, Գյումրիից, Գավառից, Ստեփանավանից, Արմավիրից և Չարենցավանից ժամանած ընթերցասեր խմբեր: Գյումրի քաղաքում ՌԴ գլխավոր հյուպատոսի տեղակալ Ստանիսլավ Ռուժինսկու խոսքերով՝ Պուշկինը համաշխարհային մեծության գրող էր և միջոցառման նպատակն է սերունդներին փոխանցել Պուշկինյան ոգին:

Միջոցառմանը մասնակցում էր Գյումրիում տեղակայված Ռուսաստանի 102-րդ ռազմական բազայի հրամանատարի դաստիարակչական գծով տեղակալ, գնդապետ Աշոտ Կարապետյանը, Երևանում գործող «Օդալուչ» հասարակական կազմակերպությունը (նախագահ՝ Ալեքսանդր Սերով), Ստեփանավանի Պուշկինի անվան (թիվ 2) միջնակարգ դպրոցի ներկայացուցիչներ:

Աբովյան քաղաքը ներկայացրեց Պիեռ Բուդաղյանը. նա ընթերցեց «Կովկասի գերին» պոեմից մի հատված:

Վանաձորից ներկա էին «Ռուսական մշակույթի օջախ» հասարակական կազմակերպությունը (նախագահ՝ Ջուլիետա Կուզինան) և Գրիբոյեդովի անվան (թիվ 11) դպրոցի ներկայացուցիչներ: Ինչպես նշեց Ջ. Կուզինան դեռևս 1978 թվականին իր և գեղանկարիչ Գեորգի Թովմասյանի նախաձեռնությամբ Պուշկինի լեռնանցքում բացվեց Պուշկինի և Գրիբոյեդովի հիշատակի տունը՝ արխիվային հարուստ նյութերով: Տան այցելուներն են եղել ակադեմիկոսներ, գրողներ, դերասաններ, տիեզերագնացներ: Սակայն հետագայում այն դադարեց գործել: Տիկին Կուզինան առաջարկեց այդ տեղում, որտեղ Պուշկինը տեսել է Գրիբոյեդովի դիակը, հիմնել նոր տուն-թանգարան այդ նախաձեռնության համար ներգրավելով Հայաստանում գործող ռուսական կազմակերպություններին:

Տպավորիչ էր նաև Ռուզաննա Մուրադյանի «Պուշկինի լեռնանցք» բանաստեղծությունը՝ նվիրված մեծ պոետին:

2009 թ. հայտարարվելու է Պուշկինյան տարի Ռուսաստանում: Եվ այդ կապակցությամբ հույսեր կան, որ նոր հուշարձաններ կտեղադրվեն աշխարհի տարբեր անկյուններում:

Միջոցառումից հետո Պուշկինի ծննդյան օրը շարունակվեց Լոռու մարզային գրադարանում, ուր ցուցադրված էր հարուստ գրքային ցուցահանդես: Երեխաների համար ցուցադրվեցին գեղարվեստական ֆիլմ և մուլտֆիլմեր Պուշկինի հեքիաթների սյուժեով, իսկ ուսանողների համար՝ գրողին նվիրված ռուսաստանյան գիտաժողովի նյութեր:

սեփ. լրատվություն-Վանաձոր

Господин, великий мой, прошу тебя,
приласкай любовь мою,
слеза пусть не превратится в море,
а глаза мои не высохнут от горя».
К солнцу светлому подняла влажны очи:
«Светло-Солнышко, ты греешь даже ночью.
Чувствуем тепло твоих речей.
Я молю тебя, в безводном поле
воинов-защитников земли,
пожалей их всех, побереги!
Жаждой мученической их ты не томи!
Не пошли на них горячие лучи!»
Ярославны стон звучит над Русью,
вещий колокол поет в печальной мгле…

***

Россия – матушка вскормила,
Его на ноги подняла.
И жизнь его вся воплотилась
В устах народа навсегда!
Московский озорной гуляка.
Конечно, он не без греха!
И плакала его собака,
К которой жизнь была так зла.
А за окном береза белая
И журавли летят печально вдаль.
И роща золотая, и рябина красная,
И клен опавший - все в моих глазах.
Почти сто лет прошло с тех пор,
Но песнь твоя звучит во мне,
И рожь волниста при луне.
И пел ты песни Шаганэ!

***

У буквы К в начале предложения
Стояла запятая в размышлениях.
Куда же ей встать, где место ей?
«Казнить нельзя помиловать!»
После «казнить»? После «нельзя»?
Не из простых задач эта.
Всего лишь просто запятая,
Но смысл большой несет она.
Стояла, думала, гадала,
Где место ей, чтобы она
Кому-то жизнь не поломала.
«Казнить нельзя, помиловать!»
После «нельзя» она решила.
И с облегчением вздохнув,
На строчку быстро заскочила.
Вот тут ей место! Так и быть!

Перо летописца

Перо летописца трудилось веками.
Для будущей жизни уроки писало.
От буквы, от слова-сокровища знаний!
Сокровища знаний лежат в переплетах.
Берем их оттуда мы снова и снова.
И мы сохраним тебя, русская речь,
Великое русское слово!

Сегодня языком Маштоца
Армения моя гордиться может.
Но позабыть она не хочет
основ славянского письма!

Տաշիրի շրջան

ՊՐԻՎՈԼՆՈՅԵ ԳՅՈՒՂԸ ԲԱԶՄԱԶԳ ՀԱՄԱՅՆՔ Է

Լոռվա բնության գեղատեսիլ անկյուններից մեկում՝ սարերի փեշին սփռված Պրիվոլնոյեն 167-ամյա պատմություն ունի: Գյուղը հայտնի է եղել իր յուրօրինակ ավանդույթներով, մաքրակենցաղ ու աշխատասեր բնակիչներով:

Ռուս-թուրքական պատերազմից հետո ռուսական կառավարության հրամանով որոշ ռուս զինվորներ պետք է մնային Հայաստանում: Նրանց մի մասը վերաբնակեցվեց այս բնակավայրում՝ ստանալով իր անվանումը՝ Պրիվոլնոյե, որ սկզբնական իմաստով նշանակում է «ոչ իրենց կամքով վերաբնակեցված» (Պրիվոլնոյեն հիմնադրվել է 1840 թ.-ին, ոչ իրենց կամքով վերաբնակեցված Պերմի, Մոսկվայի և Կալինինի մարզերից եկած կազակ զինվորներով, ովքեր այսուհետ թույլտվություն էին ստացել այստեղ բերելու իրենց ընտանիքները):

Գյուղը կառուցվել է կապիտան Կազակովի նախագծով՝ խստորեն պահպանելով փողոցների համաչափությունը: Տները ծղոտե տանիքներով էին, փոքր պատուհաններով, առանց պատշգամբների, բայց շատ ամուր: Առաջին բնակիչներից էին Սկյոպլյուսովները, Ֆյոդորովները, Կիսյաները: Կարճ ժամանակ անց գյուղը համալրվեց ցարական կառավարության կողմից Ուկրաինայից աքսորված ապստամբներով:

1875 թվականին Պրիվոլնոյեում կառուցվեց մինչ օրս կանգուն ուղղափառ եկեղեցին: 19-րդ դարի 40-ականներից մինչև դարավերջ հոգևորականներից բացի գյուղում գրագետ մարդ չկար: 1897-ին այստեղ արդեն ապրում էր 1868 մարդ, սոցիալիստական հեղափոխությունից հետո՝ 1926 թ.-ին՝ 2026, շատ ավելի, քան այսօր: Այդ տարիներին ստեղծվում է քառամյա դպրոցը, որը 1936 թ.-ին արդեն յոթնամյա էր, 1942-ից՝ տասնամյա: Պրիվոլնոյեի միջնակարգ դպրոցը աչքի էր ընկնում ուսուցման բարձր մակարդակով և կրթության բնագավառում տեղ գտած ձեռքբերումներով, հատկապես Պավել Կոսակինի ղեկավարության օրոք, ով իր կյանքի 25 տարիները նվիրաբերել է Պրիվոլնոյեի կրթօջախին:

Նախորդ դարի 60-ականներին գյուղն արդեն բազմազգ էր: Այստեղ բնակություն հաստատեցին նաև հայեր, եզդիներ, ադրբեջանցիներ: Այս տարիներին Պրիվոլնոյեն աչքի էր ընկնում մաքուր փողոցներով և խնամված պարտեզներով, իսկ Զատիկի տոնից առաջ տների պատերը անպայման սպիտակեցվում էին:

Գյուղն ուներ ակումբ, հիվանդանոց, պոլիկլինիկա, դեղատուն և նույնիսկ բժիշկների համար նախատեսված տուն: Խորհրդային կարգերի փլուզումից հետո, չնայած ռուս բնակչության մեծ մասը լքեց գյուղը, այնուհանդերձ այն մնում է մարզի տարաբնակ ամենամեծ գյուղը, 429 տնտեսությունից (1140 բնակիչով) 139-ը ռուսական համայնքի ներկայացուցիչներն են:

Մեր օրերում գյուղի բնակչության հիմնական զբաղմունքը անասնապահությունն է:

Պրիվոլնոյեն էլ զուրկ չէ հոգսերից. ամենամեծ պրոբլեմներից մեկն էլ ճանապարհներն են, հատկապես Տաշիրին կապող: Մեկ տարի առաջ Ազգային ժողովի պատգամավոր Կարեն Կարապետյանի միջնորդությամբ գյուղը գազաֆիկացվեց և արդեն ունի 200-ից ավելի բաժանորդներ: Սակայն ջրամատակարարման խնդիրը լրջորեն խոչընդոտում է գյուղի բարեկեցությանը: Շատ բնակիչներ ջրից օգտվում են պապենական եղանակով:

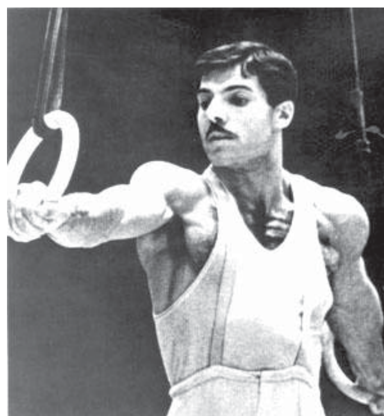
Չնայած համայնքում գոյություն ունեցող հոգսերին՝ բնիկներն այստեղ համբերատար են և բարեհամբյուր, նորեկներն էլ հարմարվել են միջավայրին:

Գյուղի բնակիչները, անկախ ազգությունից և այստեղ բնակություն հաստատված տարիներից, ապրում են բարեկեցիկ ապագայի ակնկալիքներով և հուսում, որ երկրի սոցիալ-տնտեսական պայմանների բարելավման հետ մեկտեղ երբեմնի լիաշունչ գյուղը կվերագտնի իրեն:

սեփ. լրատվություն-Վանաձոր

Հայաստանի մարզիկներն օլիմպիական խաղերում

1956, Մելբուռն, 16-րդ ամառային օլիմպիադա

1956-ի նոյեմբերի 22-ին Մելբուռնի «Կրիկետն Գրաունդ» մարզադաշտում հանդիսավորությամբ տրվեց 16-րդ ամառային օլիմպիական խաղերի մեկնարկը: Կանաչ մայրցամաք էին ժամանել 68 երկրների ավելի քան 550 մարզիկներ, որոնք իրենց հարաբերությունները պարզեցին 22 մարզաձևից: Այս անգամ ԽՍՀՄ հավաքականի 325 մարզիկների թվում էին Հայաստանը ներկայացնող մարմնամարզիկ Ալբերտ Ազարյանը, ինգամարտիկ Իգոր Նովիկովը, բռնցքամարտիկ Վլադիմիր Ենգիբարյանը, թեթևատլետ Վարդան Հովսեփյանը և սուսերամարտիկ Վալենտին Չեռնիկովը:

Մարմնամարզության մրցումներում համառ մրցապայքար էր ծավալվել խորհրդային և ճապոնացի մարմնամարզիկների միջև: Մրցումների պարտադիր ծրագրի կատարումից հետո ԽՍՀՄ հավաքականն ընդամենը 0,1 միավորով էր գերազանցում ճապոնացիներին: Այնպես որ, ամեն ինչ վճռվելու էր կամավոր ծրագրում: Խորհրդային մարմնամարզիկները հիանալի ելույթներ ունեցան ու կրկին ցուցադրելով բարձր վարպետություն, թիմային պայքարում դարձան օլիմպիական չեմպիոններ: Այդ հաջողությունում իր արժանի ներդրումն ուներ նաև 27-ամյա անվանի մարմնամարզիկ, օղակների արքա Ալբերտ Ազարյանը: 1954-ին Իտալիայում կայացած աշխարհի առաջնությունում, որին խորհրդային մարմնամարզիկներն առաջին անգամ էին մասնակցում, օղակների ապագա արքան հանդիսականներին մատուցեց արտասովոր նորույթ՝ «խաչ» վար-

Э11

ԿԱՐՃԱԴՈՇԻ ՕՐԸ

Տաշիրի շրջանի Լեռնահովիտ գյուղի մոտակայքում գտնվող Կարճադոշ սարը երկար տարիներ ուխտատեղի է համարվել: Սակայն վերջին ժամանակներում Կարճադոշն ունեցավ իր օրը:

Ամեն տարի հունիսի 17-ին սար են բարձրանում ոչ միայն լեռնահովիտցիները. այստեղ գալիս են Տաշիրից, տարածաշրջանի գյուղերից: Քիչ չեն լինում ուխտավորներ՝ մարզից դուրս բնակվող նախկին տաշիրցիներ, լեռնահովիտցիներ:

Այդ օրը Կարճադոշի մատուռն ավելի քան մարդաշատ է լինում: Ուխտավորները վառում են մոմեր, աղոթքներ հղում Երկնային Տիրոջը, մտապահում ցանկություններ, մատաղներ անում:

Վառվող մոմերի մեծաքանակության պատճառով դրանք վառվում են դրսում՝ հատուկ պատրաստված տեղում: Հալված մոմերն էլ հետագայում վարպետ Արայատի ձեռքերով վերածվում են սրբապատկերների ու իրենց տեղը գտնում մատուռում:

Հավատքի ոգեշնչման այդ օրը, սակայն, դուրս գալով կրոնական շրջանակներից, վերածվում է ժողովրդական տոնակատարության: Մարդիկ սար են բարձրանում հոծ խմբերով, ողջունում իրար և արտասանում օրվա ամենակարևոր բառերը. «Ուխտդ ընդունելի լինի»:

– Սուրբ Կարճադոշին, խնդրիմ, կաղաչիմ, որ երկրին խաղաղություն տա, մահին քանկություն, մեր ջահելներին էլ օտարությունից բարի վերադարձ:

Կարճադոշի օրը հատկապես մեծ ուրախություն է երեխաների համար, ովքեր բնության գրկում ազատ վազվզելուց բացի ձեռք են բերում տարբեր խաղալիքներ:

Կարճադոշ սարի գագաթից չի կարելի չհիանալ ներքևում սփռված չքնաղ բնապատկերներով, լեռների գողտրիկ հովտում տարածված Լեռնահովտով:

սեփ. լրատվություն

10➲

ժության ուղղահայաց դիրքում նա մարմնի աջ ու ձախ դարձումներ կատարեց, որոնք ապշեցրին բոլորին: Մարմնամարզական աշխարհն այդպիսի բան դեռ չէր տեսել: Այդ օրվանից վարժությունն «ազարյանական խաչ» անվանումն ստացավ:

Հռոմի աշխարհի առաջնությունը փառքի ուղեծիր դուրս բերեց Ազարյանին: Հաջորդ տարի նա դարձավ Եվրոպայի չեմպիոն զուգափայտերի վրա կատարած վարժությունում, իսկ բազմամարտում արժանացավ արծաթե մեդալի: Իսկ օղակների վրա վարժություններում նա իր հավասարը չուներ ԽՍՀՄ-ում:

Մելբուռնում Ազարյանը հասավ փառքի գագաթնակետին: Օղակների վրա նա կրկին անգերազանցելի էր: Եվ կրկին «ազարյանական խաչը» հիացմունքի բուռն ալիք առաջացրեց: Ազարյանի ելույթն արժանացավ ամենաբարձր գնահատականին (9,95), որի շնորհիվ հայ մարմնամարզիկը նվաճեց օլիմպիական չեմպիոնի տիտղոսը: Մեկ ոսկե մեդալ էլ նա ստացավ թիմային պայքարում ԽՍՀՄ հավաքականի տարած հաղթանակի համար: Հանձին Ազարյանի, մարմնամարզության հայկական դպրոցը Շահինյանից հետո օլիմպիական իր երկրորդ չեմպիոնն ունեցավ:

Մելբուռնի օլիմպիադան Իգոր Նովիկովի համար 2-րդն էր: Մարզասերները նրան հաճախ էին հայ ժողովրդի ռուս զավակ անվանում: Նա ընտանիքով Երևան էր տեղափոխվել 1934-ին, 5 տարեկանում: Հելսինկյան օլիմպիադայից հետո Նովիկովը մեծ փորձ էր ձեռք բերել, դարձել էր ԽՍՀՄ չեմպիոն, թիմային հաշվարկով աշխարհի առաջնության արծաթե մրցանակակիր: Մելբուռնում Նովիկովը ժամանակակից հնգամարտի ԽՍՀՄ հավաքականի ավագն էր: Սովետական հնգամարտիկների եռյակը (Ի. Նովիկով, Ի. Դերյուգին, Ա. Տարասով) անհաջող հանդես եկավ առաջին մրցաձևում՝ ձիավարությունում: Հրաձգության մրցումներում Նովիկովի թիմը զգալիորեն շտկեց դրությունը՝ տեղափոխվելով 2-րդ հորիզոնական: Լողի մրցումներում ԽՍՀՄ հավաքականը թիմային պայքարում հաղթեց և ընդհանուր հաշվարկով ընդհուպ մոտեցավ առաջատարին՝ ԱՄՆ-ի մարզիկներին: Ամեն ինչ պետք է վճռեր կրոսավազքը:

Նովիկովին հարկ եղավ դրսևորել կամային հատկանիշները: Մրցումներից առաջ սրսկելիս բժիշկն անզգուշորեն ասեղը նրա մկանի մեջ էր մտցրել: Չնայած դրան, Նովիկովը հաջողությամբ հաղթահարեց 4000 մ մրցատարածությունը և հավաքականի համար ապահովեց առաջին տեղը: Թիմային հաղթանակի համար Նովիկովն իր թիմակիցների հետ արժանացավ ոսկե մեդալի: Իսկ անհատական պայքարում, ինչպես և Հելսինկիում, Նովիկովը կրկին 4-րդն էր: Օլիմպիական խաղերում հասած աննախադեպ հաջողության համար Իգոր Նովիկովին շնորհվեց սպորտի վաստակավոր վարպետի կոչում:

Մելբուռնյան օլիմպիադայում Հայաստանին 3-րդ ոսկե մեդալը պարգևեց անվանի բռնցքամարտիկ Վլադիմիր Ենգիբարյանը: Առաջին կիսամիջին քաշում ռինգի անվանի վարպետը վստահ ելույթներ ունեցավ և արժանիորեն ճանաչվեց լավագույնը:

Վիճակահանությամբ Ենգիբարյանի առաջին մրցակիցը լեհ բռնցքամարտիկ, 1955 թ. Եվրոպայի չեմպիոն Լեշեկ Դրոգոշն էր: Մեկ տարի առաջ Արևմտյան Բեռլինում կայացած Եվրոպայի առաջնությունում հայ մարզիկին չէր հաջողվել հաղթահարել լեհ բռնցքամարտիկի դիմադրությունը և նա ռինգը թողել էր պարտված: Ենգիբարյանը մրցակցի նկատմամբ ռեւանշի հասնելու վճռականությամբ սկսեց մենամարտը: Երկուսն էլ ձախլիկ էին և ձգտում էին միմյանց հարվածներ հասցնել: Ենգիբարյանը գործում էր արագ ու համարձակ և շուտով նրա ձախով դիպուկ հարվածը նոկդաունի ենթարկեց մրցակցին՝ նրան տապալելով գետնին: Դրոգոշը միայն ութ հաշվից հետո կրկին ներգրավվեց պայքարի մեջ, սակայն այդպես էլ չկարողացավ վերջնականապես ուշքի գալ: Բոլոր 3 ռաունդներում էլ հայ բռնցքամարտիկի առավելությունը նկատելի էր և հաղթանակը միաձայն շնորհվեց նրան:

Դա չափազանց կարևոր հաղթանակ էր, որը Ենգիբարյանի համար ուղի հարթեց դեպի օլիմպիական բարձունքը: Նրա հաջորդ մրցակիցները ևս անկարող էին կանգնեցնել Ենգիբարյանի հաղթարշավը: Հայ բռնցքամարտիկը գերազանց անցկացրեց մենամարտերը ֆրանսիացի Սալյուդենի, Հարավային Աֆրիկայի ներկայացուցիչ Լոուբշերի հետ, իսկ եզրափակիչում գեղեցիկ ոճով «ծնկի բերեց» իտալացի Նենչինին: Օլիմպիական ոսկե մեդալը նրա փառքի գագաթնակետն էր: Նշենք, որ բացի Ենգիբարյանից, խորհրդային բռնցքամարտիկներից միայն Վ. Սաֆրոնովին ու Գ. Շատկովին հաջողվեց նվաճել օլիմպիադայի չեմպիոնի տիտղոսը: Այդ հաջողության համար նրանց շնորհվեց սպորտի վաստակավոր վարպետի կոչում:

Ռինգում առաջին լուրջ հաջողությանը Ենգիբարյանը հասել էր դեռեւս 1948-ին՝ 16 տարեկանում Ռիգայում դառնալով «Աշխատանքային հերթափոխ» ընկերության կենտրոնական խորհրդի չեմպիոն: 1952-ին Ենգիբարյանը սկսեց մարզվել մարզաձևի

➲12

11Ͻ

հմուտ մասնագետ Էդուարդ Արիստակեսյանի մոտ՝ կատարելագործելով վարպետությունը: Հաջող էր մրցաշրջան-53-ը: Նախ նա Մոսկվայում ԽՍՀՄ առաջնությունում դարձավ բրոնզե մեդալակիր, ապա Բուխարեստում՝ ուսանողության և երիտասարդության համաշխարհային փառատոնում նվաճեց ոսկե մեդալ: Վարշավայում անցկացված մայրցամաքի առաջնությունում ռինգի վարպետը չդավաճանեց իր ոճին և տպավորիչ հաղթանակներ տոնելով՝ ճանաչվեց լավագույնն իր քաշային կարգում: Երկու տարի անց նա Մոսկվայում նվաճեց ԽՍՀՄ չեմպիոնի կոչումը՝ արժանանալով լավագույն տեխնիկայի համար սահմանված հատուկ մրցանակի: 1956-ին, մինչ օլիմպիադան, Ենգիբարյանը տպավորիչ հաղթանակներ տոնեց ԽՍՀՄ ժողովուրդների Սպարտակիադայում և երկրի առաջնությունում՝ մեկ անգամ ևս հաստատելով իր բարձր կարգը: Եվ ահա այս ամենի բնական շարունակությունը գերազանց ելույթն էր օլիմպիական խաղերում:

Մելբուռնում Հայաստանի չորրորդ պատվիրակը՝ սուսերամարտիկ Վալենտին Չեռնիկովն անհաջող հանդես եկավ, իսկ թեթևատլետ Վարդան Հովսեփյանը հիվանդության պատճառով չմասնակցեց գնդի հրման մրցումներին: Դա, իհարկե, ցավալի էր, քանի որ Վարդանը գտնվում էր գերազանց մարզավիճակում: 1956-ին, մինչ օլիմպիադան, նա մասնակցել էր հինգ մրցման և բոլորում էլ հաղթել էր երկրի նոր ռեկորդով: Տաշքենդում մասնակցելով նախաօլիմպիական ընտրական մրցումներին, նա գունդը հրել էր 17 մ 67 սմ, որն ընդամենը 9 սմ-ով էր զիջում Իրժի Սկոբլայի եվրոպական ռեկորդին: Իսկ մինչ այդ, 1955-ին Թբիլիսիում նա դարձել էր երկրի չեմպիոն (17 մ 47 սմ), 1956-ին նվաճել ԽՍՀՄ ժողովուրդների Սպարտակիադայի և երկրի չեմպիոնի տիտղոսները:

Եվ այսպես, մելբուռնյան օլիմպիադան նոր փայլուն էջ գրեց հայկական սպորտի տարեգրությունում: 1952 թ. Հրանտ Շահինյանի նվաճած օլիմպիական 4 մեդալներին (2-ական ոսկի և արծաթ) գումարվեցին Ալբերտ Ազարյանի, Վլադիմիր Ենգիբարյանի և Իգոր Նովիկովի չորս ոսկե մեդալները:

ՕԼԻՄՊՈՍԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐՈՀՆ ԷԼ ՊՍԱԿՎԵՑ ՀԱՋՈՂՈՒԹՅԱՄԲ

Հռոմ, 1960,

17-րդ ամառային օլիմպիադա

Համաշխարհային սպորտի հերթական ստուգատեսի մայրաքաղաք էր ընտրվել Հռոմը, որտեղ 1960-ի օգոստոսի 25-ից սեպտեմբերի 11-ը 84 երկրներից ժամանած 5396 մարզիկներ օլիմպիական ծրագրի 20 մրցաձևում խաղարկեցին մեդալների 151 հավաքածու: Հռոմի օլիմպիական խաղերն աչքի ընկան աննախադեպ բարձր արդյունքներով. սահմանվեց օլիմպիական 70 ռեկորդ, այդ թվում՝ 30 համաշխարհային: Խաղերի հերոսներ դարձան ամերիկացի վազորդուհի Վիլմա Ռուդոլֆը և խորհրդային ծանրորդ Յուրի Վլասովը, որոնք նվաճեցին 3-ական ոսկե մեդալ: Ռուս ծանրորդը օլիմպիական ռեկորդներ սահմանեց բոլոր 3 վարժություններում:

Կրկին անվիճելի էր խորհրդային մարզիկների առավելությունը, որոնք նվաճելով 43 ոսկե, 29 արծաթե և 31 բրոնզե մեդալ, ոչ պաշտոնական թիմային հաշվարկով գրավեցին առաջին տեղը: Խորհրդային թիմի կազմում օլիմպիադայում հանդես եկան Հայաստանի 5 մարզիկներ՝ մարմնամարզիկ Ալբերտ Ազարյանը, հնգամարտիկ Իգոր Նովիկովը, բռնցքամարտիկ Վլադիմիր Ենգիբարյանը, սուսերամարտիկ Վալենտին Չեռնիկովը և թեթևատլետ Ալեքսեյ Կոնովը: Ընբշամարտի հավաքականում որպես պահեստային էր նշված Նորայր Մուշեղյանը, սակայն նրան բախտ չվիճակվեց մրցագորգ դուրս գալ:

Օղակների արքան անգերազանցելի է

Ալբերտ Ազարյանի՝ օլիմպիական բարձունքի երկրորդ գրոհն էլ պսակվեց հաջողությամբ: Ինչպես և Մելբուռնում, Հռոմում էլ Ազարյանն անգերազանցելի էր օղակների վրա վարժություններում: Թիմային պայքարում կրկին հիմնական մրցավեճը ծավալվեց խորհրդային և ճապոնացի մարմնամարզիկների միջև: Խաղարկվող 22 մեդալներից 10-ը բաժին հասավ խորհրդային մարզիկներին, որոնք թիմային հաշվարկով ի վերջո գրավեցին 2-րդ տեղը: Ալբերտ Ազարյանը, Բորիս Շախլինը, Յուրի Տիտովն ու նրանց երիտասարդ թիմակիցները իրենց վարպետությամբ հիացրին մարզասերներին: Մարզասրահի տրիբունաներում տեղ զբաղեցրած մարմնամարզության սիրահարները սեպտեմբերի 10-ին եզակի հնարավորություն ունեցան անձամբ տեսնելու «ազարյանական խաչը», ինչն արժանացավ նրանց բուռն ծափահարություններին՝ մարզիկին պարգևելով չեմպիոնի ոսկե մեդալ: Այսպիսով, Ալբերտ Ազարյանը դարձավ օլիմպիական խաղերի կրկնակի չեմպիոն՝ արծաթե մեդալ նվաճելով թիմային պայքարում:

Հնգամարտի ասպետի 3-րդ արշավանքը

Օլիմպիադայի մասնակից խորհրդային հավաքականի կազմում Իգոր Նովիկովն ամենատիտղոսակիր ու փորձառու մարզիկներից մեկն էր: 31-ամյա անվանի մարզիկն արդեն 3-րդ անգամ էր մեկնարկում օլիմպիական խաղերում: Մելբուռնում նա իր թիմակիցների հետ արժանացել էր չեմպիոնի կոչմանը: Բացի այդ, նրա մեդալների հարուստ հավաքածուում տեղ էին գտել աշխարհի 3 առաջնությունների ոսկե մեդալները թիմային հաղթանակի համար, աշխարհի 1957-ի առաջնության անհատական պայքարում նվաճած ոսկե մեդալը: Նովիկովը նաև ԽՍՀՄ քառակի չեմպիոն էր, ԽՍՀՄ ժողովուրդների Սպարտակիադայի կրկնակի հաղթող, միջազգային մի շարք մրցաշարերի մրցանակակիր:

Հռոմում Նովիկովն իր երիտասարդ թիմակիցներ Տատարինովի ու Սելցի հետ պետք է պայքարեր Մելբուռնում նվաճած դիրքերը պահպանելու համար: Դա այնքան էլ հեշտ գործ չէր, քանի որ հանձինս Հունգարիայի ու ԱՄՆ-ի հնգամարտիկների նրանք գործ ունեին բավական ուժեղ մրցակիցների հետ:

Ինչպես միշտ, հնգամարտի մրցումները սկսվեցին ձիարշավով: 4,5 կմ ուղեգծում 25 արգելք էր դրված, որոնք անհրաժեշտ էր անսխալ հաղթահարել: Մեկնարկի էին դուրս եկել 23 երկրների 60 մարզիկներ: Հաղթող ճանաչվեցին մեքսիկացիները, որոնք 3393 միավորով գլխավորեցին աղյուսակը: Խորհրդային թիմը 3087 միավորով 6-րդն էր: Սուսերամարտի մրցումներն առանձնապես չազդեցին ընդհանուր արդյունքների վրա: ԽՍՀՄ հավաքականը մեկ աստիճանով վեր բարձրացավ, իսկ առաջատարի դերը ստանձնեցին հունգարացիները: Հաջորդ երկու մրցաձևերն էլ խորհրդային հնգամարտիկներին հնարավորություն չտվեցին վեր բարձրանալ. նրանք բավարարվեցին 4-րդ տեղով: Անհատական հաշվարկով առաջին տեղում էր ընթացում ամերիկացի Բեկը, իսկ Նովիկովը 9-րդն էր: Եվ կրկին, ինչպես և Մելբուռնում, ամեն ինչ վճռելու էր կրոսավազքը: Սակայն, եթե Ավստրալիայում ԽՍՀՄ հավաքականին հաջողվեց հաղթող դառնալ, ապա Հռոմում ստիպված էր բավարարվել արծաթե մեդալով՝ օլիմպիական ոսկին զիջելով հունգարացիներին: Բրոնզը բաժին հասավ ամերիկացիներին: Անհատական պայքարում չեմպիոնի կոչմանն արժանացավ հունգարացի Ֆերենց Նեմեթը: Իգոր Նովիկովը 5-րդն էր:

Բրոնզե պարգեւ երկրորդ փորձից

Վալենտին Չեռնիկովի համար երկրորդ օլիմպիադան ավելի հաջող էր: Նա սուսերամարտի ԽՍՀՄ հավաքականի կազմում արժանացավ բրոնզե մեդալի՝ թիմային պայքարում 3-րդ տեղը գրավելու համար: Չնայած երիտասարդ տարիքին, 23-ամյա Վալենտինն արդեն բազմափորձ սուսերամարտիկ էր, մի շարք մրցաշարերի հաղթող ու մրցանակակիր: 1957-ին մասնակցելով Կարլովե Վարիի միջազգային մրցաշարին, նա դարձել էր հաղթող, իսկ հաջորդ տարի Բուխարեստում կայացած աշխարհի երիտասարդական առաջնությունում նվաճել էր չեմպիոնի տիտղոսը: Նույն տարում նա նվաճել էր նաև սուսերամարտի ԽՍՀՄ գավաթը:

1957-60-ին նա ԽՍՀՄ առաջնություններում անհատական հաշվարկում արժանացել էր արծաթե մեդալների: 1960-ին, մինչ օլիմպիադան, նա մասնակցել էր Լոնդոնում անցկացված «Մարտինիի գավաթի» խաղարկությանը, որտեղ զբաղեցրել էր 2-րդ տեղը: Եվ ահա Հռոմում Չեռնիկովի մեդալների հավաքածուն համալրվեց ևս մեկով: Իսկ մեկ տարի անց նա թիմային հաշվարկով դարձավ աշխարհի չեմպիոն:

Վնասվածքը խանգարեց

Վլադիմիր Ենգիբարյանի համար Հռոմի օլիմպիադան ևս երկրորդն էր: Մելբուռնյան օլիմպիադայից հետո ընկած ժամանակահատվածում ռինգի անվանի վարպետն օլիմպիական ու աշխարհի չեմպիոնների կոչումներին ավելացրեց ևս երեքը: 1957 և 1959-ին նա ուժեղագույնը ճանաչվեց Եվրոպայում՝ դառնալով մայրցամաքի եռակի չեմպիոն, իսկ 1958-ին նվաճեց ԽՍՀՄ չեմպիոնի կոչումը՝ արժանանալով իր 3-րդ ոսկե մեդալին: Ցավոք, վնասվածքի պատճառով Ենգիբարյանին չհաջողվեց կրկնել մելբուռնյան օլիմպիադայի հաջողությունը:

Ենգիբարյանի առաջին մրցակիցը գերմանացի Բուսեն էր: Մեր մարզիկն անվիճելի առավելության հասավ մրցակցի նկատ-

Ͻ13

12⊃

մամբ՝ նրան հաղթելով առաջին իսկ ռաունդում: Հաջորդ հանդիպումը հարավաֆրիկացի Լուդիկի հետ ավելի համառ բնույթ կրեց: Մրցակիցը բարձրահասակ էր ու նույնպես ձախլիկ և հեշտ չէր նրան հարվածներ հասցնելը: Հարվածներից մեկի ժամանակ Ենգիբարյանն ուսագոտում սուր ցավ զգաց: Հայ բռնցքամարտիկի համար հեշտ չէր նման պայմաններում մենամարտելը, սակայն նա իր մեջ ուժ գտավ հանդիպումը հաղթական ավարտի հասցնելու: Ինչպես պարզվեց մենամարտից հետո, Ենգիբարյանը ուսամկանի լուրջ վնասվածք էր ստացել, ինչն էլ ի վերջո, ճակատագրական եղավ: Քառորդ եզրափակիչում նա զիջեց լեհ Կասպշիկին ու դուրս մնաց մեդալների համար մղվող պայքարից:

Թեև աթլետիկայի ԽՍՀՄ անհատական առաջնությունում ցույց տված բարձր արդյունքները Ալեքսեյ Կոնովին հնարավորություն ընձեռեցին ընդգրկվելու երկրի հավաքականում և մեկնելու Հռոմ: Եվ օլիմպիադայի նորեկն իրեն վատ չդրսևորեց: Նախնական վազքահերթում ցույց տալով 8 րոպե 50 վրկ արդյունք, Կոնովը մտավ եզրափակիչ փուլ: Այստեղ ուժեղագույնների հետ մրցավեճում Կոնովը նույնիսկ մոտ 4 շրջան ընթանում էր առջևից, սակայն հետագայում չկարողացավ մինչև վերջ պահպանել իր իսկ կողմից առաջադրած բարձր տեմպը և 3000 մ արգելավազքն ավարտեց 8-րդը (9 րոպե 18,2 վրկ):

Այսպիսով, Հռոմի օլիմպիադայում Հայաստանի պատվիրակները նվաճեցին 1 ոսկե, 2 արծաթե և 1 բրոնզե մեդալ: Իսկ հայրենիքում նրանց սպասում էին կառավարական պարգևները: Աշխարհի և օլիմպիական խաղերի կրկնակի չեմպիոն, սպորտի վաստակավոր վարպետ, փառաբանված մարմնամարզիկ Ալբերտ Ազարյանը պարգևատրվեց «Պատվո նշան» շքանշանով: «Աշխատանքային արիության համար» մեդալով պարգևատրվեց աշխարհի եռակի չեմպիոն, թիմային հաշվարկով օլիմպիական չեմպիոն և արծաթե մեդալակիր, երեք օլիմպիադաների մասնակից, սպորտի վաստակավոր վարպետ Իգոր Նովիկովը: Իսկ Վալենտին Չեռնիկովն արժանացավ «Աշխատանքային գերազանցության համար» մեդալի:

***

2000-ին Սիդնեյում և 2004-ին Աթենքում կայացած ամառային վերջին երկու օլիմպիադաներում Հայաստանի մարզիկներն անհաջող հանդես եկան: Եթե Սիդնեյում օլիմպիական մրցասպարեզ դուրս եկած հայաստանցի 24 մարզիկները գոնե մեկ բրոնզե մեդալ նվաճեցին, ապա Աթենքում մեր 18 օլիմպիականները պարզապես տապալվեցին՝ ձեռնունայն վերադառնալով հայրենիք:

Աթենքի օլիմպիական խաղերում մեր հանրապետությանը միակ մեդալը պարգևեց ծանրորդ Արսեն Մելիքյանը: Մինչև 77 կգ քաշային կարգում հայ ծանրորդը պոկում վարժությունում ցույց տվեց լավագույն արդյունքը (167,5 կգ), իսկ ահա հրումում այնքան էլ վստահ հանդես չեկավ ու բարձրացնելով 197,5 կգ, երկամարտի 365 կգ արդյունքով դարձավ բրոնզե մրցանակակիր: Հաջողությանը մոտ էր նաև 69 կգ քաշային Ռուդիկ Պետրոսյանը: Թեև հրում վարժության (187,5 կգ) և երկամարտի (335 կգ) արդյունքներն աշխարհի երիտասարդների նոր ռեկորդներ էին, սակայն դրանք բավարար չէին մեդալակիր դառնալու համար: Ռուդիկը գրավեց 5-րդ տեղը:

Աթենքում մեր մարզիկներից լավագույնը հրաձիգ Նորայր Բախտամյանի ելույթն էր: 50 մ ազատ ատրճանակից հրաձգությունում Նորայրը մոտ էր բրոնզե մեդալ նվաճելուն, սակայն վերջին կրակահերթերում դիպուկ չգտնվեց ու զբաղեցրեց 4-րդ տեղը: Օդամղիչ ատրճանակի 10 մ մրցաձևում Նորայրի ցուցանիշը 7-րդն էր: Որոշ չափով իրեն արդարացրեց նաև 62 կգ քաշային ծանրորդ Արմեն Ղազարյանը՝ երկամարտի 295 կգ (135+160) արդյունքով եզրափակելով լավագույն հնգյակը: Բռնցքամարտիկ Ալեքսան Նալբանդյանն էլ հասավ մինչև քառորդ եզրափակիչ:

Աթենքում մեր օլիմպիականների ելույթն իրոք ձախողում էր: 1952-ից մասնակցելով ամառային օլիմպիական խաղերին, հայաստանցի մարզիկները մինչ 2004-ը միայն 1968-ին Մեխիկոյում մեդալ չէին նվաճել: Բայց այն ժամանակ օլիմպիադայում մենք միայն մեկ մասնակից ունեինք՝ ըմբիշ Նազար Ալբարյանը, որը գրավել էր բավական բարձր՝ 4-րդ տեղ: Իսկ ահա Աթենքում 18 մարզիկները համատեղ չկարողացան գեթ մեկ մեդալ նվաճել: Այդ ձախողումից հետո ՀԱՕԿ-ի նախագահ Իշխան Զաքարյանը, որ նաև Սպորտպետկոմի նախագահն էր, հրաժարական տվեց ազգային օլիմպիական կոմիտեի ղեկավարի պաշտոնից: Պեկինի օլիմպիադայի նախապատրաստության քառամյա ցիկլը ղեկավարել է հայտնի գործարար, ԱԺ պատգամավոր Գագիկ Ծառուկյանը, որը նաև իր անձնական միջոցներն է ներդրել մարզիկներին մարզումային նպաստավոր պայմաններ ստեղծելու, նրանց ամեն կերպ աջակցելու ու խրախուսելու համար: Իրոք, նախապատրաստական լուրջ աշխատանք է կատարվել: Այժմ իրենց դրսևորելու հերթը մեր օլիմպիականներինն է: Պեկինի օլիմպիական մրցասպարեզ դուրս եկան հայաստանցի 25 մարզիկներ:

ՊԵԿԻՆՅԱՆ ՕԼԻՄՊԻԱԴԱՆ ԱՄԵՆԱՀԱՋՈՂՎԱԾՆԵՐԻՑ Է ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մեր հավաքականի հաշվեկշռում

6 բրոնզե մեդալ կա

Այս օրերին մարզասերների ուշադրության կենտրոնում Պեկինում ընթացող 29-րդ ամառային օլիմպիական խաղերն են: Թեև մրցումները դեռ չեն ավարտվել, սակայն արդեն կարելի է փաստել, որ պեկինյան օլիմպիադան բավական հաջող էր հայ մարզիկների համար, որոնք այսօրվա դրությամբ արդեն 6 բրոնզե մեդալ են նվաճել: Այս հաջողությունն ավելի ծանրակշիռ է դառնում, եթե համեմատելու լինենք նախորդ երկու օլիմպիադաներում մեր մարզիկների ելույթների հետ: Հիշեցնենք, որ 2000-ին Սիդնեյում մեր մարզիկները նվաճել էին ընդամենը մեկ բրոնզե մեդալ (ծանրորդ Արսեն Մելիքյան), իսկ չորս տարի առաջ Աթենքից հայրենիք էին վերադարձել ձեռնունայն: Անշուշտ, հայ մարզասերներն ուշի ուշով հետևել են հատկապես հայ մարզիկների մրցելույթներին և ծանոթ են նրանց արդյունքներին: Կարծում ենք, նրանց համար հաճելի կլինի ևս մեկ անգամ վերհիշել մեր լավագույն մարզիկների հաղթական ելույթների ակնթարթները, որոնց շնորհիվ Պեկինում վեց անգամ ծածանվեց հայոց եռագույնը: Իհարկե, շատ ցանկալի կլիներ, որ դրոշի բարձրացման հետ մեկտեղ հնչեր նաև Հայաստանի օրհներգն ի պատիվ հայ օլիմպիական չեմպիոնի, սակայն օլիմպիադայում բրոնզե պարգևն էլ մեծ նվաճում է:

Հայաստանի օլիմպիական հավաքականին առաջին բրոնզե մեդալը պարգևեց հունահռոմեական ոճի ըմբիշ **Ռոման Ամոյանը**: Նա իրավունք ստացավ բրոնզե մեդալը վիճարկել կուբացի Յագներ Էռնանդեսի հետ: Այս գոտեմարտում 55 կգ քաշային հայ ըմբիշն իրեն հիանալի դրսևորեց և հաղթելով 3-0 հաշվով, արժանացավ բրոնզե մեդալի: Երկու օր անց նույնպիսի հաջողության հասավ նաև գերծանրքաշային **Յուրի Պատրիկեևը**՝ բրոնզե մեդալի համար պայքարում 3-1 հաշվով առավելության հասնելով շվեդ Յալմար Սյոբերգի նկատմամբ: Նշենք, որ Պատրիկեևը միակ պարտությունը կրել էր քառորդ եզրափակիչում՝ ապագա օլիմպիական չեմպիոն, կուբացի Լոպեսից:

Սպասելիքները մեծ էին հատկապես մեր ծանրորդներից, որոնք գերազանց էին հանդես եկել Եվրոպայի վերջին առաջնությունում: Ճիշտ է, մեր ծանրորդները հիմնականում արդարացրին իրենց և 3 բրոնզե մեդալ նվաճեցին, սակայն չկարողացան լիովին դրսևորել իրենց ունակությունները, այլապես կարող էին ավելի բարձր տեղ զբաղեցնել: Այսպես, **Տիգրան Գևորգի Մարտիրոսյանն** (69 կգ) ու **Գևորգ Դավթյանը** (77 կգ) վեց մոտեցումներից միայն երկուսի ժամանակ կարողացան բարձրացնել ծանրաձողը, ինչը նրանց միայն բրոնզե մեդալ պարգևեց: Տիգրանը երկամարտում ցույց տվեց 338 կգ (153+185) արդյունք՝ անձնական ավելի ծանր քաշի պատճառով արծաթե մեդալը զիջելով նույնպիսի ցուցանիշի հասած ֆրանսիացի Վենսելաս Դաբայային: Գևորգը երկամարտում ցույց տվեց 360 կգ (165+195) արդյունք, ընդ որում պոկում վարժությունում միայն 3-րդ մոտեցմամբ հաղթահարեց նախնական քաշը, այլապես 0 կստանար: Մինչև 77 կգ քաշային կարգում մեր երկրորդ պատվիրակը՝ **Արա Խաչատրյանն** էլ ընդամենը 2 հաջող փորձ կատարեց և երկամարտի 353 կգ (162+191) արդյունքով գրավեց 7-րդ տեղը: Ավելի վստահ հանդես եկավ **Տիգրան Վարդանի Մարտիրոսյանը** (85 կգ): Նա 5 փորձերից երեքը հաջողությամբ ավարտեց՝ երկամարտում ցույց տալով 380 կգ (177+203) արդյունք: Քաշային այս կարգում հանդես եկած **Էդգար Գևորգյանը** պոկում վարժությունում բավական լավ արդյունքի էր հասել (176 կգ), սակայն հրումում չկարողացավ իրեն ենթարկել 196 կգ-անոց ծանրաձողը և 0 ստացավ:

Կանանց մրցավեճում մեր միակ մասնակիցը **Հռիփսիմե Խուրշուդյանն** էր: Նա վերջին պահին էր օլիմպիադայի մասնակ-

⊃14

13➲

ցության իրավունք ստացել՝ փոխարինելով հիվանդացած **Մելինե Դալուզյանին**: Ուստի Հռիփսիմեից սպասելիքներն առանձնապես մեծ չէին, քանի որ նա լիովին պատրաստ չէր մրցումներին: Թեև Հռիփսիմեն չորս մոտեցում հաջող կատարեց, սակայն երկամարտի արդյունքը՝ 235 կգ (105+130) նրան հնարավորություն ընձեռեց զբաղեցնելու միայն նախավերջին՝ 11-րդ հորիզոնականը:

Հայաստանցի չորս բռնցքամարտիկներից մրցասպարեզում մնացել էր 60 կգ քաշային **Հրաչիկ Ջավախյանը**: Նա քառորդ եզրափակիչում պետք էր մրցեր կորեացի Բայկ Ջոնսուբի հետ: Սակայն հիվանդության պատճառով կորեացին ռինգ դուրս չեկավ և մեր բռնցքամարտիկը մտավ կիսաեզրափակիչ՝ նվազագույնն իր համար ապահովելով բրոնզե մեդալը: Ջավախյանը պայքարը սկսել էր 1/8 եզրափակիչից՝ 12-0 հաշվով առավելության հասնելով նիգերիացի Ռաշիդ Լեյուսելի նկատմամբ:

Կիսաեզրափակիչում Ջավախյանի մրցակիցը 2004 թ. օլիմպիական խաղերի չեմպիոն Ալեքսեյ Տիշչենկոն էր: Բուքմեյքերները մրցամարտից առաջ բացահայտ ֆավորիտ էին համարում ռուս մարզիկին, սակայն հանդիպումը սկսվեց հավասար պայքարում և որոշ ժամանակ Հրաչիկը ոչինչով չէր զիջում հակառակորդին: Հանդիպման ելքը վճռվեց 3-րդ ռաունդում, երբ Ջավախյանը 4:5 հաշվով զիջելիս մրցավարից հերթական զգուշացումը ստացավ, որի համար Տիշչենկոյին լրացուցիչ 2 միավոր գումարեցին: Ունենալով շոշափելի առավելություն՝ ռուս բռնցքամարտիկը մրցամարտը հասցրեց հաղթական ավարտի՝ առավելության հասնելով 10:5 հաշվով:

Անդրանիկ Հակոբյանն (75 կգ) առաջին փուլում հաղթելով գանացի Ահմեդ Սարակուին (14-8), երկրորդում պարտվեց ուզբեկ Էլշոդ Ռասուլովին (0-20) և դուրս մնաց հետագա պայքարից: **Հովհաննես Դանիելյանն** էլ (48 կգ) առաջին մենամարտը շահելով կամերունցի Թոմաս Էսոմբայից (3-9), երկրորդում զիջեց ղազախ Բիրժան Ժակիպովին (7-13): Իսկ ահա **Էդուարդ Համբարձումյանն** (64 կգ) առաջին իսկ մենամարտում պարտվեց Դոմինիկյան Հանրապետության ներկայացուցիչ Ֆելիքս Դիասին (4-11):

Իրենց պայքարն են սկսել ազատ ոճի ըմբիշները: Մեր երկիրն այդ մրցումներում ներկայացնում են երեք ըմբիշներ: Առաջինը մրցագորգ դուրս եկավ 60 կգ քաշային **Մարտին Բերբերյանը**: Նա 0-4 հաշվով պարտություն կրեց Կանադան ներկայացնող ադրբեջանցի Սաիդ Ազարբայջանիից և դուրս մնաց մեդալների համար մղվող պայքարից: Չեմպիոն հռչակվեց ռուսաստանցի Մավլետ Բատիրովը՝ եզրափակիչում 3-1 հաշվով հաղթելով ուկրաինացի Վասիլի Ֆեդորիշինին:

Այսօր մրցագորգ դուրս կգա 66 կգ քաշային ըմբիշ **Սուրեն Մարկոսյանը**: Վաղը մեդալները կխաղարկեն 84 կգ քաշային ըմբիշները, որտեղ Հայաստանը ներկայացնելու է **Հարություն Ենոքյանը**: Վաղը մրցասպարեզ դուրս կգա նաև մեր օլիմպիական հավաքականի վերջին պատվիրակը՝ նիզականետորդ **Մելիք Ջանոյանը**, որից իհարկե մեդալի ակնկալիքներ չկան:

«Օլիմպիադա-2008»-ը ավարտված է: Հայաստանի հավաքականը Պեկինի օլիմպիական խաղերում վաստակեց միանգամից 6 բրոնզե մեդալ:

Աշոտ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

Գագիկ ԱՆՏՈՆՅԱՆ

Հարցազրույց

Հաղորդավարուհի.- Այսօր մենք հեռուստաստուդիա ենք հրավիրել մեր ֆուտբոլի հավաքականի ավագ մարզիչ Ասլան Ասլանի Ասլանյանին...

Հյուր /զարմացած/.- Բայց ես Ասլան Ասլանյանը չեմ:

Հաղ.- Ոչինչ, կպատահի. շատերն են մեզ մոտ իրենց կորցնում... Երեկ, օրինակ, մենք ցուցադրեցինք Սահակաշվիլու մասին ֆիլմը, մեզ ասացին, որ դա Սահակաշվիլին չէ՝ Ադոլֆ Հիտլերն է... Այսօր կցուցադրենք Հիտլերին՝ Սահակաշվիլու փոխարեն: Մեկ են... Քանի դեռ մեր հյուրը մտորումների մեջ է, ես՝ Նանարիկ Նանարիկյանս, առաջին հարցը կուղղեմ նրան: Ասլան Ասլանիչ, ինչպե՞ս հաջողվեց նվաճել գավաթը:

Հյուր /մարզիչի դերի մեջ մտնելով/.- Դժվարությամբ...

Նանարիկ Նանարիկյան.- Մանրամասն, մանրամասն...

Հյուր.- Դե, գավաթը ձեռք գցեցինք առաջին իսկ խաղում...

Ն.Ն.- Շա՞տ ջանք թափեցիք:

Հյուր.- Ճիշտ այդպես: Մրցավարը հենց ազդարարեց խաղի սկիզբը, մենք նետվեցինք առաջ: Մեզ առաջ մղում էր գավաթի փայլը, որ շողշողում էր արևի տակ, կազմակերպիչների առջև՝ սեղանին: Մինչ հակառակորդ թիմն ուշքի կգար, մինչ մրցավարները, ոստիկանները, կազմակերպիչները, բոլորբոլորը ուշքի կգային, գավաթն արդեն մեր ձեռքում էր...

Ն. Ն. - Հրաշալի է: Եվ ո՞վ առավել աչքի ընկավ:

Հյուր.- Դժվար առանձնացնեմ մեկին: Գրոհը միահամուռ և հախուռն էր, ամեն մեկն իր լուրջ մասնակցությունն ունեցավ այդ բանում... Բայց առավել աչքի ընկավ մեր դարպասապահ Տնաշենյանը, որն այնքան արագ փախավ դաշտից, որ ոչ ոք չնկատեց անգամ նրա բացակայությունը: Նա գավաթը հուսալի տեղ էր թաքցրել, և ոչ ոք չկարողացավ հայտնաբերել: Ու մենք խաղերից հետո մեր երկիր մեզ հետ բերեցինք թանկագին ավարը:

Ն.Ն.- Իսկ ինչպե՞ս ավարտվեց առաջին խաղը:

Հյուր.- Առաջին խաղն ավարտվեց առաջին հարցաքննությամբ: Ուզում էին իմանալ՝ որտե՞ղ ենք թաքցրել գավաթը: Իսկ ո՞վ կասեր: Վերջապես, տեսան որ ընկույզի պես ամուր նյութի հետ գործ ունեն, նոր գավաթ սարքեցին ու խաղերը վերսկսեցին:

Ն.Ն.- Իսկ դա չնվաճեցի՞ք...

Հյուր.- Դժվար էր... նորը հուսալի պահպանում էին ոստիկանական ուժերը:

Ն.Ն.- Ո՞վ բացեց հաշիվը:

Հյուր.- Մինչև վերջին խաղի վերջին րոպեն չգիտեինք, որ գործարարը վերջապես շվեյցարական բանկում թիմի անունով բացել է խոստացած հաշիվը: Երբ իմացանք՝ ոգևորությունն այնքան մեծ էր, որ մնացած մի քանի րոպեներին մենք բաց թողեցինք ընդամենը երկու անկարևոր գնդակ:

Ն.Ն.- Իսկ ձեզ ինչքա՞ն հաջողվեց խփել:

Հյուր.- Գրեթե ամեն խաղին էլ երկուսից-երեք անգամ... Բայց իմացիր՝ ես խոսում եմ այն խփվածների մասին, որոնց դաշտից միայն պատգարակներով էին հեռացնում:

Ն.Ն.- Ուրիշ ինչո՞վ աչքի ընկան մեր տղաները:

Հյուր.- Աշխատասիրությամբ ու էլի աշխատասիրությամբ: Պատկերացնու՞մ ես, սիրելի Նանարիկ, նրանք մի քանի ժամում Փարիզի շուկայում հաջողությամբ վաճառեցին համեմ-կոտեմի բոլոր դաստաները, որ մեզ հետ էինք տարել... Չհաշված, որ արագ վաճառեցին նաև բաստուրմա-սուջուխի բոլոր արկղերը: Եվ պատահական չէ, որ բոլոր տղաներին մեկ առ մեկ գնեցին բրազիլացիները:

Ն.Ն.- Կեցցեն մեր տղաները... Բրազիլացիներին այդպես էլ պետք է: Եթե գաղտնիք չէ, ո՞ր դաշտերում հանդես կգան նրանք:

Հյուր.- Դե, ո՞ր դաշտերում... Սուրճի, կանեփ-կակաչի, էլ ո՞ր դաշտերում... Շատ աշխատասեր են մեր տղաները:

Ն.Ն.- Բա մենք նման հզոր թիմ էլ չե՞նք ունենալու:

Հյուր.- Ինչպե՞ս թե չենք ունենալու: Ունենալու ենք, առավել հզորը... Բա ես մեր կարտոֆիլի, ծիրանի դաշտերում ու այգիներում ինչու՞ եմ գիշեր-ցերեկ շրջում:Հա-վա-քա-գըրում եմ բոլոր աշխատասեր տղաներին...

Ն.Ն.- Ահա, այս լավատեսական նոտայով էլ սկսում ենք մեր գովազդի ժամը: Ուրիշ հեռուստաալիք չմիացնեք, հա՜, մի թողեք, որ ձեզ ուրիշները զվարճացնեն...

Կես ժամ գովազդից հետո

Ն.Ն.- Բարեկամներ, գովազդի ընթացքում մեզ հաջողվեց պարզել, որ ընկերը ամենևին էլ Ասլան Ասլանիչը չէ... Նա ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի դեկան Ավագ Ավագի Ավագյանն է: Քիչ անց ձեզ կներկայացնենք ֆուտբոլի հավաքականի ավագ մարզիչ Ասլան Ասլանիչին: Նրա հետ մեր զրույցը կլինի ժամանակակից ժուռնալիստիկայի խնդիրների մասին... Տես, չցվրվե՜ք, հա՜...

Ներքինով բանաստեղծ ու բնությունից գերզգայուն, լավ մարդ

Բանաստեղծուհի, հոգեբան-մանկավարժ ***Լարիսա Մինասյանն*** արդեն բանաստեղծությունների երեք ժողովածուների հեղինակ է: Վերջերս լույս տեսավ Լարիսա Մինասյանի նկարազարդմամբ «Փնտրիր քեզ իմ հոգում» գիրքը, որը բանաստեղծուհու տպագրած նախորդ գրքի տրամաբանական շարունակությունն է: Սույն հոդվածում փորձ եմ անում խոսել՝ ոչ միայն բանաստեղծուհու ստեղծագործական աշխարհընկալման մասին.

Լարիսա Մինասյանի բանաստեղծական ներշնչանքի աղբյուրն են մայրական, սիրո, ընտանիքի, հայուհու կերպարի ընդհանրացված թեմաները:

Լարիսա Մինասյանը ծնունդով Գյումրիից է, ապրում է Երևանում, երեք որդու մայր է, շրջապատված թոռներով, հարսներով, ապրում սիրասուն հուշերով, չփչրվող հույսերով, հավատով ու նաև՝ հումորով: Նրա շուրջը թևածում են երգն ու կատակը, մարդկային ջերմ հարաբերությունները, ժպիտը, որովհետև ինքն իր էությամբ «քայլող» բարություն, քնքշություն ու խիղճ է: Եվ նրան ճանաչողները միշտ ասում են.

«Նա բնությունից պոկված ու պեղված մի թանկարժեք քար է, որը փայլփլանքով պայծառ է դարձնում շուրջ բոլորը. նա իր գեղեցիկ կանաչ-կանաչ աչքերի բարի ցոլանքով նայում է աշխարհի չարին ու բարուն՝ պոետական թափանցիկ, զուլալ հայացքով: Բանաստեղծուհին օրվա մեջ իր խոհերին տրվում է, երբ ասելիքը մուսայի դուռը թակում է, երբ աղմկում են հոգու մեջ հույզերը, դրանք տրամադրության հետ զրուցող ապրումներ են՝ սիրո, ընտանիքի, մայրության, հայրենի եզերքի, իր կենսագրության հետ առնչվող մանրամասներ»...

Այս բոլորն ահա դառնում են սպիտակ թղթի վրա հիանալի քնարական կարճ մեկնաբանումներ, որոնք նույնքան հուզական են, որքան անպաճույճ, իմաստուն ու անկեղծ.

Աշխարհը փշոտ, մռայլ ու մշուշ,
/Ու ամեն քայլիդ՝ ամպրոպ է ու ամպ/
Ինչպե՞ս մնացիր դու այդքան քնքուշ,
Լցված սոսկ երգով, բանաստեղծությամբ...

Լարիսա Մինասյանի բանաստեղծություններին ծանոթ է եղել Սիլվա Կապուտիկյանը, ով իր ամենաջերմ մաղթանքներն է հղել նրան. «Սիրելի Լարիսա, և՛ քո խոսքին, և՛ քո աչքերին հավատում եմ»:

Բնութագրական է նաև Լարիսայի մասին Մետաքսեի խոսքը. «Ներքինով բանաստեղծ ու բնությունից գերզգայուն, լավ մարդ»:

Լարիսա Մինասյան մարդուն, իրոք, այնքան գեղեցիկ բառերով կարելի է բնութագրել, որն առաջին հերթին իր գորովագութ վերաբերմունքը հատկացնում է թույլ ու խեղճին, կարեկցում է նրանց, ովքեր նույնիսկ իր հանդեպ չարակամ են ու հոգի չունեցող:

Լարիսա Մինասյանը նախընտրում է իր ուրույն ոճը. նրա տողերի հետևում ինքն է ու իր աշխարհը՝ ընտանիք, սեր, ծաղիկներ, մանուկներ: Բանաստեղծուհին ընտանիքում

Լարիսա ՄԻՆԱՍՅԱՆ

հայուհուն պատկերացնում է ավանդապահ, խոնարհ, պարկեշտ, դաստիարակի դերում. «Տիեզերքին քիչ մոտ կանգնած, աստղերի հետ միշտ խաղաղ, համեստ»: Դարձյալ կինն այդ ինքն է՝ հենց բանաստեղծուհին, իր հարուստ կյանքի անձնական էջերով: Նրա քնարական հերոսուհին հայելու մեջ /որը ըստ նրա՝ խորհրդանիշն է կանացի ներքին դիմապատկերի ճիշտ արտացոլման/ երևում է իր ողջ հոգեբանությամբ, ողջ նկարագրով. նա մի տեղ փակ վարագույրի ետևում է՝ իր ապրումներով, կարոտով, ուր կա կորուստ, ափսոսանքով տուն կանչող ձայն...

Լարիսա Մինասյանին մտատանջում է մարդու էությունը, նա մարդուն ցանկանում է տեսնել կատարյալ.

Մարդու միջից մարդը հանես,
Ի՞նչ կմնա նրա տակին,
Բան չի մնա՝ միայն նողկանք...

Լարիսա Մինասյանի պոեզիայում կան զվարթ, կատակախառն տողեր, նրա քնարական հերոսուհին նրբանուրբ հոգեկերտված ունի, քնքշանքով լի ժպիտ, բնություն, զարթոնք սիրող հոգի, ուր թովչանքով ծփում են ծյունից ծնված ձնծաղիկներն ու մանուշակները: «Եվ էլ ինչ գարուն, որ չսիրես, որ չտխրես ու չխանդես, խռովքներիդ գիրկը չընկնես, էլ ի՞նչ գարուն, երբ ջահել չես, էլ մի արի, խեղճ գարուն, երբ սեր չկա սրտիդ մեջ»:

Նա սիրող մոր և գարնան լեզվով խոսող բանաստեղծուհի է, ով իր գաղտնիքը պահ է տալիս լացող ուռենուն, առվի կարկաչին, մարդկանց խղճին, նաև՝ ծմռան ցրտին... Լարիսա Մինասյանը արդիական մտածողությամբ, զգացումների հախուռն խառնվածքով, բնական, անկեղծ ներաշխարհով է իր անձնական կյանքի ու առտնին խնդիրների մասին խոսում, որոնք ընթերցողին թվում են՝ ամեն մեկը մի մենախոսություն. «Ես խնդացի, դու չուզեցիր, ես լացեցի՝ չընդունեցիր, ժպիտներս քամուն տվիր»: Կամ՝ «Քո անունից մեղր է հոսում իմ շուրթերից, քո հայացքից, քո հույզերից, մանուշակն ու ձնծաղիկը՝ արթնանում են խորը քնից»:

Հեզությունը, առաքինությունն ընդունող բանաստեղծուհին թախծում է, երբ իրեն հանդիպում է չար, նենգ մի երևույթ, որից ինքը... ճզմվում ու փոքրանում է: Այդտեղ, արդեն կնոջն օգնում է հումորը՝ այն ուրույն հեքիաթը, որը տանում է իրական կյանք, որտեղ կա թախիծ ու սեր, ատելություն, իրարանցումներ: Եվ հետո՝ բախտ, զղջում, երգ, որոնք բանաստեղծուհու գրչի տակ տարաբնույթ օրեր են դառնում. «Օր կա սրտիս սիրտ է տալիս, օր կա՝ սիրտս է հանում տեղից»: Բանաստեղծուհին երբեմն չի գտնում անհայտի լուծումը, որն այրում է իր հոգեխռիվ սիրտը, օրորվում է ես-ի պայքարը մենք-ի դեմ.

Լուռ այրվում եմ ես իմ հրով,
Եվ հառնում եմ ես իմ մոխրից:

Լարիսա Մինասյանի «Փնտրիր քեզ իմ հոգում» գրքույկը բացում ես ու չես ցանկանում այն անմիջապես փակել, քանզի նրա քնարական հերոսուհին քեզ հետ մտերմիկ զրուցում է, շարունակում է իր բարի, մայրական խորհուրդները, որոնցով իմաստնանում են մարդն ու աշխարհը:

Լուսինե ԹՈՓՈՒԶՅԱՆ
Հայաստանի ժուռնալիստների միության անդամ

Լարիսա ՄԻՆԱՍՅԱՆ

ԱՉՔԵՐՍ

Աչքերս այնքան հպարտ են նայել,
Սիրել են, բայց ցույց չեն տվել,
Անտարբեր նայել, սակայն այրել են,
Աչքերիս մեջ թախիծն է պատել
Աչքերս խռովել են մտքերիս գրկում:
Դժգոհ չեն նայել, անզոր են նայել,
Իշխող հայացքով երբեք չեն նայել,
Ներել են ու կարեկցել,
Սոլորվել են մնացել:
Այդքան գերելու, բայց չգերվելու,
Այդքան անքեն նայելուս համար՝
Աչքերս ինձանից վրեժ են լուծել:

➲16

15Э

ԾԵՐԱՑԵԼ ԵՍ

Երբ չի ձգում քեզ ոչինչ,
Իմացի՛ր, որ ծերացել ես:
Ա՜խ, այն ճամփան, որ անցնում էիր սիրով,
Չես էլ ուզում անցնես կողքով,
Այն թուղթը, այն հուշերը,
Որին չես էլ ուզում դիպչել մատով,
Իմացիր՛, որ ծերացել ես:
Երբ զգում ես
Դառնացել է դառը կյանքը,
Իմացի՛ր, որ ծերացել ես:

Երբ սրտիդ մեջ էլ տեղ չկա՝
Ոչ ներելու, ոչ խղճալու,
Իմացի՛ր, որ ծերացել ես:

Երբ չես սպասում առաջվա պես
Գարնան գալուն,
Ու չես լալիս առանց պատճառ,
Իմացի՛ր, որ ծերացել ես:

Երբ զրուցել էլ չես ուզում ինքդ քեզ հետ,
Երբ չես ուզում էլ երազել
Ու սրտիդ մեջ անկյուն փնտրել,
Իմացի՛ր, որ ծերացել ես:

Երբ չես ուզում տանից դուրս գալ,
Ու չես ուզում, որ քեզ նայեն ու հիանան,
Երբ ականջդ էլ չի շոյվում
Ու հայացքդ էլ չի հառնում,
Ա՜խ, իմացի՛ր, որ ծերացել ես...

ՉՆԾԱՂԻԿ

Չնծաղիկը ձյան տակին,
Միտք է անում տխրագին.
- Տեսնես ինձ կնկատե՞ն,
Թե՞ ձյան տակին կթողնեն:
Ինչքա՞ն մնամ ես ցրտին,
Չէ՞ որ, նուրբ եմ, քնքշագին,
Արցունք չունեմ էլ լալու,
Սառել է նա իմ աչքին:
Ինձ նկատե՜ք, ինձ քաղե՜ք,
Չմռան ցրտից ազատեք,
Ինձ տուն տարեք՝ ջերմանամ,
Առանց ձմեռ՝ մահանամ:
Սառնությունն է ինձ պահում,
Բայց ջերմություն եմ ես ուզում:
Չգիտեմ, ի՞նչ եմ ուզում...

ՄՏՈՐՈՒՄ

Գարուն, ինչու՞ ես լռակյաց դարձել,
Հոգուս դռները քեզանով փակել,
Անցնելու համար ճամփա չես թողել:

Ամռան կրակը կարծես պակասել,
Այրելու համար շատ քիչ է դարձել:

Աշնան թախիծը լայն տեղ է գտել,
Ու իր թևերը մինչև վերջ բացել:

ԻՄ ՓՇՐՎԱԾ

Իմ փշրված էությամբ
Եվ քո հպարտ սառնությամբ,
Մենք կանգնել ենք դեմ դիմաց,
Այլընտրանքի՝ ոչ մի հարց:

ԱՅՍ

Այս լայն ու նեղ աշխարհում,
Այս խուլ ու կույր աշխարհում,
Անդրդվելի մարդկանց հետ
Կյանքս է հոսում ջրի պես:

Կպակասի սերս մեծ,
Այս անհաղորդ աշխարհում,
Առանց հոգուս ջերմության
Ցուրտ կլինի սրտերում:

ԱՐԵՎԱԾԱՂԻԿ

Իմ սիրուն ծաղիկ
Դու սիրո վառ ծաղիկ,
Ա՜խ, սիրուց խոնարհվել
Գլուխդ ես կախել:
Արևին թեքված,
Արևից սնված,
Արևով տարված՝
Դու մոռացել ես,
Որ մեջքդ է թեքվել:
Սիրուց այդպես գեղեցկացել
Հազար սրտեր ես դու մտել:
Օ՜, սիրո հզոր ուժից

Չես էլ նկատել, թե
Քեզանով էլ՝ ինչքա՜ն են տարվել:

Ես էլ քեզ պես
Շատ եմ սիրում Արևին:

ՀՈԳՈՒ ՉՄԵՌԸ

Հոգու ձմեռ է,
Եվ ոգու սով է,
Սիրտս փշրվել
Ճամփա է ընկել,
Ճամփեն կորցրել
Չի ուզում գտնել:
Գարուն է ուզում,
Իգուր է ուզում:
Տխուր լալիս է
Աղաչում, խնդրում,
Ոչինչ չի ուզում՝
Իր կյանքն է ուզում:

ՍԻՐՈ ՕՐ

Տղա-աղջիկ՝ սեր ու երազ,
Ամենքը մի գարնան ծաղիկ,
Մի մանուշակ, մի ձնծաղիկ:
Հարսներ սիրուն,
Սեր ու գարուն,
Հարս ու փեսա
Սիրո գարուն,
Վարդեր բացվեն թող Ձեր ճամփին:
Ծաղկազարդին, Վարդավառին
Փնջեր կապեք՝ տաք ձեր յարին:

Лариса МИНАСЯН

«КАРОТ» – АРМЯНСКОЙ БОЛИ ПЕРЕПЛЕТ

Бездонная печаль моя - «карот».
Я вся в ее томительной кручине.
Души моей распластанной полет
Скитальчеству препон давно не чинит.

Пока под сердцем носишь Эту грусть,
Истаиваешь сам, не замечая,
Как точит боль ее незримо грудь,
Слезами путь изгнаний отмечая.

Она змеей тоски вползает в нас,
Скользя по жилам горьким разореньем.

Бездонная печаль - что вырви глаз –
Созвучна всем неслыханным бореньям.

Невестою печалится душа,
Ребенком, что сдержать не может плача...
На родину неровно лишь дыша,
Мы ведаем, как нам она маячит.

И до того в нас кровь оголена,
Беспомощна бессилием настолько,
Что лишь на горизонте ей видна
Диаспора, как нации осколки.

Поставила нас жизнь лицом к лицу-
Себя увидеть в зеркале разлуки.
Не вечность ли ведет сердца к венцу
В нас только вера не зводит руки.

Чем больше мы теряем с виду сил,
Тем громче в нас трубит призыв отчизны...
И до того он ласков и красив,
Что хочется побольше Этой жизни.
Всесильный карот мой
С Новым годом родной.

Перевел с армянского Ашот САГРАТЯН.

А ГОЛУБИ ЛЕТЯТ...

Виктор Ваганян – математик, доцент кафедры высшей математики РУДН (Москва), автор более 200 научных публикаций по математике, философии математики, методике преподавания математики и информатики, истории и лингвистике. Пишет также стихи и рассказы на армянском и русском языках. Предлагаем вашему вниманию некоторые из его русских стихов.

***

Моему сыну

Бродят листья по небу без адреса.
Их забыли деревья и воробьи.
Бродят по небу мечты умерших.
Негде им упасть. Незачем…

Слышишь, Господь?
Ты, кто сотворил Всемирную Гармонию!
Дай листьям упасть в праведный мир!
Дай им слиться с родными могилами
И воскреснуть в саду!
Дай им пожить на деревьях…

Возвращаются души на Небесную Родину.
Мечты, как факелы, горят по пути.
Им некуда идти. Некуда возвращаться.

А голуби летят…

Кто это бегает по ночам по крыше?
Не кошка ли моя умершая?

Кто это лает по ночам печально?
Не собака ли моя умершая?

Не голуби ли мои умершие летят к лучам?
Летят! Блестят!
Жизнь угасла. А голуби летят…

Я догоняю тени голубей!
Я удаляюсь от несуществующих людей…
К кошке, к собаке…
Но в душе моей плачет человек.

Свирель

Я пойду в горы
И посижу на склоне с ягнятами
У костра: я воспламенюсь и засияю,
Ласково и чисто, как радуга,
Как мигание
Светлячка…

Я тёплого молочка попью из ведра
И попрошу пастуха сыграть на свирели
О ветре,
Который нежно гладит, обнимает,
Как незримый ангел, как мать
У колыбели…

Я попрошу сыграть о рассвете,
О лучах освежающих и наступающем дне!
Он будет добрым, как взгляд
Из детства,
Как полёт аиста к новизне и весне…
День будет красивым!
Счастливым он будет!

Я попрошу сыграть мою жизнь
Сначала… по-другому… подобно дню,
Который выйдет
Из-за гор!

- Сыграй, свирель, мою жизнь
По-новому:
Пусть она не ломает больше ноги и крылья!
Пусть мягко побежит по земле,
И пусть следы её зарастут васильками!
Пусть зарастут васильками…

Пусть улетит она счастливо за облака,
И путь золотистый
Пусть потянется за ней!
- Отыграй, свирель, мою жизнь!

***

Я знаю: в моих стихах мотылёк бьётся в кулаке...
Вот я разжал пальцы:
- Улетай, мотылёк, по лучам, по дорогам золотым,
По зарницам прокатись - улетай из мира, улетай!

Я знаю: много боли в моих словах. Но боли - от любви.
Боли по сломанным крыльям мотылька: улетай, мотылёк!
По ресницам прокатись слезинкой - улетай,
унеси мою тоску,
Мою любовь унеси...

Дождь и туман в душе моей... и нет мотылька -
Это сердце моё, как колокол,
Из-под развалин неудавшегося мира
Звенит от удара.

Туманное море

Тусклое, тоскливое, туманное море!
То ты утихаешь, как надежда,
То ревёшь, стучишь по миру,
Как попавшая в капкан пантера…

Затопи, море, последние островки ненависти!
И уведи меня с собой!
Пусть я стану никчемной ракушкой!
Пусть стану песчинкой у твоих ног!
Лишь бы услышать твой прибой…

У моего моря нет берега…
В нём бушует безысходность.

Девятый вал

Ты полюбил море,
Море целиком, как родное и живое существо,
И каждую его каплю – слезинку
На реснице прибоя…

Ты полюбил первый глоток морской воды,
Там, в детстве,
И - тот, последний,
Что оставил тебя в море
Навеки…

В любом мире,
На костре или на виселице,
Тебе будет сниться тюленевая даль
И волна,
Поднявшая тебя на гребень
И передавшая
Вечности.

Ледовитая мечта

Я хочу на неделю быть белым медведем.
Я хочу впитать в себе мудрость ледовитого царства!
Я хочу ходить, спать, мечтать на льду!
Какое блаженство в оледеневшем мире
Чувствовать себя живым и чистым!

Я хочу на недельку быть белым медведем
И согреть свою душу на льду!

Верблюд

Верблюд замер в центре оранжевой плоскости.
Вокруг – ни души. Куда идти? Зачем?
Лишь ветер песочный засыпает уши,
И лучи заката приближают ночь…

Всё. Осталось только немного времени,
Да два горба от Бога…

Умирает верблюд в гордом одиночестве –
- Не подходите! Не тревожьте его!
Он счастлив только теперь, один раз,
В лоне песочной Родины своей!

В роще

Я иду по роще юности моей…
Деревья и кусты кивают, уступают дорогу…
Узнали!
Я останавливаюсь и рисую цветы на кустах:
Пусть будет красивее роща!
Пусть будет красивее мир!
А где-то грохот… я закрываю уши:
Война, война, война…
- Оставьте меня: я не ваш солдат!
Меня окружают ветви и пчёлы…
Я окутан каким-то архаичным, природным блаженством:
Я счастлив почти. Я отдохну немного…
…Я здесь сидел с девчонкой…
Я не помню,
О чём мы говорили и где теперь она?
Я не знаю,
О чём сейчас говорю и где теперь я?
Я лишь ощущаю,
Что моя мистическая роща – мой последний уголок…
Здесь всё красиво! Здесь золотые мечты,
Как осенние листья висят на деревьях.
Они давно повымерли…
Но не сдаются даже посмертно…
Я наслаждаюсь одиночеством уходящей жизни:
Люди разбежались, не высовываясь -
Остались лишь листья-вдовушки,
Но нет слов у них – признаться мне в любви
За то,
Что я создал их воображением духа
И развесил в роще…
А куда мне теперь вернуться? Я уже вернулся…
Но древний, глубинный, какой-то магнитный голос

Из недр Вселенной призывает меня к бою:
- Вставай, брат, и возвращайся на позицию!
Бог рощу твою потом, для тебя, материализует в раю!

***

Куда вы уходите, люди?
Ваши души покидают поле боя
И вразброску, оглядываясь, уходят в небо:
Останови, Господь, эту бойню!

Вас ждут матери, девчонки
И голуби на белых крышах!
А вы сами превратились в голубей - уходите в небо…

Вас ждут нераскрытые книги
И дороги, по которым вам пройти!
Куда же вы уходите, дети?!

Закончится ваш бой - начнётся другой.
Другие мальчишки поднимутся в небо:
Останови, Господь, безумие!

Пусть ребята доживут свои годы:
Останови, Господь, войну!

Ласточка

Ласточка, ласточка!
Зачем ты за весточкой
Пришла?

Пропал мальчишка,
Мальчишка пропал на войне…

В свои одиннадцать лет
Он лежит на дороге
В луже крови…

На поле боя всё тихо.
Трупы побратались и мирно спят.
Но завтра снова вспыхнет бой…

Мальчишка пропал на войне…

Улетай, ласточка, подальше от зла,
Не буди мальчишку касанием крыла!

Ржавый воин

Ржавый воин!
Я очищу тебя и отправлю в бой!
Ты пойдёшь, ржавый воин, убивать?
Я очищу тебя до блеска и отправлю в бой!
Ты пойдёшь убивать себя в другом?

Ржавый воин!
Я очищу и забью тебя как гвоздь
В гроб войны!
Я зарою тебя, и весной
Ты гвоздикой взойдёшь, ржавый воин!

***

Не рисуй, художник, мир сквозь слёзы!
Повремени с чувствами: боль утихнет.
И ты радугой обведёшь этот мир!
Ты радугой обведёшь глаза любимой…
Не рисуй, художник, мир сквозь слёзы!

Этот мир, всё же, стоит того,
Чтобы воспринимать его
Как шутку.

Круги

Александру Блоку

Я бросаю камушки в воду
И не могу понять:

С другом, его Рэм звать, он пес, но лучше многих людей (Ростов-на-Дону, 2005 г.)

Не себя ли бросаю в воду?

Не я ли тону
За вас, сидящих на берегу?

Расходятся круги по воде…
Не вернутся они обратно.
Не вернётся на берег, к людям,
Окаменевшее сердце поэта…

Расходятся мечты по нищему миру…
Поэт оказался не к месту.

Беспамятный мир

Ветер унёс лепесток розы куда-то.
Роза забыла лепесток унесённый.
Лепесток забыл розу, сад и землю свою.
Ветер забыл, что унёс лепесток куда-то.

Беспамятный мир!
Все забыли друг друга, корни свои и ветви –
Живут без прошлого и будущего.
Ветер унёс мир куда-то…

В этом беспредельном космическом склерозе
Сидит на краю, на самом краю Вселенной
Забытый всеми поэт
И пишет.

Беспамятный мир!
Прочти эту чушь! Всё равно всё свернётся
в пыль и мрак –
Прочти поэта бред!
Быть может, там найдёшь зубы своих предков,
Выбитые временем и войной,
Быть может, тебе нужны зубы предков…

Ветер забыл, что унёс лепесток куда-то.
Лепесток забыл, что ветер унёс его куда-то.
Поэт забыл, что бред его унёс куда-то,
Откуда он не вернётся и не надо.

***

Лети, голубь, лети…
Тебя любил мальчик…
Его пуля увела.

Из родительских слёз
Могильный холмик вырос.
Достигает он Бога,
Упирается в его рассудок,
Давит на него,
Как жизнь,
Как агония…

Нет в этом мире твоего друга, голубь!
Он теперь бегает в другом мире,
За другими голубями…

Лети, сиротка, лети,
Влетай в глаз судьбе.

***

Василию Боровских -
Моему Небесному другу

Я ищу вас,
Но лишь спотыкаюсь
О камни ваших могил…

Нахожу ваши следы - радуюсь до слёз.
Неужто мы больше не встретимся на Земле?

Я живу за вас.
Я живу под грузом ваших задач.
Мне ничего не решить в этом мире.
Я с позором рухну на землю…

Где-то заплачет моя дочь
О том, что продолжается жизнь…

***

Прости меня, Господь,
За то, что не вписался
В рамки Твоих карикатур
И что просрочил жизнь…

Прости, что в Твоём доме
Я страдал от Твоего отсутствия,
А Ты - от моего присутствия…

И за то прости, что не переплыл
Реку самообмана
И утонул… на берегу.

***

Не сдавайся, человек:
За спиной мощнейший мир!
Он горой стоит за тобой.
Не сдавайся,
Когда всё потеряно, всё сломано –
Найди смысл,
Найди силы – вдохнуть жизнь
В свою душу озябшую,
И тихо, с надеждой, взгляни на небо.
Там, за облаками, притаилось Солнце:
Оно взойдёт!
Не сдавайся,
Когда жизнь твоя превратилась в бессмыслицу
И страданье – вспомни собратьев,
Выбравших мученическую долю и распятие
За Правду – не сдавайся!
Во всей этой пустоте цвета крови
Есть нераскрытый смысл,
И он раскроется тебе
В обличии красных роз на синих небесах…
Не сдавайся, человек:
За тобой невидимый Бог!

***

Там, за окном,
Сияют листья о том,
Что придёт Весна потом…
Одноногая, быть может, одноглазая,
Пьяная, безносая…

Вспыхнет Весна от смущения как стократное лето!
А мы, спотыкаясь от изумления, соберёмся вокруг
И бросим минуты свои, как хворост, в огонь…

Звучи, амшенская зурна...

Восьмой раз в Краснодарском крае стартует фестиваль культуры амшенских армян «Звучи, амшенская зурна». Он посвящён памяти легендарного зурначи Вартана Зебеляна. От Краснодара до Сухуми амшены старшего поколения помнят этого неповторимого музыканта. В его руках зурна плакала и ликовала, никого не оставляя равнодушным.

Традиционно фестиваль проходит в местах компактного проживания амшенских армян, и на этот раз апшеронская земля гостеприимно приняла почти двести участников творческих национальных коллективов.

Прекрасная природа окунула всех в атмосферу большого праздника.

Впервые участников фестиваля, прибывших из республик Абхазия, Адыгея, многих регионов Краснодарского края, приветствовали представители власти: заместитель Главы Апшеронского района Кротенка Светлана Викторовна, Глава Черниговского поселения Симонцов Геннадий Николаевич. Своё доброе напутствие участникам фестиваля сказали: председатель краевой организации САР Геворкян Р. А., основатель и бывший директор Черниговской средней школы, почётный житель Туапсинского района Мадилян Е. В., председатель научного Центра Талмуждян А., директор армянского культурно-образовательного Центра «Хачкар». С радостью встретили зрители и участники фестиваля выступление председателя Совета армянского общества Республики Абхазия Казаряна Г. С.

28 мая, в национальный праздник Армении День первой республики, в селе Черниговское зазвучали зурна и доул, и начался фейерверк песен, танцев мелодий одного из древнейших на земле народов.

Фестиваль открыл его вдохновитель и организатор, член Союзов писателей Армении и России, Крикор Мазлумян. Его перу принадлежит сборник стихов «Песнь об Амшене», который переведён на армянский язык и, вскоре, в Ереване состоится презентация этой удивительной книги.

Поэтическое произведение, прозвучавшее на фестивале, так и называлось «Звучи, амшенская зурна»:

Звучи, амшенская зурна,
Пусть целый мир тебя услышит!
Пока не замолчит она,
Амшен ещё живёт и дышит…

Фольклорный ансамбль «Шерам» (Краснодар), ансамбль танцев народов Кавказа «Эдельвейс» (Армавир), ансамбль танца «Арин-Берд» (Краснодар), ансамбли «Амшен», «Наири», «Севан» (Лазаревский Центр армянской культуры), Анна Мосинян (культурно-образовательный центр «Нарек», г. Краснодар), участники 1-ого фестиваля 1989 года – ансамбль «Еразанк» (Адыгея), сменяя друг друга, вызывали восторг зрителей.

Великолепие костюмов, народных песен, танцев, мелодий торжествовали в этот день на сельской сцене. И главное – настроение и любовь, которыми дышал каждый концертный номер.

Солисты вокальных ансамблей «Дзовашунч» (Абхазия) и «Дехцаник» (Лазаревский Центр армянской культуры) покорили всех своим обаянием, вкусом, профессионализмом, высокой сценической культурой.

Открытием фестиваля стала выступление фольклорного ансамбля «Фуртуна» (Апшеронский район, руководитель Сергей Сарьян). Спасибо участникам ансамбля за любовь к народной культуре, за их благородное стремление сохранить крупицы творчества своих предков.

Спартак Сагарьян, известный далеко за пределами Краснодарского края, как пропагандист народной амшенской культуры, не один раз приглашался на сцену. Его искусство игры на каманче, как всегда, покоряет, никого не оставляя равнодушным.

Как из небытия вдруг явился ученик самого Вартана Зебеляна – Борис Челоян. И вновь звучала зурна, приглашая на праздник всех тех, в ком живут мелодии древнего Амшена, дошедшие до нас через века.

Народный танец амшенских армян «Тертерук» - визитная карточка и украшение фестиваля. В исполнении мужчин ансамбля «Еразанк» он всегда вызывает шквал аплодисментов и желание присоединиться к танцорам. Так получилось и в этот раз. Вместе с артистами, средний возраст которых за 60 лет, танец продолжили парни ансамбля «Амшен».

Зрители, попавшие на фестиваль, смогли насладиться танцами многих регионов исторической Армении. И вставали перед глазами образы Вана и Васпуракана, Амшена, Сюника и Арцаха. Знаменитое армянское «Шалахо» сменялось призывным «Кочари», лирический «Крукнер» уступал место развесёлому «Кинто», а героический «Арцах» – народным «Попурри».

Неожиданным подарком фестивалю стал «Аварский танец» ансамбля «Эдельвейс», абхазские песни солистов ансамбля «Дзовашунч». Великолепно выступили и хозяева – апшеронцы, солистки Вероника Карартуньян и Лариса Булавинова.

Набегавшие тучи не раз пытались испугать зрителей и артистов, но радость долгожданного праздника была столь велика, что вновь и вновь угоняла их за величественные горы, стоявшие, как стража нашего фестиваля.

Т. К. КУНДАКЧЯН,
директор Центра армянской культуры,
Заслуженный работник культуры Кубани.

Крикор МАЗЛУМЯН

ПАМЯТЬ

Должна ли нести наказанье змея
За яд свой, таящийся в жале?
А. Кочконян

Я не свидетель геноцида,
Не я замучен был в песках…
И может быть, мне прах Гамида
Тревожить незачем в стихах.

Не видел я, как загоняли в церкви,
Сжигали в них безвинный мой народ,
Не я стоял у турка под прицелом,
Не пил я в жажде их кровавых вод.

Сын за отца, конечно, не ответчик,
Как вождь народов верно говорил…
Но кто тогда, скажите, кто ответит
За тех, кто без креста и без могил

Лежат в земле, прикладами добиты,
И нет над ними плачущей стены…
Вина змеи не в том, что ядовита,
А в том, что убивала без вины…

Покрытое костями, дышит поле,
Отмытая слезами – плачет даль…
Ты думаешь, я всё это не помню?
О как ты ошибаешься, Кемаль!

Не может оставаться без ответа
Такая боль. Вселенская беда…
Когда-нибудь змее зачтётся это.
И ей не жить без Божьего суда.

***

«Я вскинул руки для объятия
И оказался на кресте…»
Н. Зиновьев

Кавказ - мой дом. Мне все кавказцы - братья.
И да хранит Господь наш общий дом,
Пусть скинутые руки для объятья
Не станут для кого-нибудь крестом.

Я гордого приветствую аварца,
К гортанной речи я твоей привык…
И дай мне бог с тобой не расставаться,
Двенадцатиплеменный мой адыг.

И друг мой непокорный, поседевший
Не только лишь от прожитых годов,
Чеченец буйный, словно Терек вешний,
Я и тебя приветствовать готов.

Абхазец мудрый! О тебе ли слово
Великой дружбы в сердце не найду?
Оно открыто и всегда готово
С тобой делить и радость и беду.

Ингуш, лезгин… Да разве перечислить
Всех вас: калмык и верный осетин!
Весь с вами я: душа моя и мысли...
Богат я в мире тем, что не один.

Кавказ - наш дом.
Мне все кавказцы - братья,
И дом у нас, и Бог у нас един.
А вскинутые руки для объятья -
Знак мужества для истинных мужчин.

март 2008 г.

***

Не уходите, старики,
Не уходите, ради Бога…
Зовут последние звонки
Не вас в последнюю дорогу.

Пока на дальнем рубеже
Стоите, гордые, как прежде,
Царит покой в моей душе,
И в ней жива ещё надежда.

Не уходите, старики,
Смотрите, как прекрасны горы…
Ещё горят, как васильки,
Неугасающие взоры.

Не уходите, старики,
Ещё огонь хранят ладони.
Взгляните: в поле у реки
Вновь ржут стреноженные кони.

Не уходите, старики,
Стихов моих не лгут вам строки:
Не снег ложится на виски,
То признак мудрости высокой-
Не уходите, старики!..

июнь 2008 г.

ПОЭТИЧЕСКИЕ ПИСЬМА НА РОДИНУ

В Ереване был представлен новый сборник «Песнь об Амшене» сочинского поэта Крикора Мазлумяна

В жизни нет места случайностям, убежден поэт Мазлумян. Любые неожиданные повороты, головокружительные подъемы или умопомрачительные падения на этом длинном пути - суть чего-то общего, единого, предопределенного свыше. Это таинство открывается человеку далеко не сразу - только через сложный и мучительный поиск, но рано или поздно из множества разрозненных элементов и никак, на первый взгляд, не связанных между собой частиц обязательно возникнет единый образ, без которого невозможно представить себе существование на бренной земле. Для творца, умеющего мыслить, чувствовать, страдать, сопереживать, видеть в привычных неодушевленных вещах и предметах самое живое и сокровенное, а в людях - сугубо человеческое начало, магическая завеса судьбы падает в тот момент, когда он нащупывает зыбкую грань между прошлым и будущим. Все эти личные чувства и душевные страдания, бессонные ночи и нестерпимые муки творчества поэт выплескивает в своих стихах, делится с читателями тем, что дорого и близко ему. Так - сложно и мучительно, на грани возможностей - рождались все семь поэтических книг Крикора Мазлумяна, написанные в разные годы, но объединенные одним идейным замыслом и названием - «Родник».

- Этот символ чистого и неиссякаемого источника жизни запомнился мне с раннего детства, - вспоминает поэт. - Неподалеку от родительского дома в селе Шаумян Туапсинского района с незапамятных времен бил из-под земли родник, олицетворявший собой мудрость веков и непрерывность человеческого бытия. Я до сих пор помню вкус его воды, помню звуки бурлящей влаги. Первые робкие стихи, написанные в далекой юности, тоже были связаны с ним. Однажды много лет назад, в период развития колхозов, кому-то пришла в голову бредовая идея пробурить в том месте, где веками находился родник, глубокую скважину и по трубам пустить воду на колхозные поля. Живительный источник сразу обмелел. Только после того, как горе-руководители под давлением возмущенных сельчан все же опомнились, родник чудесным образом ожил. Позже, лет двадцать назад, когда писать стало для меня настоящей потребностью, свой первый поэтический сборник я назвал просто - «Родник». Затем появлялись новые стихи, которые я включал в очередной сборник, но от дорогого мне названия не отступал ни разу.

В 1989 году Крикор Мазлумян написал первое стихотворение, посвященное своей исторической родине - Амшену. Оттуда, стремясь спастись от геноцида, в начале прошлого века его предки переселились на Черноморское побережье. Произведения так называемого амшенского цикла, пронизанные неизбывной печалью по утерянной святыне и мучительной болью о пережитых его народом страданиях, регулярно появлялись все эти годы. «Я не видел небо над Амшеном», - напишет он однажды сокровенные строки, в которых и глубина жестокой трагедии армян, и твердая вера в торжество исторической справедливости: родина не потеряна до тех пор, пока ее образ живет в сердце каждого армянина.

Чтобы найти свои корни, некоторое время назад поэт специально побывал на территории исторического Амшена, посетил те самые земли, где когда-то жил с семьей его прадед, отец его прадеда. Там же, у некогда жестоко разрушенного очага предков, он пил воду из родника. Вкус его был совсем другим, непривычным. Увиденное вонзилось в сердце постоянно кровоточащим осколком - саднящим, мучительным, плачущим... «Чистейшие источники Амшена, бегущие в теснинах по камням, - так появятся новые поэтические строки. - Когда-нибудь вы вырветесь из плена». И далее:

Прости, мой край,
прости, родной Амшен.
Леса и горы,
как вы далеки...
Как я не знал,
что у меня в душе
Поют твои живые родники!

Поэтический путь на историческую родину Крикор Мазлумян нашел совсем недавно - стихи об Амшене, написанные на русском языке, сформировались в единый идейный узел, были полностью готовы к публикации. Свои прежние книги поэт принципиально печатал в Сочи, с которым связаны долгие годы его жизни и активной трудовой биографии: он многолетний бессменный руководитель отдела культуры администрации Лазаревского района и основатель широко известного в России и за ее пределами Лазаревского центра национальных культур. Новая книга увидела свет в Ереване, что тоже символично.

- Поэтом я почувствовал себя совсем недавно - лет в шестьдесят, - признался Крикор Саакович. - Поначалу к своим стихам относился снисходительно, особого значения этому не придавал. Теперь поэтическое начало постепенно берет свое - это совершенно другие мысли и чувства, иной, нежели прежде, взгляд на окружающий мир.

В прошлом году, в шестьдесят семь, он был принят в Союз писателей России. В нынешнем стал полноправным членом писательского сообщества Армении. Кстати, книга стихов «Песнь об Амшене», в которую вошли тридцать произведений, написанные на русском языке и их переводы на армянский, вышла в Ереване буквально накануне открытия Всемирного съезда армянских писателей. Традиционный форум литераторов, уже четвертый по счету, проходил в рамках фестиваля «Единая нация - единая культура». Съезд начался в Ереване, а продолжил свою работу в знаменитом поселке Цахкадзор, где расположен Дом отдыха и творчества писателей Армении. Помимо знакомств, общения, обмена опытом и новыми идеями, участники съезда (почти сто делегатов из 18 стран мира) обсуждали проблемы развития современной армянской литературы, говорили о нынешнем положении дел в этой сфере, искали пути дальнейшего взаимодействия, открыто говорили о месте людей творческих профессий в становлении Армении.

- Одна из актуальных тем, обсуждавшихся в ходе съезда, - вопросы формирования молодого поколения армянских писателей, - рассказал председатель Союза писателей Армении Левой Ананян. - Дело в том, что большая часть начинающих литераторов, особенно живущих за границей, практически не пишет на родном языке, предпочитая английский. Все это постепенно привело к тому, что в англоязычных странах они уже воспринимаются именно как английские поэты и прозаики, но не как представители нашего народа, а это очень серьезный и болезненный для нас вопрос.

Увлекательной и насыщенной оказалась культурная программа форума. Участники съезда встретились с представителями правительства республики - министрами иностранных дел Эдуардом Налбандяном и обороны - Сейраном Оганяном, побывали в знаменитом Эчмиадзине, где их принимал Католикос всех армян Гарегин II, возложили цветы к памятнику в мемориальном комплексе, построенном в Ереване в память о жертвах геноцида армян в Турции, побывали в главных церковных святынях и на древних кладбищах, совершили двухдневную поездку в Нагорный Карабах.

Своеобразным итогом представительного форума лучших творческих сил республики и зарубежной армянской диаспоры стала торжественная презентация книги Крикора Мазлумяна «Песнь об Амшене», прошедшая в конференц-зале Союза писателей Армении. Поздравить автора со знаменательным событием собрались участники съезда, прославленные писатели, поэты, литературоведы, активисты политических партий и общественных организаций, ведущие журналисты.

Книга вызвала самые разные мнения и суждения. Для большинства специалистов, оценивавших ее с профессиональной точки зрения, особый интерес представляли качество литературного материала в историческом аспекте и своеобразие поэтического стиля автора. И то, и другое оказалось на достаточно высоком уровне. «Песнь об Амшене» поразила всех своей новизной, трогательной чувственностью, романтическим характером и твердой гражданской позицией поэта, не желающего мириться с исторической несправедливостью. Особенно проникновенны эти стихи в авторском исполнении, в чем и смогли убедиться участники встречи.

- Книга мне понравилась своей глубокой искренностью, - отметил Альберт Налбандян, главный редактор журнала «Литературная Армения». - Это поэзия простых слов, прямого за интересованного общения автора с читателем. Значимость «Песни об Амшене» заключается, прежде всего, в том, что она рассказывает о крае, к сожалению, малознакомом даже самим армянам. Да, все знают, что Амшен - это историческая область Армении, принадлежащая сейчас Турции, но не более того. Крикор Мазлумян рассказывает о родной земле живыми, яркими образами, которые находят отклик в душе каждого, кто читает эти строки.

- Для меня значим сам факт того, что поэт живет в Сочи, но многие годы пишет о своей исторической родине, по которой очень тоскует, сопереживает ее трагической судьбе, - считает главный редактор газеты «Голос амшенцев», издающейся в Ереване, Сергей Варданян. - Он не просто рассказывает о далеком Амшене, но и делает это очень хорошо - качественно, профессионально, доступно.

Высоко оценил книгу и председатель Союза писателей Армении Левой Ананян, принявший активное участие в ее издании.

- Мы увидели наш Амшен именно глазами Крикора Мазлумяна, - убежден он. - Поэзия сочинского автора, отличающаяся высоким слогом, очень образна, глубинна, легко запоминается. Каждое стихотворение словно поэтическое письмо сына к родине-матери. Поражает живой, неиссякаемый оптимизм автора, который верит в возрождение святыни - своей родины, в ее счастливое будущее. И это главное для всех нас.

В ближайших планах Крикора Мазлумяна, заметно вдохновленного успехом, завершение работы над очередным поэтическим сборником. В него войдут стихотворения адыгской тематики, а также новая поэма «Убыхи».

Анзор НИБО.

ЗАПАДНЯ ТЩЕСЛАВИЯ: ГДЕ ВЫХОД?

Политико-культурное сектантство

Вера - основа существования каждого народа. Вера помимо своих основных - богословского и нравственного - смыслов содержит в себе очень важные психологические и культурные пласты. Вера нам нужна не только для истинной жизни перед небесами, но и для земных - человеческих и общественных - взаимоотношений. Мы должны иметь доверие друг к другу, обладать элементарной верой в будущее и т. д. И наоборот, если в наших человеческих и общественных взаимоотношениях преобладающим становится неверие, то мы можем утратить способность двигаться по единому пути. Утрата веры - самое ужасное, что может случиться с человеком или народом.

С духовной точки зрения ничего не может оставаться пустым и так называемых промежуточных состояний не существует. Пустота, возникшая вследствие утраты веры, заполняется предрассудками, самоотрицанием, помутнением и, наконец, самоуничтожением. В общественной жизни она приводит к интеллектуальному, культурному, психологическому сектантству, что характерно для нашей сегодняшней политической, экономической, общественной жизни. Неспособность к глубинному анализу, утрата целостного видения, утрата способности слушать, нетерпеливость, поиск мгновенных решений и т. д.

Плевелы

Если бы нам пришлось кратко охарактеризовать последовавшие за Арцахской войной внешне мирные, но внутренне военные годы, то можно было бы однозначно сказать, что мы идем путем тяжелейших потерь. И сегодня пожинаем то, что посеяли. А что посеяли? Цинизм и пренебрежение к человеку, беззаконие, коррупцию, безнравственность, низкопробную культуру и т. д. В результате имеем морально парализованную властную и политическую систему.

Во все это наши бывшие первые лица внесли значительный вклад своим стереотипным воздействием, спускающимся по властной вертикали. Несмотря на то, что их вклад в становление нашей государственности велик, а в некоторые моменты их роль была ключевой, очевидны их непростительные упущения в национальных и духовных вопросах. Вслед за волнами восторга и воодушевления начинают работать более тонкие душевные струны, и определенные ощущения кристаллизируются в человеческом сознании. Накопление отрицательных эмоций привело к тому, что эти лидеры стали нелюбимыми и нация распрощалась с ними в надежде больше не встречаться.

Эта любовь-нелюбовь - вовсе не маловажная проблема в сфере политики, так как в душе каждый надеется быть любимым народом. Но, как правило, если ты не любишь, то и тебя не любят. И я вижу, как теплота жизни в собственном Отечестве, воодушевление

⊃22

национальным единением и ревностность в преобразовании своей страны охлаждались властным безразличием, или как патриотизм, пропитанный властной фальшью, умалялся в человеческом сознании. Если нынешние власти не ужасаются этому наследию, то и они могут оказаться в той же ситуации, так как власть может легко запутаться в сетях эгоизма и слепоты.

Смена поколений

Необходимость смены политических поколений вроде бы никто не оспаривает. Это - закон жизни. Но когда доходит до дела, проблема отодвигается на задний план и в итоге тонет в болоте пассивности. В эти годы независимости лидеры страны ничего не видели вокруг себя и заняты были только сохранением собственной власти любой ценой.

Наблюдая это, деморализуется и портится молодежь, не видя возможности самореализации и взаимного доверия поколений. А погрязшая в коррупции и безнадежно отставшая от мировых процессов система образования превратилась в ужасающую машину уничтожения национального потенциала. **Как может уважать собственную страну поколение, которое видит, что все измеряется и оценивается только деньгами?**

Если наш национальный потенциал безотлагательно не консолидируется и если не будут созданы соответствующие мировым критериям системы лидерства и управления, то я затрудняюсь сказать, как мы сможем найти достойное место в мировых и региональных процессах развития. Все это должно быть скорейшим образом предпринято со стороны государства с огромным чувством ответственности перед судьбой каждого армянина и во имя интересов всего армянства.

Ценности и добродетели

Мы любим рассуждать о ценностях, но не о добродетелях. Ибо ценность никаких нравственных обязательств на нас не возлагает. Ценности вешают на стену, и когда спрашивают: «Ты кто такой?» - отвечают: «Прочитай, вон на стене написано». Самой лучшей пропагандой являются реальные дела, а не иллюзия дел. И, поскольку мы грешные люди, все идет от самоосознания греха и искренне сказанного «грешен, Господи». Но если за этим не последуют определенные дела, то словесное покаяние тщетно.

Мы - малый народ, подвергшийся тяжелейшим историческим испытаниям. Это значит, что степень нашей сопротивляемости имеет естественные пределы и наши оборонительные способности довольно ослаблены. Если мы утратим элементарную защищенность против пороков, то ситуация может выйти из-под контроля. Сегодня мы удивляемся: как это мы дошли до жизни такой и почему задыхаемся в грязи? Наследники такой древней истории и культуры? Но наше настоящее не имеет никакого отношения к древности или культуре. Нас словно выкрали у истории или историю - у нас.

В течение последних лет последовательно было обесценено Слово - величайшее средство изменения человека. Один за другим приумножились информационные карлики, не имеющие, что сказать, и старательно принялись толочь воду в ступе, демонстрировать низменные человеческие страсти, проповедовать ложные идеалы и т. д. И во всем этом некуда вставить правдивое слово, чтобы оно не искажалось и не пренебрегалось травмированным человеческим сознанием.

Искусство остановиться

Одним из проявлений отсутствия у нас политической культуры является наше абсолютное неумение остановиться.

Недавно мы наблюдали весьма острую борьбу между кандидатами в президенты США от Демократической партии Бараком Обамой и Хиллари Клинтон. Но когда пришло время остановиться, Клинтон собрала своих сторонников и сказала, что игра окончена и с этого момента все они должны поддерживать сенатора Обаму. Многим из собравшихся это было тяжело слышать, ведь они были горячими, фанатичными сторонниками Клинтон. Но этот момент был преодолен мудростью политического деятеля и силой политической культуры.

Не так давно проходили президентские выборы США 2000 года. Примечательны заключительные слова А. Гора после решения, вынесенного Верховным судом США: «Верховный суд США вынес свое решение. И хотя я совершенно не согласен с решением суда, тем не менее принимаю его. И этим вечером во имя нашего единства как народа и в интересах мощи нашей демократии - я отказываюсь от своего кандидатства».

Считаю, наши политические деятели должны сделать серьезные выводы и понять, что существует высший интерес - единство национального духа. Если сверхмогущественные США не могут себе позволить такую роскошь, то тем более не можем позволить себе мы, живущие в регионе, где угроза истребления таится за дверью.

Изречение о том, что в одну реку нельзя войти дважды, предупреждает нас об опасности воспроизводства печального прошлого и приводит к интересным размышлениям о философии времени. Каждый миг уникален, следовательно, и неповторим. Тем более - звездный миг. Он дается один раз, когда человек своей мечтой берет Богом дарованное и не становится пленником своего дара и своего Я. **Следует остерегаться людей, получивших и растративших свой звездный миг, - они не могут вести за собой народ.**

А те, у кого есть мечта стать реальным лидером, должны всегда помнить слова Чаренца:

Я хотел воспеть хвалу Господу,
Воспеть славу светлой любви и хлебу,
Сердце мое переполнилось, но не знаю почему,
Я стал петь о скуке серых дней.
(Перевод подстрочный)

Где выход?

Я не знаю иного пути, кроме Господа нашего Иисуса Христа, который говорит: «Я есмь путь». В государственно-политической сфере в этой связи требуется особая серьезность. Печальные явления прошлого, когда в храм заходили только по большим праздникам, да и то так, словно делали одолжение Богу, следует оставить позади. Христианство - не проявление вежливости или доброй воли по отношению к Церкви, а реальное внутреннее изменение и жизнь в Божьей правде.

Мы должны понять: христианство - это именно то, что нам нужно как нации, то, что может духовно и морально укрепить нас изнутри. Ибо нравственно испорченные нации обречены на гибель.

Христианство - это уникальная философия жизни, всеобъемлющее учение духовного познания и человеческого бытия, которое отвечает на все жизненные вопросы, созвучно фундаментальным чаяниям человека и дает каждому человеку возможность достижения совершенства. Будучи общечеловеческим, христианство в каждом народе формировалось по-своему. Для нас оно стало сущностью, которой мы должны крепко держаться.

Вернемся к нашей нынешней ситуации. Где выход? Лидеры нашего государства, внемля Господу, должны, прежде всего вырваться из Содома полученного политического наследия. И не смотреть назад. Апостол Павел говорит: «. . . только забывая заднее и простираясь вперед, стремлюсь к цели» (Фил. 3: 13). Это путь освобожденного человека, скинувшего узы прошлого и движущегося вперед. Отбросить половинчатые решения и двигаться до конца болезненным путем основательных реформ. Быть искренним с собственным народом, и народ это обязательно оценит. Нет безнадежных и безвыходных ситуаций, если мы сознаем, что наша надежда - Бог.

И в заключение, чтобы не быть обвиненным в высокомерном поучении, говорю: «грешен, Господи».

Месроп АРАМЯН.

Учение о самозащите армянской национальной идеологии

УХТ (ОБЕТ) МАМИКОНЯНОВ

«Встретившись с полчищами Бэла, старайтесь подобраться к месту, где будет находиться Бэл в окружении толпы храбрецов. Либо умрем, и наши люди попадут в рабство к Бэлу, либо покажем на нем искусность перстов наших и, рассеяв полчища, добьемся победы».

Эти дошедшие до нас слова Айка Наапета из речи, произнесенной перед воинами за 2492 год до Рождества Христова, исполнены глубокого смысла, концентрированного выражения ментальности, характера, нравственного облика армянина, нашей исторически сложившейся психологии. А само описание сражения - один из древнейших письменных памятников истории мирового военного искусства, заимствовано из труда древнеассирийского историка, хранившегося в библиотеке Ниневии и завещанного потомкам отцом армянской истории Мовсесом Хоренаци.

Эта произнесенная 4500 лет назад нашим праотцом Айком короткая, разящая, но исполненная глубокого смысла речь должна быть внесена в наши учебники, чтобы каждый армянский ребенок знал ее наизусть. Всесторонний ее анализ потребовал бы сотни страниц, поэтому ограничимся лишь следующими конспективными заметками.

1. ПОСКОЛЬКУ ИСТОРИЯ НАШЕГО НАРОДА начинается борьбой патриарха Айка против идолопоклонничества, свидетельством о рождении армянского народа является духовная борьба за свободу и сохранение своего национального вероучения, которую спустя 2943 года после великого подвига Айка Наапета продолжила Армянская Церковь под предводительством Св. Вардана Мамиконяна в Аварайре.

2. НАШ ПРАОТЕЦ ПОЧТИ ЗА ДВЕ С ПОЛОВИНОЙ ТЫСЯЧИ ЛЕТ ДО РОЖДЕНИЯ ХРИСТА не только сорвал маску с провозгласившего себя богом тирана, но и на глазах его подданных уничтожил «возомнившую себя богом статую из мяса» (Себеос, История). Разоблачения подобного масштаба история цивилизации не знала, и впоследствии оно осталось уникальным и неповторимым. А это означает, что армяне изначально были не только монотеистами, но и зачинателями борьбы цивилизации против идолопоклонства и многобожия, которая стала одновременно и первой в истории человечества борьбой за свободу совести.

3. ДОШЕДШИЕ ДО НАС ПОВЕСТВОВАНИЯ О ПАТРИАРХЕ АЙКЕ за 2492 год до Рождества Христова свидетельствует также, что армянин своей кровью, темпераментом, делом, мышлением и сущностью был единобожцем, почитал единого Бога .

Следовательно, тот факт, что Св. Григорием в 301 г. сотни тысяч армян были крещены и что именно армяне первыми приняли христианскую веру всей нацией и государством, неслучаен, поскольку для армянства «христианство было не одеждой, а цветом тела» (Св. Вардан), «армянство и его христианство слились в единую сущность... Судьба обоих тождественна» (Гарегин Нжде). Следовательно, армяне в 301 г. не от язычества отказались, а восстановили свое единобожие.

4. АЙК НААПЕТ ЗАЛОЖИЛ ОСНОВЫ АРМЯНСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕОЛОГИИ 4500 ЛЕТ НАЗАД. После принятия нацией и государством христианства нашей национальной идеологией стало созданное Григорием Просветителем Армянское христианство – Армяноисповедание (Айадаванутюн), которое в последующие века дополнили, развили его последователи Св. Нерсес, Св. Саак, Св. Месроп Св. Григор Нарекаци, Св. Нерсес Шнорали, Св. Ован Воротнеци, Св. Григор и Мовсес Татеваци и другие выдающиеся представители армянской науки, истории, литературы и искусства. Наши святые отцы и переводчики «золотого века» с Мамиконянами, Вардананцами, Гевондянцами, Атомянцами и другими выдающимися деятелями обработали, упорядочили, развили систему самозащиты армянского христианства, которую в VIII веке Мушег Мамиконян и его сподвижники, обобщив, назвали «Ухт Мамиконянов».

Через 1500 лет после «золотого века» преданную забвению армянскую идеологию самозащиты возродил и придал ей целостный вид Гарегин Нжде. Он, считая «Ухт Мамиконянов» «вечным оружием рода», назвал его в 1919-1921 гг. в Зангезуре «Ухт Давид бека», в 1934 г. в США – «Цегакрон Ухт», а в 1936-1937 гг. в Болгарии – «Таронаканутюн».

Имея в 20 странах более 2500 последователей, Гарегин Нжде и его ближайшие друзья - доктор философии Айк Асатрян, Нерсес Аствацатурян и другие - планировали в 1939 г. созвать всеармянский учредительный съезд единомышленников, чему помешала начавшаяся Вторая мировая война. Сами Гарегин Нжде и Айк Асатрян так изложили сущность «Ухт Мамиконянов»: «На нашей планете самый священный обет всегда давался во имя Бога и Родины - Deo et Patria. Таким был и обет Мамиконянов». «Освятив и увековечив «Ухт Мамиконянов», Церковь дала нашему народу самое разящее и победоносное оружие самозащиты – «осознанную смерть». Айренатирутюн (владение Родиной) – вот религия нашего обновления, осуществление которого запоздает настолько, насколько запоздает обновление нашего народа. **Не время ли, чтобы каждый армянин стал последователем «Ухта Мамиконянов»? Есть один предводитель, и это - Ухт Мамиконянов.**

Рафаель АМБАРЦУМЯН.

Первая в России научная лаборатория армяноведения начала работать в Ростове-на-Дону

В Ростове-на-Дону состоялась презентация, посвященная началу работы первой в научной практики России Лаборатории армяноведения, созданной по инициативе и с участием Российского общества дружбы и сотрудничества с Арменией (РОДСА) в составе Центра системных региональных исследований и прогнозирования Института переподготовки и повышения квалификации преподавателей гуманитарных и социальных наук (ИППК) ЮФУ и Института социально-политических исследований Российской академии наук (ИСПИ РАН).

Как заявил директор ИППК ЮФУ, доктор философских наук, профессор, Заслуженный деятель науки РФ, председатель Ростовского регионального отделения РОДСА Юрий Волков: «В этой лаборатории ученые и аспиранты Москвы и Ростова будут проводить научные исследования в различных областях истории рос-

➲26

ПЕРВЫЕ АРМЯНЕ В НОВОМ СВЕТЕ

Посвящаю 390-летнему юбилею прибытия в Новый Свет первого армянина – Джона Мартина (1618 г.)

Армяне отправлялись в Соединенные Штаты Америки по личным, образовательным, экономическим, политическим, культурным, религиозным обстоятельствам. Уже в самом начале XVII в. в числе направлявшихся из Европы в Америку переселенцев были и немногие армяне. Об армянах, отбывавших в Америку в этот период, сохранилось очень мало сведений, к тому же отрывочных и нуждающихся в историческом подтверждении.

Так, согласно американскому историку Луису Адамику, колония Вирджинии, основанная на севере Америки в Джеймстауне лондонской компанией «Вирджиния» в 1607 году, в тот же год была заселена поляками, немцами и армянами, которые прибыли вместе с 28-летним капитаном Джоном Смитом после 4-летних сражений с турками в Венгрии под его командованием. Американские первоисточники упоминают, что «поляки, немцы и армяне были тружениками и ремесленниками и, в отличие от колонизаторов, которые чурались работы, были привычны к продолжительной и тяжелой работе». Эти люди с «грубыми ладонями» были искусны в производстве мазута, смолы мыльного порошка, стеклянных четок и дешевых украшений, которыми торговали с индейцами, а также принимали участие в войнах с ними, способствуя экономическому и политическому прогрессу новосозданной колонии Вирджинии.

Несмотря на все эти достоинства, армяне и прибывшие с ними другие труженики еще 12 лет находились в рабском положении и были лишены каких-либо гражданских, экономических и политических прав. Вот почему в 1619 году в Джеймстауне армяне вместе с немцами, поляками и ирландцами участвовали в «первом сознательном политическом восстании, направленном на расширение прав простых людей в Америке», которое стало блестящим примером проявления единства представителей разных наций в борьбе, ведущейся против попрания прав человека в Новом Свете. Известно, что восстание имело «благополучный» конец, так как созданное в том же году первое в Америке представительское собрание – Дом граждан Джеймстауна - решило, что они (восставшие трудящиеся. – К. А.) должны быть освобождены и быть такими же свободными, как и остальные жители этих мест.

Примечателен также тот факт, что, согласно некоторым источникам, в списке усопших в 1620 году в колонии Вирджинии содержатся имена Зоробабел (вероятно, Зограб Абел) и Степан, а на кладбище Джеймстауна был установлен могильный камень с надписью на иностранном языке, предположительно армянском.

О следующем армянине, прибывшем в этот район Америки, содержат сведения некоторые документы лондонской компании «Вирджиния»: в них несколько раз упоминаются имена «Мартин Армянин» или

«Джон Мартин Перс» (вероятно, имелось в виду его персидское подданство, полученное во времена шаха Аббаса в начале XVII в.). О причинах, побудивших Джона Мартина отправиться в Новый Свет, мы достаточной информацией не располагаем. Отрывочные сведения дают основание полагать, что Мартин Армянин прибыл в Америку в 1618 или 1619 г. в качестве слуги управляющего «Вирджинии» Джорджа Хардли, прибывшего в Джеймстаун с программой проведения радикальных реформ. В Америке колониального периода найти искусных мастеров нельзя было ни за какие деньги, и их приезд всячески поощрялся. Следовательно, можно предположить, что Джон Мартин, вероятно, эмигрировавший в Европу в 1610-1612 гг., принадлежал к числу сравнительно давних слуг Хардли.

В 1619 г. Джон Мартин в Вирджинии, насчитывающей чуть больше тысячи жителей, получил британское подданство, став «первым натурализовавшимся (naturalized) на материке» в колониальный период. Он как свободный человек становится владельцем 95 акров (1 акр = 4060 кв.м.) земли,

на которых стал выращивать табак. Четыре года спустя, в 1622 г. Джон Мартин с грузом выращенного им табака вернулся в Англию, где на таможне с него как с иностранца потребовали уплатить двойную пошлину. В этой связи Джон Мартин обратился в суд компании «Вирджиния». Сохранилось его прошение в суд от 8 мая 1622 г., которым он просит освободить его от двойной пошлины, несмотря на то что «он стал свободным человеком в Вирджинии согласно свидетельству, заверенному печатью управляющего в то время колонией сэра Джорджа Хардли». Джону Мартину удалось выиграть суд, и ему было разрешено ввезти в метрополию партию табака, заплатив обычную для граждан Англии пошлину. **Таким образом, благодаря делу Джона Мартина английский суд впервые уточнил экономические отношения между метрополией и жителями «зарубежных» колоний, тем самым способствуя дальнейшему развитию торговли.**

Джон Мартин, получив подтверждение британского гражданства, поднялся по служебной лестнице: став членом постоянного комитета лондонской компании «Вирджиния», он с правом голоса участвовал в множестве важных заседаний, в протоколах которых упоминается как Мартин Армянин. Известно также, что он вместе с неким лордом Аргалом и семью другими членами голосовал в пользу подачи прошения компании королю. Ал. Браун в своей книге «Первая республика в Америке» пишет, что подлинное армянское имя Джона Мартина должно было звучать как Praнес Мартян. По нашему мнению, возможен и вариант Praнес Мартиросян. Наши сведения о Джоне Мартине завершаются 1624 годом, когда король Джеймс I распустил компанию «Вирджиния».

Позже, в 1653 году в Америку прибыли два армянина–шелковода для возрождения в Вирджинии шелководства, имевшего важное государственное и хозяйственное значение, однако находившегося в жалком состоянии, и передачи своего опыта местным жителям. Эти армяне, пользовавшиеся на родине большим авторитетом, были привезены в Америку из Османской империи (вероятно, из Смирны) благодаря стараниям и на средства видного руководителя колонии Вирджинии Эдуарда Диггеса. Он, занимаясь торговлей шелком, слышал об успехах армян в шелководстве от своего отца, в свое время занимавшего должность посла в России и Великобритании. Известно, что семена шелкопряда завозились в Россию из Малой Азии в основном армянами.

Эти армяне заботливо ухаживали за хлопковыми плантациями Диггеса в окрестностях Денбига Белфида (ныне Улмсберг) и реки Джеймс. Об одном из армян – Джордже Армянине мы узнали из решения, принятого советом «Вирджинии» в декабре 1656 года, в котором сказано: «Джордж Армянин за оказанную им помощь в производстве шелка и для дальнейшего пребывания в стране с той же целью награждается 4000 фунтов табака». Отметим, что вначале армяне, разочарованные неудачами, высказывали желание побыстрее вернуться домой. Однако со временем шелководство достигло таких ошеломляющих успехов, что

«усердно способствующий» этому английский шелковод Джон Феррар посвятил ему 173-строчную оду: «Благороднейшему Диггесу – по поводу прибытия в Вирджинию двух армян из Турции». Приведем из нее несколько строк в нашем переводе:

Благородный Диггес одержал победу.
Его армяне, привезенные из Турции,
Сейчас сильно заняты успешным предприятием.
И есть у него достаточный запас на будущий год,
Десять тысяч фунтов шелка будет получено
И дело его достопочтенное вознесется к небесам.

Развитие шелководства имело важное значение для британских властей.

«Вирджиния предоставила мантию для коронации Чарльза I. А шелковая одежда Чарльза II, несомненно, изготовлена из шелка, обработанного в Вирджинии. Г-н по имени Тикс привез армян для выращивания хлопка в Вирджинию», - писал Эд.Эгглестон в конце XIX века. Таким образом, как отмечает епископ Мушег Серобян в своем «Армяно-американском ежегоднике» (Бостон, 1912), в Вирджинии «армянская мысль и искусность способствовали развитию находящегося еще в колыбели шелководства и шелкопрядного производства в Америке».

О приехавших в Америку в последующие годы армянах сохранились скудные, зачастую предположительные сведения. В XVII-XVIII вв. армяне прибывали в основном из некоторых стран Европы, поддерживавших активные торговые отношения с Великобританией (прежде всего, из Голландии), а также Индии. Расселялись они в различных, как правило, новосозданных колониях. Помимо Вирджинии также в Массачусетсе (1682 г., ученый армянин из Венгрии Степан Задори – вероятно, Задурян, Асатурян или Аствацатурян), в Южной Каролине (1719, достопочтенный проповедник Питр Тустян – вероятно, Петрос Дустрян и член его епархии Джекоб Садур – вероятно, Акоб Садурян, Асатрян или Аствацатурян) и в Джорджии (1738, земледелец Степан Таррян или Терьян, Тарьен – вероятно, Терьян).

Точное число армян, прибывших в Америку в этот период британской колонизации, определить трудно, так как документы регистрации иммигрантов, в том числе и армян, вплоть до 1920 года не сохранились.

Тем не менее можно предположить, что большая их часть – армяне, проживавшие в силу экономических и исторических причин в различных европейских странах, или их ассимилировавшиеся потомки, которые по личным причинам прибывали в заселявшуюся колонию и втягивались в различные сферы ее экономической и духовной жизни. Именно потому большинство из них носили иностранные имена, а также исповедовали различные вероучения христианской религии.

Кнарик АВАГЯН.

Левон АБРАМЯН

***

Почему уже летом жёлтые листья
Укрывают зелёный ковёр.
Почему преждевременно времени кисти
На лице рисуют узор.

***

Вам пир, а мне тоска
Вампиром впилась в кровь.
Я жажду «пустяка».
Пустяк же тот-Любовь

***

Неспокойная ночь!
Ветер мечется в муке –
Поднимая пыль до небес!..
Я вот также метался…
в разлуке.
Тяжек был одиночества крест!

***

Ты, пальцами касаясь лепестков,
Такую нежность проявляешь,
Что каждый пальчик твой
я целовать готов!
Жаль не меня ты - лепестки ласкаешь.

***

Как в старину, хотя освоен космос,
Всё ж неизменно человека существо.
Неугомонен вечно сердца голос
Весной и летом, в осень, в Рождество.

***

Как часто нас в тени сомнений
Душевный мучает озноб.
И в паутине разных мнений
Завязнув, разбиваем лоб.

***

То смотрится: стакан наполовину пуст,
То смотрится: наполовину полон.
И то охватывает раздумий грусть,
То на борьбу душой мобилизован.

***

В наш век сентиментальность
за слабость чтут.
Страдай, молчи, скрути все чувства в жгут.
Пусть безголосой будет страстная мольба,
Не нанесёт зато удар тебе судьба.

Сираван СЕВУНИ

***

Мой читатель, дай мне руку,
Познакомимся, давай.
Доверяясь мне, как другу,
Эту книгу раскрывай.

Год за годом в бездну канут,
Я сгорю в пути,
Песни сиротами станут -
Ты их в сердце приюти.

СЫНОВНИЙ ПОКЛОН

По степным безграничным просторам
Ехал в поезде я на восток:
Утром солнце приветливым взором
Нас встречало в положенный срок.

Мчались мимо поля золотые -
Вольно птицам над ними кружить!
Ехал я, молодой, по России
На востоке России служить.

Зеленела, жёлтела равнина,
Красота неизбывной полна,
Мнилось мне: пела мне, армянину,
Материнскую песню она.

У народов пути непростые
В испытаниях прожитых лет:
Армянин я, родился в России,
Ею выкормлен был и согрет.

Долог в поезде путь до Амура,
Но в пути не скучала душа:
Небо в окнах - то ясно, то хмуро,
А Россия - всегда хороша.

Ел я после солдатскую кашу,
Вспоминая при этом стократ,
Как за общую Родину нашу
Воевали отец мой и брат.

И недаром так родственно святы
С детских лет, с незапамятных пор
Для меня высота Арарата
И российской равнины простор.

5000 УНИКАЛЬНЫХ ФОТОГРАФИЙ

Недавно из Западной Армении вернулся директор Ереванского музея Сергея Параджанова, фотохудожник, автор сотен работ, вошедших в престижные отечественные и зарубежные альбомы, Завен Саркисян. Это уже шестое его посещение исторической родины. Исколесив 3000 км (области Тайк, Барур Айр, Тарон, Васпуракан), Завен Саркисян сделал около 5000 уникальных фотографий культурно-исторических и архитектурных памятников, пейзажей. В поездке его сопровождали член-корреспондент НАН РА этнограф Левон Абрамян и наш соотечественник из Канады, известный фотограф Грайр (Базе) Хачерян.

В каких условиях рождались эти уникальные снимки, рассказывает Завен Саркисян:

- **ПЕРВЫЕ ТРИ ПОЕЗДКИ** состоялись в составе групп паломников, посещавших армянские святыни. Для профессионального фотографа путешествие на автобусе с коллективом не очень удобно, поэтому последние три поездки я совершил с друзьями на своем автомобиле. 10 лет назад трудно было представить, что такое возможно, но сейчас в Турции в этом смысле многое изменилось.

Я ни разу не почувствовал вражды по отношению к нам. Правда, первые группы туристов из Армении были под пристальным вниманием властей и местного населения, которое до сих пор уверено, что армяне приехали за спрятанным здесь когда-то золотом. Мы не раз сталкивались со свежевырытыми ямами под алтарями церквей, около хачкаров, а один владеющий русским языком молодой человек в Пазаройлу нарисовал кое-как хачкар и уверял, что под одним таким камнем люди, приехавшие из Израиля, нашли несколько килограммов золота. Наши попытки объяснить ему, что люди отдавали последнее, чтобы построить церковь, и что христиане не прятали золота в могилах, не очень его убедили.

Конечно, тяжело видеть прекрасные архитектурные памятники мирового значения столь запущенными и незащищенными. Правда, есть один случай реставрации Ахтамарского монастыря Сурб Хач, который сейчас является достопримечательностью, охраняется и посещается туристами. Хотелось бы, чтобы этот пример был не единичным.

Между тем некоторые шедевры нашей архитектуры - Кафедральный собор, церковь Пркич (Спасителя), притвор церкви Аракелоц в Ани - требуют незамедлительного укрепления или консервации, иначе они могут рухнуть даже от незначительного толчка. Это уже произошло с северозападным углом Кафедрального собора и южным крылом собора в Мрене. Трудно представить, чтобы в какой-либо стране Евросоюза так плохо относились к «не своим» памятникам. Думается, настало время, чтобы наше государство подняло вопрос о том, что армяне должны иметь право беспрепятственно посещать свои святыни, которые должны находиться под охраной государства.

И еще одно обстоятельство вызывает досаду и недоумение: нигде ни на одном памятнике, ни в одном буклете не написано слова «армянин» или «армянский». На Ахтамаре, который пишется «Акдамар», читаем, что его построил царь Васпуракана Гагик Арцруни. И все. О том, что это был армянский царь, не знает (скорее, не хочет знать) даже гид.

В таких городах, как Испир (Спер), Байбурд (Баберд), Эрзерум, Артвин, Багеш (Битлис) и других, нет ни одного упоминания об армянах.

Думаю, нам давно пора решать эти проблемы на государственном уровне.

Тигран МИРЗОЯН.

23➲

сийско-армянских отношений, их роли в формировании российской духовности, государственности и современного стратегического партнерства России с Арменией. Такого рода исследования будут способствовать сохранению совместного культурного наследия и развитию образовательных связей вузов и научных учреждений двух стран.

По сообщению первого заведующего лаборатории арменоведения, кандидата философских наук и президента РОДСА Виктора Кривопускова: «Необходимость создания специализированной лаборатории назрела уже давно. Научный интерес к истории одного из древнейших народов и роли армян в развитии мировой цивилизации являются предметом изучения исследовательских центров США, Франции, Германии и других стран. В России же, которая имеет тысячелетнюю и самую богатейшую историю взаимоотношений с Арменией, такого центра еще не было. Особое место в ближайших планах деятельности новой лаборатории отводится научно-исследовательским проектам, посвященным предстоящему в 2009 году 230-летию переселения армян из Крыма на Тихий Дон и создания здесь армянских поселений.

На сегодняшний день в Ростовской области проживает около 70 тысяч армян. Основные места компактного проживания - Пролетарский район Ростова-на-Дону, который до 1929 года назывался городом Нахичевань-на-Дону, а также около 20 сел в Мясниковском и Егорлыкском районах области.

«Кроме того, планируется изучение вопросов Нагорного Карабаха, а также роли России в спасении армян во время геноцида армян в Османской Турции в 1915 году», - сказал Кривопусков. Он добавил, что в рамках исследовательской деятельности лаборатории планируется проведение социологических исследований, международных научных конференций и круглых столов.

В презентации лаборатории армяноведения приняли участие Генеральный Консул Республики Армения в ЮФО Арарат Гомцян, председатель постоянной комиссии Законодательного собрания Ростовской области Николай Шевченко, председатель Ново-Нахичеванской-на-Дону армянской общины Арутун Сурмалян, заведуюший кафедрой Ереванского государственного университета Армен Карапетян.

Пресс-служба РОДСА.

Достойный потомок великого полководца

Атаман Международного армянского казачьего объединения, генерал-майор казачьих войск Сергей МАДАТЯН взял на себя нелегкую и почетную миссию — возродить дух армянского казачества и поставить его на службу своему Отечеству.

— Сергей Андреевич, нам приятно было узнать, что вы не только потомок знаменитого полководца 19 века, генерал-лейтенанта Валериана Мадатова, но и унаследовали его патриотизм. Вы говорили также, что ваша жизнь похожа на жизненный путь этого талантливого военачальника. Что вы имели в виду?

— Мой знаменитый прадед родился в Карабахе, я — в Ереване, но оба мы строили свою судьбу на русской земле. Служа России и сражаясь в российской армии, Мадатов никогда не забывал о своей родине, и как только представился случай, целиком посвятил себя делу ее освобождения и защиты. То же самое сегодня пытаюсь делать и я. В 1967-м я уехал из Еревана, два года служил в Вооруженных силах СССР в качестве офицера запаса, затем окончил в Москве юридический институт, работал в следственном управлении милиции. Но ни на миг не забывал о том, что я армянин и что в долгу перед родиной.

— Интересно узнать, велик ли род Мадатянов и поддерживают ли между собой связь его потомки?

- Мой отец, упокой Господь его душу, очень интересовался историей Мадатянов, стремился поддерживать связь с потомками через переписку, по телефону, порой навещал их. Но после его смерти связь эта ослабла, может быть, и потому, что Мадатяны рассеяны по всему миру и очень трудно поддерживать контакты со всеми. Чтобы объединить прямых и дальних потомков полководца, восстановить родственные связи, я намерен в ближайшем будущем основать международный фонд имени Мадатова. Мы попытаемся найти всех, пошлем им письма и предложим вступить в фонд. Это позволит нам также установить в Карабахе и в Ереване памятники нашему легендарному прадеду, о чем я давно мечтаю.

— Полководец Мадатов известен своим героизмом, победами в битвах за освобождение России, Армении, Карабаха. Достойно ли он представлен в истории Армении и России?

— К сожалению, как в Армении, так и в России имя Мадатова частично забыто, и мы, его наследники, пытаемся вернуть его имени былую честь и славу, напомнить, что он был героем трех войн — против Турции, Персии и армии Наполеона, что современники сравнивали его с наполеоновским маршалом Мюратом. Подвиги Мадатова связаны главным образом с Отечественной войной 1812 года. Он служил при двух русских царях — Николае I и Александре I, в его архиве сохранилось множество указов этих царей.

И вот, чтобы очистить от пыли веков легендарное имя Мадатова, мы учредили орден его имени. А возглавляемая мной организация учредила и памятную медаль имени Мадатова, которой мы награждаем людей, имеющих большие заслуги перед Отечеством. Наши усилия не пропали втуне: сегодня многие в России знают, кем был Валериан Мадатов и какую роль он играл в истории России.

— Вы возглавляете Международное армянское казачье объединение. В чем состояла необходимость создания этой действующей в России общественной организации, какие задачи стоят перед ней?

— Эта организация была основана в Москве в 2004 году - благодаря нашей инициативе, моей и заместителя председателя Комитета ветеранов войны РФ Баграта Князчяна. В первое время над нами посмеивались: мол, какое отношение имеют армяне к казакам? Но за пять лет деятельности этой организации мы сумели оправдать ее существование. Цель была одна — способствовать тому, чтобы проживающие на юге России армяне, русские и представители других наций жили в мире и согласии. Ни для кого не секрет, что между армянами и российскими казаками нередко происходят мелкие столкновения, которые во многих случаях грозили перерасти в срьезный конфликт и порой даже требовали военного вмешательства. После долгих размышлений мы, российские армяне, решили, что необходимо создать некое звено, которое способствовало бы поддержанию добрососедских отношений между армянами и казаками. А еще мы предложили комплектовать руководящие органы казачьих организаций, действующих в наиболее «проблемных» городах или районах России, и нашими кадрами в лице армянских атаманов. В этом случае можно было бы с легкостью предотвращать внутренние беспорядки, виновные наказывались бы по казачьим законам, не было бы необъективности ни в отношении русских, ни в отношении армян. У нашей организации есть еще одна миссия: возродить вековую дружбу между нашими народами, способствовать ее укреплению.

— Помогало ли вам имя Мадатова в решении ваших задач?

— Такой необходимости никогда не возникало. В 1812 году под командованием Мадатова воевали и донские казаки, он сам сражался плечом к плечу с легендарным атаманом Платовым, воевал вместе с казачьими полками Семчукова. Наш знаменитый карабахский земляк пользовался большим уважением и авторитетом в казачьей среде. И наша организация, созданная в его честь и носящая его имя, не могла не пользоваться таким же уважением. Достаточно сказать, что она как равная существует наряду с 11-ю действующими в России военными казачьими формированиями и более чем 500 казачьими общественными организациями. Более того, когда создавался Межгосударственный совет казачьих атаманов, мне, как и атаманам, представляющим Украину и Беларусь, была доверена должность первого заместителя председателя Совета. Представьте: среди 500 атаманов только нам троим была доверена эта ответственная должность. Это свидетельствует о том, что армянские казаки занимают достойное место среди общероссийского казачества. Подразделения нашего объединения действуют во многих странах мира: в США, Австралии, Болгарии, Кыргызстане, Армении,

Герб Международного Армянского Казачьего Объединения

Карабахе, а также во многих областях России.

— И все же, разве родина армянских казаков — не Россия?

— Если, не приведи Господь, возникает угроза войны в России или Армении, то наши казаки встанут на защиту как той, так и этой страны, поскольку они обязались в трудную минуту приходить друг другу на помощь. Согласно этому же принципу, если в Армении возникнет военная угроза, то вместе с нами на защиту армянской земли встанут и казаки других стран. Такова наша внутренняя договоренность. Тем более что такого рода опыт у нас уже есть: рядом с приднестровским атаманом воевали и армяне, и сегодня атаман Приднестровья клянется в случае необходимости прийти со своими отрядами на помощь армянам. Игнорировать это нельзя, особенно нашему армянскому государству, поскольку речь идет о многотысячной резервной армии, которая в трудную минуту будет сражаться рядом с нами. Это прекрасно понимают и власти Азербайджана, поэтому всячески пытаются привлечь на свою сторону казачью силу - несмотря даже на то, что казаки — христиане. А вот власти Армении пока что недооценивают значение казаков. И вот мы, армянские — и не только — казаки, взяли на себя миссию организовать в Армении, Карабахе, России ряд мероприятий, цель которых — укрепить понимание того, что военное сотрудничество с различными казачьими организациями и формированиями должно стать одним из важнейших элементов политики Армении.

— ***У вас имеется еще одна важная миссия, связанная с действующим во Франции Международным благотворительным фондом всемирной человечности...***

— Руководителем этого фонда является Его Сиятельство граф Петр Петрович Шереметев, выполняющий колоссальную работу для русской общины. Я являюсь Вице-президентом фонда и доверенным лицом Его Сиятельства графа П. П. Шереметева, и наделен полномочиями награждать орденами фонда героев-армян. Яуже говорил, что учрежден орден Мадатова. В ближайшее время мы собираемся учредить также орден Гая — Гайка Бжишкянца.

Тагуи АСЛАНЯН.

Лица московской национальности

Армяне начали селиться в Москве задолго до того, как лимитчики-милиционеры начали вылавливать в метро «лиц кавказской национальности».

Первым же бесспорным свидетельством проживания армян в Москве является относящееся к 1390 (по некоторым источникам – 1389) году упоминание в одной из летописей, что от дома армянина Авраама загорелся посад за городом, в результате чего сгорело много домов. Надо же армянам такое невезение! Столько армяне в Москве строили, столько служили, учили, какой вклад внесли в культурную и научную жизнь, а вот первое упоминание о них в Москве связано с большим пожаром, начавшимся от дома злополучного армянина.

Место тогдашнего поселения армян и сейчас легко найти на карте Москвы, оно так и называется - Армянский переулок.

Правда, так было не всегда. В XVII веке название переулка вполне могло порадовать сердце национал-патриота - он назывался Никольским по церкви или Артамоновским - в честь одного из именитых жителей, Артамона Матвеева. Именитых жителей и позже было предостаточно: Милославские, Тютчевы, Румянцевы, но никто из них не оставил здесь такого следа, как армянский род Лазаревых, выстроивших в начале XIX века училище для детей бедных армян, позже преобразованное в Институт восточных языков. Теперь в этом здании размещается посольство Армении, а потому войти туда непросто. Но если все-таки войдете, то можете рассмотреть обелиск с мраморными изображениями членов семейства Лазаревых. В конце XVIII века архитектор Ю. Фельтен - тот самый, что обнес Летний сад в Петербурге дивной решеткой, - построил в Армянском переулке на деньги Лазаревых армянскую церковь Воздвижения Креста Господня. В 1935 году Фельтен пал жертвой антирелигиозной пропаганды, а на месте церкви возвели школу.

Одним своим концом Армянский переулок упирается в Кривоколенный переулок, другой конец выходит на Маросейку, названную так потому, что на ней в XVII веке находилось Малороссийское подворье (малороссиян, по-нашему - украинцев, в те времена тоже не ловили на улицах). А самое забавное то, что сегодня на углу Маросейки и Армянского переулка расположено посольство Республики Беларусь. Вот такая на этом углу дружба народов. И жаль, что только здесь: и места, и работы в Москве всегда всем хватало, и все живущие в ней становились одним народом - лицом московской национальности.

Лев ОГАНЕЗОВ.

На Олимпийских играх-2008 в Пекине

Бронзовыми призерами Игр-2008 стали тяжелоатлеты **Тигран В. Мартиросян**, **Геворг Давтян**, **Тигран Г. Мартиросян**, боксер **Грачья Джавахян**, а также борцы греко-римского стиля **Юрий Патрикеев** и **Роман Амоян**.

Ирина КОМАРОВА

Метель

(почти по Пушкину)

Сергей проснулся от непонятного, зудящего звука-«ля-ля-ля»...

Это был очередной посттравматический день, а проснулся он от репродукторной песенки про любезного пастушка, который из-за болезни не пришёл плясать. Глаза открывать не стал, прислушался. Дождь шумел по крыше. Физиология заявила о себе разом. Захотелось сразу есть, пить, курить. Сергей Михайлович вспомнил медицинские назначения лечащего врача Лопатто, - оптимизма не прибавилось. Радиоточка допела песенку, объявила начало областных радиопередач.

Дикторский баритон значительно вещал:

- «…примета нынешнего дня в том, что трудящиеся Смоленского филиала завода «Компрессор» намечают достичь высоких рубежей на каждом рабочем месте. Коммунисты производственного объединения призваны быть впереди, показывать пример трудолюбия, творческого подхода к порученному делу в трудовых буднях. В социалистических обязательствах на 1983 год…»

Судя по сопутствующим шумам, в клинике трудовые будни кипели вовсю. Перемещались предметы наверху, вокруг палаты Серова Сергея Михайловича. Слышались шаги, постук и лязганье. Ранее не чувствовавшийся, общепитовский запах витал в комнате. Есть захотелось сильнее. Он стал гадать - принесут ли поесть либо поведут в столовую, или где там у них насыщают!?

Тут как раз в дверь стукнули пару раз, не дожидаясь ответа, кто-то открыл дверь, и вошёл большой человек. Выглядел он постаревшим и располневшим былинным героем, крупный, осанистый с каштановой шевелюрой без единого седого волоса. Лицо гладкое, только возле сложенных «куриной гузкой» ярких губ, две морщинки вниз к подбородку. Подбородок с ямочкой, глаза круглые, без зрачка и цвета - просто тёмные. Одет не в больничное, а в полосатый банный халат из-под которого выглядывали голые ноги, обутые в спортивные туфли. Вошедший сразу занял чуть ли не всё свободное место в боксе. Голос его был низким, почти бас. Заговорил в полный голос, будто был в зале или на открытом месте.

- Не вставайте, не вставайте…, - сделал жест рукой, будто придерживал Серова в постели, хотя Сергей Михайлович вставать намерения не выказывал, и более того не собирался. Визитёр прошёл в середину палаты, сел на стул, махнул полой халата, укрывая колени. Сразу заговорил выразительно, делая паузы в нужных местах, понижая и повышая голос.

- По-соседски, проведать вас зашёл. Представляюсь - Ковальчученков Пэ Пэ. Напротив вас квартирую. Вас знаю, учёный, из Москвы, Серов. Наслышан…наслышан. Вся больница шумит: воскресший, с того света вернулся. Победа советской медицины! Без смеха…Главный врач здешний, Винер, величина! Только у него и спасаюсь. Областные врачи в спецполиклинике мне диагноз неутешительный ставят и под нож заставляют ложиться, а Винер месяц меня здесь подержит, и я целый год в порядке. Не поверите, моложе лет на десять себя ощущаю. Вам–то он как показался? Человек с трудной судьбой…Военврач, фронтовик. Начальником госпиталя был в войну, а потом исполнял интернациональный долг…. Простите, вы член партии? С какого года? Ну, тогда порядок… В Афганистане. Многие ему завидуют, творят интриги. Я как могу, заступаюсь за него, хотя, по-правде, мне его нигилизм не совсем нравится. Он, знаешь, насмотрелся по заграницам их образа жизни и считает, что и у нас такое возможно. Да у нас такой народ, что сам просит: «Запретите нам! Запретите воровать, бездельничать, распутничать, материться, сходить с ума!» Если не закручивать их, не озадачивать вовсю, то всё прахом пойдёт. Я-то знаю. Руковожу давно. Ты кто по профессии?. Сергей Михайлович неудачно, механически сказал: «Радиохимик». Ковальчученков придирчиво переспросил. - Так химик или радио? Сергей Михайлович начал бы-ло объяснять, но собеседник махнул рукой: «Ну, да ладно. А где работаешь? Био..физики…Никогда не слыхал».

Сергей Михайлович разочарованно, – стало быть кормить его не собирались, - стал слушать.

Ковальчученков откинулся на спину стула, заговорил весомо: «У меня за плечами институт культуры, в прошлом. Это сейчас я Райторгом руковожу, а до этого зав. отделом культуры, секретарь райкома,… но никогда не возвышал себя. Всегда с народом. За советом, за мудростью старшего поколения обращаюсь к простым советским людям. Заслугами перед партией не кичусь, хотя был представлен к «Знаку почёта». Ну, это когда я был председателем областного совета Всесоюзного общества изобретателей и рационализаторов. Проявлял высокую активность и всегда опирался на поддержку партийных организаций, хозяйственных руководителей. К примеру, в производственном объединении «Аналитприбор», организовал экспериментальный цех, в частности и для отработки наиболее сложных изобретений. К сожалению, хозяйственные руководители завысили эффективность изобретений и рационализаторских предложений, чтобы увеличить суммы премий. Я вскрыл и доложил, куда следует. Но, тогда кумовство и покрывательство помешало наказанию виновных, только сам я и пострадал. Следует усовершенствовать нормативные документы по вопросам материального поощрения изобретателей и содействующих им работников, установить строгий контроль над правильным расходованием средств, ассигнуемых на эти цели. Изобретатели вносят ценный вклад в научно-технический прогресс. Пусть же плоды их дерзаний и творчества лучше служат дальнейшему повышению экономического и оборонного могущества социалистического Отечества, росту благосостояния советских людей!».

Всё это проговорил Ковальчученков, находясь как бы в трансе, с остекленелыми глазами. Помолчал, спросил начальственным тоном: «Куда же ты ехал? А на ночь глядя почему? Неосторожно… Водитель, наверное, поддавши был - это у них обычно… В своё время я сам в такую же дорожную неприятность попал. Когда ещё культурой руководил в области. Ты молодой ещё, тебе полезно послушать». Ковальчученков откинулся на спинку стула, приобрёл выражение лица чтеца-декламатора, и как бы «наизусть» читая текст заговорил: «Мы со секретарём обкома поехали к столетию..., - тут он поднял торжественно указательный палец и наклонил немного голову, - .... проверять подготовку школ и домов культуры». Дата приближалась, было уже начало марта. Проверив засветло несколько благополучных объектов, отобедали по-товарищески в совхозе имени Чапаева. Начало темнеть, когда вдруг «Елы-Палы», (ну это так иной раз мы Евгения Павловича по-дружески, конечно, называли между собой) решил в Гончаровку в колхоз «Имени 22 съезда» с той же целью заскочить. Это если напрямки, по трелёвочной лесхозовской дороге верст с десяток, не боле. Чапаевцы собрали нам в дорогу домашней снеди, как сейчас помню - пару жареных гусей, кусок окорока, грибов, настойки местной, облепиховой… мы и тронулись. Едем, конечно, разговариваем о том, что недалек день, когда начнется весенний сев. Надо думать над тем, как лучше организовать эту работу, кто поведет машины в поле. Ведь успех на севе зависит, прежде всего, от механизаторов, от того, насколько хорошо знают они технику, передовые приемы и методы работы, прогрессивные технологии возделывания сельскохозяйственных культур.

Стемнело, и тут же начался буран. Дорога шла лесом, колеистая…

Вдруг стали буксовать в снегу. Водитель вылез, начал в цепи обувать колёса. Мы тем временем еще раз перекусили. «Елы-Палы», давай водителя подгонять, хотя и сам понимал, что не виноват он. Что поделаешь - погода и дороги у нас не как в Германии (не бывали, часом?). Едем дальше…

Не открывается Гончаровка, а по времени давно уже должна быть. Кругом заносы, сыплет сверху, метёт со всех сторон, Тьма-тмущая! И вот, наступил момент, когда застряли в снегу окончательно. Стоим…

«Как с топливом?» - спрашивает Евгений Павлович водителя, а

➲30

тот, трясясь, отвечает: «На нуле…».

Заглушили двигатель. Ты, понимаешь, ужас охватил меня. Местоположение неизвестно, мороз крепчает, снег валом валит, аккумулятор садится на глазах. Выпили ещё по стаканчику для сугрева, но не в радость. Шофер говорит: «Я вперёд пройду, может быть, разгляжу, где мы». Ушёл… Евгений Павлович мрачно молчал, а я, пытаясь разрядить обстановку, начал докладывать о планируемом областном конкурсе на лучшее исполнение песни о Ленине, Владимире Ильиче. Закончил доклад – никакого улучшения в настроении руководителя не случилось. Ну, думаю...

С час времени прошло, вдруг тракторный шум спереди, фары сквозь деревья засверкали. Подъезжает ДТ-54, наш шофер оттуда цепляет буксир и говорит, что нашёл трактор в километре отсюда, тарахтел, мол, на «холостых». Водителя не было, вот он и воспользовался самостоятельно. А жильё недалеко - видел свет вдали.

Безобразие, конечно, самоуправство, разгильдяйство, но тогда не до этого было. Евгений Павлович сел за руль, водитель наш в трактор и через час подъехали к первому дому села. Вышли, посмотрели – видим, это школа. Вывеска облезлая на крыльце, но в отблеске фар прочли: «Восьмилетняя школа». Я никогда в этих местах не бывал, по их малозначимости, а Евгений Павлович за год работы просто не успел ещё добраться. Водитель подошёл к дому, начал стучать. Минут через десять его через дверь послали по - матери, и пригрозили пальнуть из ружья. Тут «Елы-Палы» приободрился, скакнул на крыльцо и говорит: «Я секретарь обкома! К вам прибыл с проверкой. И это храм науки? Таких выражений на авторемонтном заводе, где одни «зеки», не услышишь. Вы, мерзавец, кем здесь работаете? Немедленно впустить!».

Тут же дверь открылась, впустили нас. Школа - одно убожество. Деревянное одноэтажное здание, печное отопление, потолки просевшие. Ни наглядной агитации, ни портретов членов политбюро. Ленин, Владимир Ильич, прости меня господи, мухами засиженный. Мужчина, который нас пустил вовнутрь, оказался директором школы, пацаном, только что после педагогического техникума. Жил с женой при школе. Толком ничего не понял, сробел. Тут Евгений Павлович ему говорит:

- Письма, поступающие в обком партии, свидетельствуют о том, что учеба механизаторов по-настоящему у вас в хозяйстве не налажена. Даже для работы в одну смену не хватает восьми трактористов, а обучается всего четыре человека. Запоздали с формированием учебных групп, организацией механизаторского всеобуча! Почему, черт возьми, занятия проводятся по сокращенным программам, что снижает качество обучения? Мы серьёзно спросим с хозяйственных руководителей за организацию учебы механизаторов!

Директор чуть не в обмороке.

Евгений Павлович цап за телефон - ан нет, не работает. Директор говорит: «Никогда и не работал». Тогда Евгений Павлович распорядился: «Председателя колхоза сюда, парторга сюда, секретаря комсомольской организации и председателя сельсовета сюда!».

Директор, надев тулуп, нацепив малахай, отправился собирать актив, жена его забегала с чайником, стала чистить картошку, но «Елы-Палы» всё это пресёк. Пока ждали посыльного, осмотрели школу. Он отмечал недостатки, а я записывал. Долго так ходили. Даже пришлось мне, по распоряжению Евгения Павловича, принести часть припасов из остывшей машины, для поддержки работоспособности.

Наконец, весь в снегу, вернулся директор с двумя мужиками. Оказалось, что председатель уехал в район, парторг на свадьбе в каком-то Кукуеве, председатель сельсовета то ли угорел, то ли пьян в стельку - не подняли. Прибыли в школу бригадир и кассир сельсовета, а комсоргом оказался сам директор школы. Тут же Евгений Павлович уволил всех отсутствующих и строго допросил по состоянию дел присутствующих. Бригадир знал только про запчасти, но главного инженера в их хищении и в пьянстве обличил. Кассир пошёл дальше: заложил по-полной председателя сельсовета (растраты, аморалка, ну, и конечно пьянство). Комсорг по началу, отмалчивался, но затем описал художества председателя колхоза со старшеклассницами, припомнил отказ в предоставлении дров педагогам и доложил о наглом приставании в пьяном виде означенного председателя к его - комсорговой жене.

Евгений Павлович обещал всё исправить, но с другой стороны, призвал всех обратить особое внимание на учёбу механизаторов: «Это поможет улучшить квалификацию водителей, обеспечить двухсменную работу агрегатов. В хозяйствах области с каждым годом расширяются площади, на которых сельскохозяйственные культуры возделываются по индустриальной технологии. Учитывая, что такая технология требует точного выполнения всех агротехнических операций, необходимо привлечь к этой работе наиболее опытных людей, механизаторов первого и второго классов, вооружить их специальными знаниями».

Напомнил о юбилее Ленина, Владимира Ильича, обязал всех провести собрания, наладить агитацию, а директору школы наказал: «…художественная самодеятельность чтоб была! Приеду проверять лично!»

В заключение потребовал немедленно заправить его транспорт и на тракторе проводить до приличной дороги.

Бригадир и кассир с облегчением бросились выполнять приказ, а мы, с представителями колхозной интеллигенции поужинали, поговорили о моральном кодексе строителей коммунизма. Евгений Павлович растрогал до слёз хозяйку, сказав ей: «Почетна и ответственна миссия учителей сельской школы: им доверено воспитание молодого поколения. Талантливые учителя и педагоги, щедро делятся со школьниками знаниями, помогают им обрести идейную убежденность, трудолюбие, высокую нравственность. Творческий потенциал сельского учительства сегодня велик. Полнее использовать его значит обеспечить повышение уровня знаний и коммунистического воспитания молодежи».

Тут шофер забежал сказать, что можно ехать. Сели и поехали. Бригадир управлял трактором, а бухгалтер, вперёд смотрящим, сидел на капоте дизеля и указывал путь по пересечёнке. Тащили нас по снежной целине часа два. Наконец выбрались на шоссе. Простились с бригадиром, приказав ему прибыть в обком завтра же, для написания заявления в Комитет народного контроля по всем фактам преступного безобразия.

Евгений Павлович был даже доволен, что случилось такое приключение с ценным наблюдением реалий сегодняшнего дня. Глубоко задумавшись, он смотрел в лобовое стекло машины, на ливневый снег, бушующий в лучах фар. Я, мучимый изжогой после гусятины, никак не мог уснуть и мечтал о бутылочке «Ессентуков» или «Нарзана». Вдруг слабый вскрик руководителя насторожил меня. Евгений Павлович резко приказал шофёру остановиться и выскочил из машины, крикнув: «За мной, Петр Петрович!».

Я бросился вдогонку. Пробежав вперёд несколько метров назад, он остановился у дорожного указателя, на котором мы увидели испорченную следами ружейной дроби надпись: «Смоленская область». Это означало только одно - заблудившись в лесных просеках, в темноте, мы заехали на чужую территорию, в соседствующую область, навели там «шухер», дезориентировали местных жителей и неизвестно, чем теперь это всё закончится.

Удовольствие от поездки было испорчено. Добрались до Центра к утру. Евгений Павлович вышел из машины, не простившись со мной. На следующий день, на планёрке начальник УВД докладывал об угоне трактора из Липнинского леспромхоза. Трактор исчез бесследно.

В этот же день я был переведён из Облисполкома в Областной ВОИР. Об истории этой я никогда никому не рассказывал – только тебе, сам не знаю почему, поведал… Дела давно минувших дней, ха-ха-ха… Ну, как тебе?

Сергей Михайлович, совершенно не вдохновлённый рассказом Ковальчученкова, из вежливости сказал, первое попавшееся: «Интересней было бы, если бы вы таким образом через границу махнули, в Польшу к примеру...». Ковальчученков вдруг помрачнел, пристально посмотрел на Серова и, резко встав с места, так, что полы его халата разлетелись, сказал: «Не смешно!».

Пошёл к двери и, уже открыв её, остановившись в дверном проёме, добавил, странным тенорком, обращаясь к окну: «Ты, моё доверие оправдай, ни гу-гу, смотри! Всё, пора на процедуры… Бужирование, то да сё…обед, опять же. А с Винером, ты поосторожнее. Интеллигент-скептик. О нем у меня знаешь, где спрашивали? То-то…». Петр Петрович совершенно неутомлённый долгой речью, удалился. Сергей Михайлович только сейчас понял, что весь монолог он выслушал с окаменевшим лицом, на котором застыла дурацкая улыбка. Шея ныла от долгой неподвижности. Опять за-

Э31

30 ➲

хотелось есть. Разминая шею и принюхиваясь, насколько ему позволял разбитый нос, он почувствовал очаровательный обеденный запах, примешивающийся к медицинскому, больничному. Рот тут же наполнился слюной. Надо было срочно обращать на себя внимание. Тут дверь в палату открылась, вошла пожилая усатая санитарка с алюминиевой миской, в которой возвышалась горка пюре, по сторонам горки лежали котлетка, ломтик хлеба и солёный огурчик. Без лишних слов она подкатила к кушетке стеклянный столик, покрыла его белой тряпицей, поставила миску, рядом положила ложку. «Кушать, пожалуйста...», - сказала, и, сложив руки на груди, стала смотреть, как он ест. Сергей съел всё моментально. Санитарка приняла от него пустую миску, дала бумажную салфеточку, и, пообещав вернуться с «кисельком», ушла.

Вместо неё, через минуту в палату вошёл Лопатто, и, оглянувшись на дверь, которую почему-то не закрыл, тихонько спросил: «Что вы такое сказали Ковальчученкову, что он на вас заявление в прокуратуру о гнусных инсинуациях с вашей стороны и провокационных высказываниях пишет?».

Из книги «Странный медальон».

P.S. С рассказами автора книги прозы «Странный медальон» я познакомился около двух лет назад. И сразу отметил его профессиональный - писательский - уровень. Многое можно похвалить: авторскую зоркость, особенно в деталях повествования, умение строить диалоги героев, владение словесным портретом, доверительность сюжет. И, конечно же, добротный литературный язык. Оттого и читать рассказы, равно как и гротескную повесть, интересно. К тому же, автор свободно ориентируется во временных пластах истории, в том числе и российской. Так что мы имеем дело со вполне сложившимся русским прозаиком, чья творческая манера иногда напоминает нам работы Замятина, Платонова. К тому же она - остросовременна, чем очень близка читателю нынешнему. Мне остается пожелать автору устойчивого успеха.

Арсентий СТРУК,
член Союза писателей СССР, член-корреспондент Петровской академии наук и искусств, г. Санкт-Петербург

Писатель должен творить

Ким Бакши – писатель и кинодраматург. Более сорока лет занимается древней и современной культурой Армении, изучает манускрипты, хранящиеся в Армении, в Матенадаране и во многих других собраниях древних книг, в крупнейших библиотеках мира. Армянские манускрипты и судьбы народа – главная тема шести его книг и двадцатисерийного телевизионного фильма «Матенадаран», автором сценария которого он является.

Ким Бакши – лауреат Премии имени Ованеса Туманяна Союза писателей Армении и Государственной премии Республики Армения, а также Международной премии имени Фритьофа Нансена.

– Я знаю, что совсем недавно Вы вернулись из поездки по США, Англии и Франции, где собирали материал для новой книги. Тема ее перекликается с темами Ваших предыдущих работ об армянской культуре, о древних манускриптах, но на этот раз она связана с Нагорным Карабахом. Расскажите, что Вам удалось сделать.

– Я в этом году сначала поехал в Париж и там работал в Национальной библиотеке, затем в Лондон и там работал в Британской библиотеке – одном из крупнейших и авторитетнейших хранилищ книг и рукописей в мире. Если сюда прибавить Венскую библиотеку и отчасти библиотеку в Петербурге, то этим списком, в общем, исчерпываются все великие книгохранилища мира.

Потом полетел прямо в Чикаго. Не потому, что этот город – духовный центр, а потому, что в Чикагском университете хранится так называемое Красное Евангелие. Эта рукопись носит еще и другое название: Красное Евангелие Гандзасара. Оттуда я полетел в Лос-Анджелес, в библиотеку Пола Гетти – там тоже есть армянские манускрипты.

Моя будущая книга – о духовной истории Нагорного Карабаха, или, как его называют армяне, Арцаха. Я не разбираю, кто прав и кто виноват в конфликте между Азербайджаном, армянским населением Карабаха и Арменией. Я не буду специально приводить никаких политических документов. Но цель моей книги - показать, какое значение эта земля имела в истории культуры и что она может дать для нашего духовного мира сегодня. Скажем, то прекрасное Евангелие, что хранится в университетской библиотеке в Чикаго.

Я хочу рассказать о бережном отношении к армянской, к арцахской культуре, которое я видел во Франции, в Англии и в Америке. Рассказать о хранилищах манускриптов, и не только армянских. Поставив армянские рукописи в контекст мировой культуры, я хотел бы ввести Арцах в контекст мировой культуры, положить на весы большого дела признания Арцаха тот факт, что к его духовным, культурным ценностям бережно и с трепетом относятся не только дома, но и в крупнейших культурных центрах мира.

Я уже несколько лет езжу в Арцах, побывал и в столице, и в деревнях. И хотя я специально в политические разговоры не пускался, а просто смотрел, как живут эти люди, что они думают о своем будущем, о своей жизни, я понял, что нельзя победить народ, который готов умереть, но остаться на этой земле. А покорить этих людей нельзя.

Теперь о том, что такое Красное Евангелие. Это очень интересный манускрипт. Люди, которые писали о нем раньше, считают, что Красное оно потому, что в его миниатюрах преобладает киноварь. Первоначально рукопись находилась в стенах Гандзасарского монастыря в Карабахе, а потом перешла к двум князьям, передавшим его церкви, построенной на их деньги в неприступной крепости Шикакар.

Кем это были перекрашены миниатюры – пока неясно. В рукописи очень много памятных записей – и в конце манускрипта, и на свободных листах, но они почти не читаются сегодня. Гарегин Овсепян замечательный арменовед и филолог, воин и священник (он стал католикосом и участвовал в Сардарабадской битве), в 1940 году видел это Евангелие в Чикаго и оставил очень много сведений о нем. Я пытался найти что-то из его записей, но пока безуспешно.

Когда берешь в руки рукопись, всегда интересуешься, какими путями она прошла, какие судьбы с нею сплетены, но в основном – и датировкой, и первоначальным художником – тем, с чего начала эта рукопись хождение по миру. А тут я выяснил, что очень многие армянские рукописи, которые составляют гордость Матенадарана, очень много времени провели в Арцахе. Например, знаменитое Евангелие католикоса Вазгена I, раннее Евангелие с удивительной историей, или Карманчац – жемчужина коллекции, долгое время оставались в Арцахе. Когда на всей территории Армении исчезла государственность и исчезла власть, - книги сохранялись в Карабахе. Местные князья вступили в альянс с монголами, и даже принимали участие в их походах против сельджуков. Но когда они шли в поход вместе с монголами, они на покоренных землях выкупали армянские рукописи, освобождали пленников – они оставались армянами. Так многие манускрипты и попа-

➲ 32

ЗТЭ

ли в Арцах, который и стал их хранилищем.

Я в своих путешествиях по Карабаху старался бывать в тех селах, у тех развалин или в тех церквях, которые и хранили эти рукописи. Удивительным образом в Арцахе очень много церквей, которые очень интересно называются. Есть церковь Чудесный Доктор (имеется в виду Христос), Святой Нарекаци (поэт, причисленный к лику святых), Маленький Рай… И есть удивительная церковь Красное Евангелие. Я с трудом разыскал ее развалины - в той деревне, где она должна была быть, никто о существовании церкви уже не знал.

Многие из монастырей требуют раскопок и исследований, работы там непочатый край, но тем не менее, как это часто бывает в армянских храмах, в отличие от русских, которые часто заброшены, - если стоят хотя бы стены, то непременно найдется и старушка, которая внутри поставит свечку и повесит маленькую дешевую иконку, - и церковь оживает.

Евангелие находилось на территории Арцаха вплоть до 15 века, и именно здесь, возможно, нашелся какой-то умелец, который решил сделать миниатюры «побогаче», перекрасив их, и книга уже под именем Красного Евангелия начала свое дальнейшее путешествие. Сначала в Западную Армению, потом ее много раз продавали и выкупали, и обрывки записей об этом сохранились. Потом она была продана за океан и попала в Чикаго, долгое время была во владении одного армянина, который и передал ее университету. Вот ради этой рукописи я и совершил путешествие за океан.

– Ваш интерес к Армении связан с ее историей, а Ваши книги обращены к древности. Знаете ли Вы современную армянскую литературу, следите ли за тем, что нового происходит в этой области?

– Армянских писателей невозможно отучить писать. Все вроде против них – и денег нет, и читателей. Но пишут. Есть там и поэты, и прозаики, некоторых я знаю по переводам на русский язык, тем более, что общество русско-армянской дружбы недавно издало сборник рассказов в новых переводах. И там очень много новых имен, причем прекрасных имен. После смерти Гранта Матевосяна я было запечалился и все думал, кто сможет заполнить теперь эту брешь. Теперь вижу – есть мощные хорошие свежие таланты. Кстати говоря, очень немолодой уже Сос Саркисян написал роман. Я недавно закончил читать рукопись в хорошем переводе – очень глубокая и оригинальная по форме вещь, настоящая энциклопедия армянской жизни. Вообще Сос Саркисян известен тем, что он не только хороший актер и режиссер, но и хороший литератор. Надо бы издать эту вещь, она откроет нам совсем другую Армению.

Так что литературная жизнь в Армении продолжается, насколько это возможно в маленькой стране после исчезновения общесоветского рынка. Поэтому местные литераторы варятся в своем соку. Хотя при этом у них единый союз писателей - не так, как у нас. И когда мы приезжаем, я вижу, что жизнь, если не кипит, то, по крайней мере, не замерла. Писателя, повторяю, трудно заставить не писать, хотя сейчас этот статус не дает никаких преимуществ – нет ни гонораров прежних, ни благ, и если человек пишет – он пишет на чистом энтузиазме.

– А какова сейчас ситуация с русским языком в Армении?

– На словах она прекрасна. Подписано много правильных соглашений. Но если поговорить с людьми, то выясняется, что между словами и декларациями государственных деятелей и положением дел со школами, в частности в Ереване, - пропасть. Дело ведь в чем? Русская культура в виде книги, учебника, в виде научной литературы – это гигантское богатство. Но русская речь начинает умолкать, язык забывается. В главной публичной библиотеке Армении сотни томов на русском. Но пройдет 5-7 лет, и они перестанут быть понятны. Мне сказали, что для того, чтобы перевести все эти книги на английский, понадобится десять бюджетов такой страны, как Армения. И если угаснет знание русского языка – возникнет множество проблем. Беда не в том, что армянин приедет в Москву и не сможет здесь объясниться с милиционером. Беда в том, что русский язык становится непонятным, и вместе с ним армяне утрачивают, выводят из своего культурного обихода огромные духовные, моральные и художественные ценности.

Но что интересно, в Карабахе правительство Москвы финансировало проведение серии школьных конкурсов на знание русского языка. Я был в районном центре на таком соревновании: дети пели русские песни, говорили между собой по-русски, задавали друг другу вопросы о русской литературе. Было очень трогательно. В Арцахе русский язык более принят, чем в Армении, он там хорошего качества. И Министерство просвещения, и директора школ, и учителя – все большие патриоты русского языка и много делают для его сохранения. Когда они везут своих учеников в Ереван, они там занимают первые места в ученических конкурсах. Но в Москву их не посылают, потому что они из непризнанной республики. И этот крысиный страх меня убивает. Одно дело, когда министры иностранных дел соблюдают дипломатические формальности, но тут дети…

– Так что же, связи угасают?

– Не только с нашей стороны, но и с армянской стороны не очень много сделано для того, чтобы их поддерживать. Армяне считают: мы-де древний народ, народ великой культуры и нечего нам заниматься саморекламой. Они мало заботятся о переводах, о своевременной доставке информации. Если нужно какое-то мероприятие провести – они к этому лениво относятся. Я не вижу в них ярко выраженного желания, чтобы Армения была представлена вовне более открыто.

В мире, который переполнен потоками информации, люди, которые оказались вне этих потоков – их не существует фактически, мир о них не знает. Поэтому армяне и не замечены в Москве, и отношение к ним никакое. Связи наши информационные очень слабы. Но я много лет являюсь болельщиком Армении и считаю, что в каждом народе должен быть человек, который защищает честь своей страны тем, что любит другой народ. Потому что когда мы любим другой народ – мы защищаем честь своего. Есть поговорка русская: наше дело петушиное – прокукарекал, а там хоть не рассветай. Вот я и кукарекаю и буду кукарекать и дальше.

– На первый взгляд отношения между Россией и Арменией радужные. Проводится множество помпезных мероприятий, посвященных этому стратегическому союзу, где произносится множество деклараций о вечной дружбе. А на человеческом уровне остались ли у двух народов чувства друг к другу, нынешнее состояние наших отношений соответствует звучащим декларациям?

– Праздников и банкетов проводится множество – что в КДСе, что в ХХСе. Большинство из них проводится для того, чтобы выжать скупую ностальгическую слезу из московской диаспоры. Я, когда вижу на сцене прекрасные народные ансамбли, испытываю гордость за армянский народ и сожаление оттого, что не удается залучить на концерт русскую аудиторию. Очень часто в огромных концертных залах, где выступают армянские артисты, пустуют места.

Но вот когда я приезжаю в Армению, - а я это делаю часто, - и мы, бывает, сидим за столами, пьем армянскую хорошую водку, я убеждаюсь, что привязанность к России в армянском народе крепка как нигде. Но, на мой взгляд, Россия в последнее время делает все, чтобы эту любовь отбить. Это и удивительно, и обидно, но это так.

В России к Армении – стратегическому союзнику – относятся так же, как к Грузии или как к Азербайджану. Надо ли нам устанавливать хорошие отношения с Азербайджаном? Конечно, надо! И с Грузией, с которой нас связывает и история, и культура, безусловно, необходимо восстанавливать отношения.

Но стратегического союзника не душат за долги. А Россия взяла в уплату долга последние работающие предприятия в Армении, обещала их быстро восстановить, дать людям рабочие места. Но прошло 10 лет – и ничего не сделано, армяне сетуют: у нас отняли, а себе не взяли. Просто выбросили – и все.

Мы не должны отношения с этой страной ставить на коммерческую основу. Армения – это страна, где у нас военные базы. Не будет Армении или перекинется она на сторону США – не только все Закавказье мы потеряем, но и наши северокавказские республики.

Армяне активно участвовали в Отечественной войне. В церкви Святой Гаянэ в Эчмиадзине я случайно познакомился с одним из ветеранов. Он награжден орденом, медалями, а живет как нищий. Ну почему нашей стране не платить ветеранам войны такую же пенсию, как в России? Неужели она обеднеет, если заплатит эти деньги двумстам человекам? Но это такой аргумент для народного сознания, понимания, что никакие другие аргументы его не перешибут. **Если мы кого-то называем другом, это слово надо произносить на весь мир, а не шепотом.**

Беседу вела Армила МИНАСЯН.

На собранные уже средства изготовлен гипсовый бюст адмирала Исакова, что и является формой для литья его из бронзы. Необходимы средства для завершения работ, исходя из нашего патриотического долга, товарищи!

Наш патриотический долг

Уважаемый читатель!

В 2006 году журнал «Горцарар» подробно рассказал о переданной Эдуардом Петросяном в дар Музею ВОВ на Поклонной горе картины «Танец Победы», на которой изображено, как солдаты 89-ой Таманской армянской дивизии танцуют Кочари перед рейхстагом в мае 1945 г. (ныне экспонируется в зале подарков Музея).

В настоящее время нам удалось добиться согласия Центрального музея ВОВ на воздвижение бюста одного из самых достойнейших армян – адмирала флота Советского Союза Исакова (Исаакяна) Ивана (Ованеса) Степановича.

Как Вам известно, столь высокого звания за всю историю советских вооруженных сил удостоены были наряду с Исаковым И. С. еще два военачальника: адмиралы Кузнецов Н. Г. и Горшков С. Г., которым благодарная Россия установила бюсты в Музее.

Увы, бюста нашего доблестного соотечественника в том почетном ряду нет. Отметим, что адмирал Исаков И. С. был также крупным стратегом, создателем «Морского Атласа», членом-корреспондентом Академии наук СССР, членом Союза писателей СССР.

В период войны участвовал в сражениях на всех флотах в разгроме фашистской Германии и милитаристской Японии. В 1943 в ожесточенной морской схватке на Чёрном море потерял ногу, но скоро вернулся в строй и воевал до последнего дня Второй Мировой войны. Родина наградила его Золотой звездой Героя Советского Союза и шестью орденами Ленина!

Наш патриотический долг – воздать должное памяти И. С. Исакова, организовать создание бюста адмирала с надписью Исаакян и подарить Музею, чтобы не придать забвению имя выдающегося сына армянского народа.

Федеральное агентство по культуре и кинематографии

Федеральное государственное учреждение культуры
«Центральный музей Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.»
(Центральный музей Великой Отечественной войны)

Ул. Братьев Фонченко, 10, г. Москва, 121170. Телефон (495) 148-55-50. Факс: (495) 145-55-58
E-mail: M421@mail.museum.ru

2.07.07г. № 013-5/1043

На № ____________

Представителю
журнала «Горцарар» в г. Москве
Э.В. Петросяну

Руководителю
инициативной группы
армян – ветеранов Великой
Отечественной войны
Г.С. Арутюняну

Уважаемые Эдуард Владимирович и Георгий Самвелович!

В федеральном государственном учреждении культуры «Центральный музей Великой Отечественной войны 1941 – 1945 гг.» рассмотрено Ваше обращение.

Выражаем Вам искреннюю благодарность за проявленную инициативу по изготовлению бюста Героя Советского Союза Адмирала Флота Советского Союза Исакова (Исаакяна) И.С. с последующим дарением его музею.

Бюст знаменитого флотоводца станет достойным экспонатом в новой военно-исторической экспозиции, создаваемой по поручению Президента Российской Федерации.

С уважением

И. о. директора А.Ю. Татулов

Исп. Н.Т. Тамбовцев,
тел. 148-04-61.

Полагая, что Вы, уважаемый читатель, можете изъявить желание поучаствовать в нашей инициативе, предоставляем ниже номер специально открытого счета на имя главного редактора журнала «Горцарар», на котором аккумулируются средства на создание бронзового бюста адмирала Исакова И. С.

Сумма взноса на Ваше усмотрение.

Торжественная церемония передачи экспоната Музею планируется в середине 2009 года.

Получатель: ***Бекчян Ваграм Владимирович.***
Основание: ***на воздвижение бюста адмирала Исакова.***
Номер счета: ***40817810200010000897.***
Банк: ***Филиал АКБ «Фора-Банк» в г. Калуга (ЗАО).***
ИНН ***7704113772.***
Регистрационной номер ***1885/1.***
Местонахождение: ***г. Калуга, ул. Кирова, 63.***
К/с ***30101810000000000770 в ГРКЦ ГУ ЦБ по Калужской области.***
БИК ***042908770.***
Тел./факс: ***(4842) 59-19-92.***

Н. Г. Тер-Григорянц
Председатель Совета объединения ветеранов войны и военной службы центрального аппарата Сухопутных войск ВС РФ, генерал-лейтенант,

Г. С. Арутюнян
Руководитель инициативной группы армян – ВОВ, член Союза журналистов СССР,

В. В. Бекчян
Главный редактор журнала «Горцарар»,

Э. В. Петросян
Представитель журнала «Горцарар» в г. Москве.

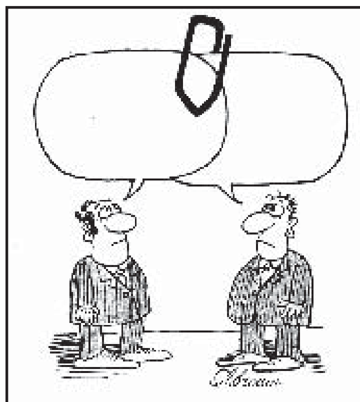
Меня ни на минуту не покидала мысль, что место мое на корабле, где я вместе с моими друзьями ответственен перед народом, и что в холодном Финском заливе защищаю не только Россию, но и Армению.

Живу Арменией. Очень люблю мой народ-творец. Желал бы увидеть прекрасные ущелья и леса чудесного Лори, голубой Севан, стоять в садах на вершинах Норка и без конца смотреть на мать наших городов — чудесный Ереван, вкусить лакомые плоды Араратской долины...

Я старался подражать адмиралу Серебрякову, генералам Мадатову, Лазареву, Тер-Гукасову и другим (хотя мне до них далеко)...

Иван ИСАКОВ.

Исторический анекдот

Французский врач и астролог, лейб-медик Карла IX Мишель Нострадамус считается величайшим прорицателем всех времен. Его предсказания, написанные в форме четверостиший-катренов, касались грядущих событий и деятелей европейской истории. Вероятность подтверждения прогнозов гениального прорицателя за прошедшие четыре с половиной столетия перевалила за 90%. Этим необъяснимым даром (умением «заглядывать» в будущее) владели многие прорицатели, но только Настрадамус сумел «проникнуть» в будущее на целых 2242 года (с 1555 по 3797 гг.).

Так, он предсказал появление на мировой политической арене таких фигур, как генералы де Голль и Франко, Ленин, Сталин, Гитлер, Муссолини, французскую революцию 1789 года, поражение Наполеона I в России и пожар Москвы, убийство эрцгерцога Франца Фердинанда, Октябрьскую революцию в России, «атомные грибы» над Хиросимой и Нагасаки и множество других событий.

Но оказывается, что известно немало случаев и неосознанных прорицаний, которые скорее следует назвать «прорицаниями поневоле». Вот один из таких случаев, описанный в романе Элиаса Конетти «Ослепление», опубликованном в 1935 году в Вене.

Персонаж романа Фишерль, страстный любитель шахмат, однажды видит странный сон: будто он становится чемпионом мира, переселяется в Америку и начинает жить затворником. Далее одному из журналистов удается напасть на его след. И когда на следующий день толпы репортеров столпились у его дома, он обращается к ним со следующей речью: «Джентльмены, мне крайне неприятно, что меня повсюду называют Фишерль. Мое имя - Фишер. Надеюсь, что вы широко оповестите об этом общественность!..».

Было бы смешно предположить, что Бобби Фишер стал 11-м чемпионом мира по шахматам после прочтения этого романа. Он о его существовании даже не знал. Доподлинно известно также, что и автор романа не обладал даром ясновидения. Тогда как же объяснить сей феномен? Объяснение может показаться анекдотичным и фантастическим: «прорицание поневоле» Элиаса посредством многочисленной армии читателей этого романа смогло воздействовать на подсознание Бобби Фишера, внушив ему, что он «обречен» стать чемпионом мира. И он им стал!

И все же. Случай с Фишерлем, персонажем романа, - чистой воды прорицание. Но забавное здесь то, что об этом так и не узнал ни автор романа Элиас, ни великолепный Роберт Фишер.

Мудрая жена Пифея

Известна мифологическая история о золоте, связанная с именем легендарного царя Мидаса. Однако не всем известна подобная история, действительно случившаяся в древние времена.

У Пифея, купца и географа, современника персидского царя Ксеркса, была очень умная жена. Пифей разбогател благодаря найденной им золотой жиле. Он полностью предался добыче золота и, будучи главой города, сограждан тоже принуждал заниматься только промывкой золота.

Остальные ремесла и занятия были забыты, что вызвало сильное недовольство женщин. Они обратились к жене Пифея с просьбой исправить создавшееся положение. Та призвала к себе золотых дел мастеров и в строгой тайне заказала изготовить золотой стол, золотые хлеба, печенья, плоды и любимейшие блюда Пифея, который в это время был в отъезде.

Когда он вернулся и сел обедать, то жена поставила перед ним золотой стол, уставленный золотыми кушаньями. Пифей, конечно, залюбовался ими, но, насытившись их видом, попросил принести что-нибудь съестное. А жена все приносила и приносила золотые кушанья, объяснив ему: «Ведь этот материал у нас в изобилии, а всякий опыт и ремесло забыты, никто не возделывает землю, забросили посевы…».

Тогда мудрый Пифей все понял и решил установить принудительность золотоискания только для пятой части граждан, предоставив прочим вернуться к ремеслам и земледелию…

Не правда ли, эта ситуация очень характерна и для нашего города? Ведь еще несколько десятилетий назад у нас функционировали десятки крупных заводов и фабрик, на которых трудилась многотысячная армия рабочих, создававших промышленные и продовольственные товары.

Что теперь в изобилии в нашем городе, так это аптеки, банки, гостиницы, рестораны, кафе, ярмарки, такси, маршрутки, обменные пункты.

Ведь если так будет продолжаться, то через несколько лет мы всем городом торжественно проводим на пенсию последнего рабочего высшей квалификации!

Надежда лишь на то, что вдруг до этого появится «современная жена Пифея»!

Рудольф ОГАНЯН.

«Горцарар»

Издается с июля 1999г.

Автор проекта- Ваграм БЕКЧЯН

Зам. гл. редактора - Роза ГУЛЯН

Գլխ. խմբագրի տեղակալ՝ Ռոզա ԳՈՒԼՅԱՆ

ИЗДАТЕЛЬ

Издательский Дом «ШАГАНЭ»

Лицензия серия ИД № 02313

Журнал зарегистрирован в Министерстве Российской Федерации по делам печати, телерадиовещания и средств массовых коммуникаций

Регистрационный номер ПИ № 77-5015

Авторские материалы не рецензируются и не возвращаются. Переписку с читателями редакция не ведет. Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Материалы со знаком Գ публикуются на правах рекламы.

Редакция не несет ответственности за содержание рекламных объявлений.

ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫХОДА - ЕЖЕМЕСЯЧНО

Отпечатано

ОАО «Калужская типография стандартов»

Формат А3, объём 4,0 п.л.

Тираж 1 500 экз. Зак. № 1893.

Территория распространения:

Российская Федерация, страны СНГ, зарубежные страны.

В номере использованы материалы

«АЗГ», «АРАВОТ», «ГА», «ЕТЕР», «hАЙКАКАН ЖАМАНАК», «ИРАВУНК», «ЧИ», «НОВОЕ ВРЕМЯ», «ВОЗНИ».

Цена свободная.

Адрес редакции:

248001, г. Калуга,

ул. Суворова, 160.

Тел.: (4842) 56-59-29, 59-17-73.

E-Mail: gortsarar@mail.ru

факс (4842) 565-929,

www.gortsarar.ru

E-Mail: bshahanev@kaluga.ru